

DOKTORI (PhD) ÉRTEKEZÉS

Pétervári Zsófia

Nyugat-magyarországi Egyetem

Sopron

2014

**AZ EURÓPAI UNIÓBAN ALKALMAZOTT SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓ
RENDSZEREK ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉSE, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A
MAGYAR SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓ RENDSZERRE**

Értekezés doktori (PhD) fokozat elnyerése érdekében

Készült a Nyugat-magyarországi Egyetem
Széchenyi István Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskola
Vállalkozásgazdaságtan és menedzsment programja keretében

Írta:

Pétevári Zsófia

Témavezető: Dr. Pataki László PhD

.....

Elfogadásra javaslom (igen / nem)

(aláírás)

A jelölt a doktori szigorlaton % - ot ért el.

Sopron, 2014. május 29.

.....

a Szigorlati Bizottság elnöke

Az értekezést bírálóként elfogadásra javaslom (igen /nem)

Első bíráló (Dr.) igen /nem

.....

(aláírás)

Második bíráló (Dr.) igen /nem

.....

(aláírás)

A jelölt az értekezés nyilvános vitáján % - ot ért el.

Sopron,

.....

a Bírálóbizottság elnöke

A doktori (PhD) oklevél minősítése.....

.....

Az EDT elnöke

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETÉS	1
1.1 Téma aktualitása	2
1.2 A kutatás célja és területe	3
1.3 Az értekezés hipotézisei.....	3
2. IRODALMI ÁTTEKINTÉS	5
2.1 Az adózás a történelem tükrében, különös tekintettel Magyarországra	5
2.2 Az állami bevételek és az adók csoportosítása	6
2.3 Az adórendszer és az adózás fogalma	8
2.4 Az adó és illeték gazdasági szerepe	11
2.5 Az egykulcsos és a többkulcsos személyi jövedelemadó rendszerek bemutatása.....	13
2.6 A személyi jövedelemadó kiszámítása és az egykulcsos adó meghatározása	21
2.7 Progresszív személyi jövedelemadó rendszer mérési mutatói	22
2.8 A hazai személyi jövedelemadó rendszer alakulása bevezetésétől napjainkig	23
2.8.1 A magyar személyi jövedelemadó története	23
2.8.2 A hazai személyi jövedelemadó törvény felépítése és tartalma	27
2.8.3 A hazai személyi jövedelemadó törvény kritikai feldolgozása	31
3. ADÓZÁSI TENDENCIÁK	32
3.1 Jogharmozáció- adóharmonizáció	32
3.2 Adózási trendek nemzetközi viszonylatban	38
3.3 Az EU tagállamok személyi jövedelemadó rendszereinek jellemzői.....	43
4. A KUTATÁS TARTALMA ÉS MÓDSZERE	59
4.1 Primer és szekunder adatforrások	59
4.2 A kutatás során alkalmazott módszerek.....	62
5. A KUTATÁS EREDMÉNYEI	66
5.1 A központi költségvetés bevételeinek alakulása	66
5.2 A központi költségvetés személyi jövedelemadó bevételeinek alakulása.....	67
5.3 A személyi jövedelemadó terhelés vizsgálata.....	68
5.4 Az egykulcsos személyi jövedelemadó bevezetésének hatása a központi költségvetésre.....	69
5.5. Társadalmi- gazdasági környezet.....	72
5.6 A személyi jövedelemadó rendszerek hatása a gazdasági és társadalmi jelenségekre	78
6. ÚJ ÉS ÚJSZERŰ EREDMÉNYEK	113
7. KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK	117
8. ÖSSZEFOGLALÁS	121
9. SUMMARY	123
10. MELLÉKLETEK	125
M1. IRODALOMJEGYZÉK	125

M2. AZ EURÓPAI UNIÓS TAGÁLLAMOK ADÓHIVATALAINAK ÉS PÉNZÜGYMINISZTERIUMAINAK HONLAPJAI	136
M3. KÉRDŐÍV	137
M4. AZ ÖSSZES ÁLLAMHÁZTARTÁSI BEVÉTEL ALAKULÁSA A GDP%-ÁBAN AZ EURÓPAI UNIÓBAN, 2002-2011.	141
M5. AZ SZJA BEVÉTEL ALAKULÁSA A GDP%-ÁBAN AZ EURÓPAI UNIÓBAN, 2000-2011.	142
M6: AZ SZJA TERHELÉS ALAKULÁSA AZ EURÓPAI UNIÓBAN, 1995-2001.	143
M7: AZ SZJA TERHELÉS ALAKULÁSA AZ EURÓPAI UNIÓBAN, 2002-2011.	144
M8: A BELFÖLDI KERESLET ALAKULÁSA A GDP%-ÁBAN AZ EURÓPAI UNIÓBAN, 2002-2011.	145
M9: AZ IMPORT ALAKULÁSA A GDP%-ÁBAN AZ EURÓPAI UNIÓBAN, 2002-2011.	146
M10: A NETTÓ MEGTAKARÍTÁS ALAKULÁSA A GDP%-ÁBAN AZ EURÓPAI UNIÓBAN, 2002-2011. .	147
M11: A FOGLALKOZTATOTTSÁGI RÁTA ALAKULÁSA AZ EURÓPAI UNIÓBAN 20-64 ÉV KOROSZTÁLY, 2002-2011.	148
KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS	149
JOGINYILATKOZAT	150

ÁBRAJEGYZÉK

1. ÁBRA: AZ EGYKULCSOS ADÓRENDSZER LEHETSÉGES VERZIÓI.....	13
2. ÁBRA: AZ EGYKULCSOS ÉS TÖBBKULCSOS SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓZÁST ALKALMAZÓ ORSZÁGOK FÖLDRAJZI ELHELYEZKEDÉSE AZ EURÓPAI UNIÓBAN, 2013. ÉV	17
3. ÁBRA: A KORMÁNYZATI CIKLUSONKÉNT VÁLTOZÓ SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓ KULCSOK ALAKULÁSA	27
4. ÁBRA: A MAGYAR SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓ RENDSZER SÉMÁJA, 2013.....	30
5. ÁBRA: AZ EU TAGORSZÁGAINAK ADÓBEVÉTELE 2011-2012. ÉVBEN A GDP %-ÁBAN,	39
6. ÁBRA: A LEGMAGASABB SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓ KULCSOK AZ EURÓPAI UNIÓBAN 2013., %	40
7. ÁBRA: AZ SZJA ÁTLAGKULCSAINAK MÉRTÉKE 2013. ÉVBEN.....	40
8. ÁBRA: AZ ÁFA NORMÁL KULCSAINAK ÁTLAGA 2013. ÉVBEN.....	41
9. ÁBRA: A TAO ÁTLAGKULCSAINAK MÉRTÉKE 2013. ÉVBEN.....	42
10. ÁBRA: A VÁLASZADÓK BRUTTÓ JÖVEDELME 2012. ADÓÉVBEN, %	61
11. ÁBRA: A VÁLASZADÓK HÁZTARTÁSÁNAK NETTÓ HAVI JÖVEDELME 2012. ADÓÉVBEN, %	62
12. ÁBRA: A KÖZPONTI KÖLTSÉGVETÉS FŐBB BEVÉTELEINEK ALAKULÁSA 2005-2012. ÉVEKBEN (M Ft).....	67
13. ÁBRA: A MAGYAR SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓ BEVÉTELEK ALAKULÁSA 2008-2012. ÉVEKBEN	68
14. ÁBRA: A HAZAI SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓ ADÓTERHELÉSÉNEK VIZSGÁLATA 2008-2011. ÉVEKBEN.....	68
15. ÁBRA: AZ EGYKULCSOS SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓ BEVEZETÉSÉNEK HATÁSA A KÖZPONTI KÖLTSÉGVETÉSRE, MRD Ft.....	69
16. ÁBRA: A KÖZPONTI KÖLTSÉGVETÉS ADÓSSÁGA VALAMINT A GAZDASÁGI NÖVEKEDÉS ALAKULÁSA GDP%- ÁBAN 2008-2013. ÉVEKBEN	70
17. ÁBRA: A FOGLALKOZTATOTTSÁG ÉS A MUNKANÉLKÜLISÉGI RÁTA (3 HÓNAPOS ÁTLAGOK) ALAKULÁSA 2008-2013. ÉVEKBEN	71
18. ÁBRA: BERUHÁZÁSI RÁTA ALAKULÁSA (1999-2012), %	72
19. ÁBRA: A VÁLSÁG FŐBB SZAKASZAI	73
20. ÁBRA: NÉPESSÉGBECSLÉS TÁRSADALMI KATEGÓRIÁKBA VALÓ BESOROLÁSA, EZER FŐ	75
21. ÁBRA: A JÖVEDELEMSZEGÉNYSEG ALAKULÁSA 2009-2012. ÉVEKBEN,%	75
22. ÁBRA: A BRUTTÓ JÖVEDELMEK ÉS A MINIMÁLBÉR ALAKULÁSA 2008-2012. ÉVEKBEN.....	76
23. ÁBRA: AZ EGYKULCSOS SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓ RENDSZERT BEVEZETŐ ORSZÁGOK BEMUTATÁSA KRONOLÓGIKUS SORRENDEN.....	79
24. ÁBRA: A SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓZÁSI MÓDSZER ÉS A GDP ARÁNYOS SZJA BEVÉTEL KÖLCSÖNHATÁSA ..	92
25. ÁBRA: A SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓZÁSI MÓDSZER ÉS A BELFÖLDI KERESLET KÖLCSÖNHATÁSA.....	93
26. ÁBRA: AZ ÖSSZES ÁLLAMHÁZTARTÁSI BEVÉTEL ALAKULÁSA AZ EURÓPAI UNIÓBAN 2011. ÉVBEN, GDP%-ÁBAN	100
27. ÁBRA: AZ SZJA BEVÉTEL ALAKULÁSA AZ EURÓPAI UNIÓBAN 2011. ÉVBEN, GDP%-ÁBAN	101
28. ÁBRA: A GDP ARÁNYOS SZJA BEVÉTEL ARÁNYA A GDP ARÁNYOS ÖSSZES ÁLLAMHÁZTARTÁSI BEVÉTELEN BELÜL 2011. ÉVBEN AZ EURÓPAI UNIÓBAN	101
29. ÁBRA: A KLASZTEREK ALAKULÁSA AZ EURÓPAI UNIÓBAN A GDP ARÁNYOS ÁLLAMHÁZTARTÁSI BEVÉTEL ÉS A GDP ARÁNYOS SZJA BEVÉTEL TÜKRÉBEN, 2011. ÉV	102
30. ÁBRA: A KLASZTEREK ALAKULÁSÁNAK DENDOGRAMJA AZ EURÓPAI UNIÓBAN, 2011. ÉV	103
31. ÁBRA: A SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓZÁS ALKALMAZOTT MÓDSZERÉNEK FÖLDRAJZI MEGOSZLÁSA AZ EURÓPAI UNIÓBAN 2011. ÉVBEN.....	105
32. ÁBRA: A JÓLÉTI MODELLEK FÖLDRAJZI ELHELYEZKEDÉSE	107
33. ÁBRA: AZ SZJA MÓDSZER TÁMOGATOTTSÁGÁNAK MEGOSZLÁSA, FŐ	109
34. ÁBRA: A TERVEZETT CSALÁDNAGYSÁG A JÖVEDELEMSZINT TÜKRÉBEN	111

TÁBLAZATJEGYZÉK

1. TÁBLÁZAT:	AZ ADÓK ISMÉRVEINEK ÖSSZEHASONLÍTÁSA AZ ILLETÉKEK FŐBB ISMÉRVEIVEL	12
2. TÁBLÁZAT:	AZ EGYKULCSOS SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓ RENDSZEREK BEVEZETÉSÉNEK HATÁSA A KÖZÉP-KELET EURÓPAI ORSZÁGOK TEKINTETÉBEN	16
3. TÁBLÁZAT:	AZ EGYKULCSOS ÉS A PROGRESSZÍV SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓT ALKALMAZÓ KELET ÉS KELET-KÖZÉP EURÓPAI ORSZÁGOK, 2013. ÉV	18
4. TÁBLÁZAT:	A TÖBBKULCSOS SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓ RENDSZER ELŐNYEI ÉS HÁTRÁNYAI	19
5. TÁBLÁZAT:	A KÉRDŐÍVBEN SZEREPLŐ KÉRDÉSEK MÉRÉSI SKÁLA SZERINTI BESOROLÁSA	60
6. TÁBLÁZAT:	A VIZSGÁLAT SORÁN ALKALMAZHATÓ MÓDSZEREK BESOROLÁSA	63
7. TÁBLÁZAT:	A MAGYARÁZÓ- ÉS EREDMÉNYVÁLTOZÓK MEGHATÁROZÁSA	63
8. TÁBLÁZAT:	A BRUTTÓ ÉS NETTÓ MINIMÁLBÉR ALAKULÁSA ÉS ADÓÉKE MAGYARORSZÁGON, 2009-2013. ÉV ...	77
9. TÁBLÁZAT:	AZ SZJA BEVÉTELEK ALAKULÁSA A KÖZÉP-KELET EURÓPAI ORSZÁGOK ESETÉBEN A BEVEZETÉS ELŐTT ÉS AZ AZT KÖVETŐ 10 ÉVBEN, GDP%-ÁBAN	84
10. TÁBLÁZAT:	AZ EGYKULCSOS ADÓRENDSZERT ALKALMAZÓ KÖZÉP-KELET EURÓPAI ORSZÁGOK SZJA TERHELÉSE A REFORM ELŐTT	85
11. TÁBLÁZAT:	A NYUGAT- EURÓPAI ORSZÁGOK FELOSZTÁSA AZ ADÓRENDSZEREK ALAPJÁN	87
12. TÁBLÁZAT:	A NORMALITÁS VIZSGÁLATA	89
13. TÁBLÁZAT:	A GDP ARÁNYOS SZJA BEVÉTEL KAPCSOLATA A VIZSGÁLT VÁLTOZÓKKAL (IMPORT ÉS BELFÖLDI KERESLET)	89
14. TÁBLÁZAT:	AZ SZJA KULCS KAPCSOLATA A VIZSGÁLT VÁLTOZÓKKAL (IMPORT ÉS BELFÖLDI KERESLET) ...	90
15. TÁBLÁZAT:	1%-OS SZJA KULCS VÁLTOZÁS HATÁSA A BELFÖLDI KERESLETRE ÉS AZ IMPORT ALAKULÁSÁRA..	90
16. TÁBLÁZAT:	1%-OS GDP ARÁNYOS SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓ BEVÉTEL VÁLTOZÁS HATÁSA A BELFÖLDI KERESLETRE ÉS AZ IMPORT ALAKULÁSÁRA.....	91
17. TÁBLÁZAT:	A GDP ARÁNYOS SZJA BEVÉTEL KAPCSOLATA A VIZSGÁLT VÁLTOZÓKKAL (FOGLALKOZTATOTTSÁG ÉS GDP ARÁNYOS MEGTAKARÍTÁS).....	94
18. TÁBLÁZAT:	AZ SZJA KULCS KAPCSOLATA A VIZSGÁLT VÁLTOZÓKKAL (FOGLALKOZTATOTTSÁG ÉS GDP ARÁNYOS MEGTAKARÍTÁS).....	94
19. TÁBLÁZAT:	AZ 1%-OS SZJA KULCS HATÁSA A GDP ARÁNYOS MEGTAKARÍTÁSRA ÉS A FOGLALKOZTATOTTSÁG ALAKULÁSÁRA	95
20. TÁBLÁZAT:	AZ 1%-OS GDP ARÁNYOS SZJA BEVÉTEL VÁLTOZÁS HATÁSA A GDP ARÁNYOS MEGTAKARÍTÁSRA ÉS A FOGLALKOZTATOTTSÁG ALAKULÁSÁRA	95
21. TÁBLÁZAT:	AZ SZJA BEVÉTEL REGRESSZIÓS HATÁSA A FOGLALKOZTATÁSRA, 2011	96
22. TÁBLÁZAT:	KORRELÁCIÓS KAPCSOLATOK 2002-2011 KÖZÖTT, DÁNIA.....	97
23. TÁBLÁZAT:	TÖBBVÁLTOZÓS REGRESSZIÓS HATÁS A GDP ARÁNYOS SZJA BEVÉTELRE, 2002	98
24. TÁBLÁZAT:	TÖBBVÁLTOZÓS REGRESSZIÓS HATÁS A GDP ARÁNYOS SZJA BEVÉTELRE, 2011	98
25. TÁBLÁZAT:	A GDP ARÁNYOS SZJA BEVÉTEL ÁTLAGAI AZ SZJA KULCSOK SZÁMA SZERINT, 2002. ÉV	99
26. TÁBLÁZAT:	A GDP ARÁNYOS SZJA BEVÉTEL ÁTLAGAI AZ SZJA KULCSOK SZÁMA SZERINT, 2011.ÉV	99
27. TÁBLÁZAT:	A KLASZTEREK ALAKULÁSA AZ SZJA KULCSOK SZÁMÁNAK TÜKRÉBEN AZ EURÓPAI UNIÓBAN, 2011. ÉV	104
28. TÁBLÁZAT:	A KLASZTER ÁTLAGOK ALAKULÁSA A GDP ARÁNYOS ÁLLAMHÁZTARTÁSI BEVÉTEL ÉS A GDP ARÁNYOS SZJA BEVÉTEL TÜKRÉBEN AZ EURÓPAI UNIÓBAN, 2011. ÉV	104
29. TÁBLÁZAT:	AZ EGYKULCSOS ÉS A TÖBB KULCSOS SZJA RENDSZER TÁMOGATOTTSÁG A KÉRDŐÍVES VIZSGÁLATBA BEVONTAK JÖVEDELMÉNEK NAGYSÁGA ALAPJÁN %	108
30. TÁBLÁZAT:	KHI- NÉGYZET TESZT	110
31. TÁBLÁZAT:	PHI, CRAMER- FÉLE V SZIMMETRIKUS MUTATÓK.....	110
32. TÁBLÁZAT:	A VÁLASZADÓK JÖVEDELEMSZINTJE ÉS AZ ÁLTALUK TERVEZETT CSALÁDNAGYSÁG KÖZÖTTI KAPCSOLAT ALAKULÁSA, %	110
33. TÁBLÁZAT:	KHI- NÉGYZET TESZT	112
34. TÁBLÁZAT:	PHI, CRAMER- FÉLE V SZIMMETRIKUS MUTATÓK.....	112

A DISSZERTÁCIÓBAN ELŐFORDULÓ RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

ÁFA	Általános forgalmi adó
ÁHT	Államháztartásról szóló törvény
ÁKK	Államadósság Kezelő Központ
CZK	Cseh korona
DKK	Dán korona
EPC	European Policy Centre
EU	Európai Unió
EUR	Euro
GBP	Angol font
GDP	Bruttó hazai termék
GKI	Gazdaság Kutató Intézet
IMF	Nemzetközi Valutaalap
KSH	Központi Statisztikai Hivatal
LTL	Litván Litai
LVL	Lett latt
M	Millió
MFB	Magyar Fejlesztési Bank
MNB	Magyar Nemzeti Bank
Mrd	Milliárd
NAV	Nemzeti Adó- és Vámhivatal
Nincs a.	Nincs adat
OECD	Organisation for Economic Cooperation and Development
PL	Például
PLN	Lengyel zloty
SEK	Svéd korona
SZJA	Személyi jövedelemadó
USA	Amerikai Egyesült Államok
USD	Amerikai dollár
TAO	Társasági adó
TB	Társadalombiztosítás

AZ EURÓPAI UNIÓBAN ALKALMAZOTT SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓ RENDSZEREK ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉSE, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A MAGYAR SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓ RENDSZERRE

ABSZTRAKT

Napjainkban a magánszemélyek adóztatását egyre inkább a munkajövedelmek adóztatásával azonosítják. Éppen ezért az adózást - ezen belül a személyi jövedelemadózást - nem lehet egyszerű közgazdasági modellé transzformálni, hanem széleskörű vizsgálódásokon keresztül kell megközelíteni, elemezni annak lehetséges hatásait, gondosan szem előtt tartva a társadalom által megkövetelt méltányosságot és igazságosságot. Az adórendszerről, annak egyes elemeiről való gondolkodás napjainkban jóval túlmutat a közteherviselés alapvető kötelezettségén. Az adórendszer, az adóztatás hatékonysága évről - évre visszatérően közbeszéd tárgyává, társadalmi-gazdasági célok megvalósításának pénzügyi-politikai eszközévé válik, a társadalom valamennyi rétegét közvetlenül érinti. A téma aktualitását elsődlegesen az adja, hogy az egyes EU tagországok válságkezelési műveletekkel kívántak reagálni a nemzetközi pénzügyi- és a reálgazdasági válságra. A kormányzat és a törvényhozás részéről válságreakáló műveletnek számít az is, ha az országok adójogszabályaik módosításával felülvizsgálják adórendszerük hatékonyságát. A disszertáció hipotéziseinek megfogalmazása során jórészt empirikus tapasztalatokat vettem alapul. Feltevéseim logikai úton is levezethetőek, amelyek a közgondolkodásban már szinte evidenciának számítanak. Éppen ezért arra voltam kíváncsi, hogy a személyi jövedelemadózás alkalmazott módszere valóban hat-e bizonyos gazdasági és társadalmi jelenségekre, illetve az általánosan elterjedt feltevések számszakilag valóban igazolhatóak-e.

**COMPARATIVE ANALYSIS OF PERSONAL INCOME TAX SYSTEMS
APPLIED IN THE EUROPEAN UNION, SPECIALLY CONCERNING THE
HUNGARIAN PERSONAL INCOME TAX SYSTEM**

ABSTRACT

Nowadays, the taxation of the individuals is increasingly identified with the taxation of the incomes gained from work. That is why it is not easy to transform the taxation (within this, the personal income taxation) to a simple economic model, it has to be approached through widespread examinations, its possible effects have to be analyzed, taking the equity and justice required by the society carefully into consideration. The provision from the tax system, from its individual elements is nowadays going beyond the ultimate duty of the maintaining of the common charges. The tax system, the effectiveness of the taxation is becoming a common talk, the financial-political tool of the execution of the social-economical aims year by year; it concerns all the social layers directly. The relevance of the topic is given primarily by the fact that the individual EU member states wanted to react to the international financial and real-economic crisis with crisis-treating operations. It is also regarded as a crisis-treating operation of the governments and of the legislation, when the countries examine the effectiveness of their tax system by the modification of their tax rules. During formulating the hypothesis of my dissertation, mainly empirical experiences were used as a basis. My assumptions can also be deduced in a logical way, and it can nearly be regarded as evidence. That is why I was curious of whether the personal income tax burden really affects some economic and social phenomena, and whether some widely accepted assumptions may be supported by calculus.

„A közgazdász /economist/ feladata nem az, hogy megmondja a társadalomnak, mit keressen.
A feladata inkább az, hogy a társadalmat támogassa céljai hatékony elérésében.”

/Stigler/

1. BEVEZETÉS

Magyarország Alaptörvényének XXX. cikk (1)-(2) bekezdése értelmében mindenkinek hozzá kell járulnia a közös szükségletek fedezéséhez. A közös szükségletek fedezéséhez való hozzájárulás mértékét a gyermeket nevelők esetében a gyermeknevelés kiadásainak figyelembevételével kell megállapítani.

Az adórendszerről, annak egyes elemeiről való gondolkodás napjainkban jóval túlmutat a közteherviselés alapvető kötelezettségén. Az adórendszer, az adóztatás hatékonysága évről-évre visszatérően közbeszéd tárgyává, társadalmi-gazdasági célok megvalósításának pénzügyi-politikai eszközévé válik, a társadalom valamennyi rétegét közvetlenül érinti. A központi költségvetésbe esetlegesen kényszerrel is beszédett adók a közpénzügyi rendszereken keresztül áramlanak vissza a gazdaságba, vagy közvetlenül az egyénhez. Az adórendszer tehát hatással van a gazdaság egyes szegmenseire, az egyénen keresztül pedig az egész társadalomra. A gazdaság illetve a pénzügyi politika részeként az adózással, az adórendszerek hatékonyságával, az adóváltozások hatásaival ma már több közgazdasági, szociológiai tanulmány foglalkozik.

Napjainkban a magánszemélyek adóztatását egyre inkább a munkajövedelmek adóztatásával azonosítják. Éppen ezért az adózást - ezen belül a személyi jövedelemadóztatást - nem lehet egyszerű közgazdasági modellté transzformálni, hanem széleskörű vizsgálódásokon keresztül kell megközelíteni, elemezni annak lehetséges hatásait, gondosan szem előtt tartva a társadalom által megkövetelt méltányosságot és igazságosságot. Figyelemmel kell lenni arra, hogy az állam az adóbevételeken keresztül finanszírozza a társadalmi és szociális jóléti kiadásokat, amit a redisztribúció eszközével juttat vissza az arra rászoruló társadalmi rétegekhez.

A közterhekhez való hozzájárulásnak több módja van. Talán a legfontosabb az adó-, illeték- és vámfizetési kötelezettség. Az adóbevételek realizálásának egyik eszköze - az adómorál tudatos javításán túl - az adókötelezettségek teljesítésének ellenőrzése, ami turbulens világunkban egyre nagyobb kihívást jelent. Az elmúlt években megtapasztalt gazdasági válság még inkább kedvezett a szürke- és feketegazdaság további terjedésének.

1.1 Téma aktualitása

A téma aktualitását elsődlegesen az adja, hogy az EU tagországok válságkezelési műveletekkel kívántak reagálni a nemzetközi pénzügyi- és a reálgazdasági válságra. A kormányzat és a törvényhozás részéről válságreagáló műveletnek számít az is, ha az országok adójogszabályaik módosításával felülvizsgálják adórendszerük hatékonyságát. Kovács (2012) szerint klasszikus válságkezelő intézkedésnek minősül a reálgazdaság terheinek csökkentése és a jövedelemkoncentráció mérséklése. Az EU két aktív csoportra osztható az intézkedések szempontjából. Az egyik csoport az EU meghatározó, stabil gazdasági hatalmai (az Egyesült Királyság, Franciaország és Németország), a másik pedig a válság által legsúlyosabban érintett tagállamok (Portugália, Olaszország, Írország, Spanyolország és Görögország). Az adóbevételek következetes beszedésének ilyen körülmények között még a korábbiaknál is nagyobb jelentősége van.

Nagy a szükség a társadalmi közkiadások, a szociális ellátások, a társadalombiztosítási juttatások fedezetének biztosítására, hiszen növekszik az arra rászorulóknak száma, visszaesik a gazdaság teljesítménye. Amikor a világban számos helyen az iparágak küzdenek a túlélésért, álláshelyek tömegei szűnnek meg, minden felelős kormány - a recesszió elkerülése, illetve a jövő fejlődésének megalapozása érdekében - időlegesen megszorító intézkedéseket kénytelen hozni. Hazánkban is a lakosság széles rétege lemondani kényszerül a korábban megszokott jóléti juttatásokról, megismeri és - bár nehezen - elfogadja azt a tényt, hogy a világ egészét érintő krízis alól Magyarország sem tudja kivonni magát (NAV, É. n.).

Egyrészt a személyi jövedelemadó rendszer tartalma, évenkénti változása a magyar társadalom egészét rendszeresen foglalkoztatja, hiszen a lakosság legnagyobb részét direkt módon érintő jogszabályról van szó.

Másrészt problémának tekintem, hogy Magyarországon a 2011. évben bevezetett egykulcsos személyi jövedelemadó rendszerrel kapcsolatos tapasztalatok még nem kiforrottak, az adatok hiányosak. Éppen ebből a megfontolásból a kvantitatív jellegű kutatásához kérdőíves felmérést készítettem, melynek keretében a személyi jövedelemadózással kapcsolatos eddigi tapasztalatokat vizsgálom Magyarországon.

Harmadrészt jómagam is az adóigazgatás területén állok alkalmazásában, így személyes érdeklődésem is motivált a téma választása során.

1.2 A kutatás célja és területe

Az értekezés célja, hogy bemutassa - terjedelmi okokból a teljesség igénye nélkül -, milyen megoldásokat alkalmaznak a személyi jövedelemadóztatás területén egyes országok.

Az adózás során minden országban sokrétű, időnként egymással ellentmondó hatások érvényesülnek. Az adóbeszedési tevékenység hatékonysága elsősorban az alapul szolgáló társadalmi viszonyok által meghatározott kodifikációs megoldások függvénye.

Az EUROSTAT honlapján talált statisztikai információkat hitelesen átvettem és az értekezésben a tagállamok adómértékének szintjét összefoglalva, tömörítve jelenítettem meg. A konklúzió levonásában segítségemre volt az OECD, a KPMG, a MAZARS, és a DELOIETTE adózási adatbázisa, melyek a tagállamok országaira vonatkozó adózási paramétereket tartalmazzák.

A disszertáció középpontjában az alábbi kutatási kérdések állnak:

- Milyen személyi jövedelemadózási tendenciák érvényesülnek az egyes európai uniós tagországokban?
- A személyi jövedelemadó rendszernek lehet-e hatása az adott ország belföldi fogyasztására, illetve a foglalkoztatottság szintjére?
- Milyen tendencia figyelhető meg a hazai adóbevételek alakulásában?
- Hogyan befolyásolja az egyes makrogazdasági paraméterek (GDP arányos belföldi kereslet, GDP arányos megtakarítás, GDP arányos import, foglalkoztatottsági ráta) értékeinek alakulását a személyi jövedelemadó rendszer jellege?
- Hogyan alakulnak az adóbevételek az egykulcsos SZJA bevezetése után a kelet-közép európai országok tekintetében?

1.3 Az értekezés hipotézisei

A hipotézisek megfogalmazása során jórészt empirikus tapasztalatokat vettem alapul. Feltevéseim logikai úton is levezethetőek, amelyek már szinte evidenciának számítanak. Éppen ezért arra kerestem a választ, hogy a személyi jövedelemadó terhelés valóban hat-e bizonyos gazdasági és társadalmi jelenségekre. A végső hipotéziseket ezek alapján állítottam fel, melyek a következők:

H1. Megfigyelhető egy olyan jelenség, hogy a földrajzilag egymás közelében elhelyezkedő országok személyi jövedelemadó rendszerüket egymáshoz közelítik. A gazdasági problémákkal küzdő országok kiütkeresésének egyik eleme, hogy sikeres, vagy sikeresnek vélt gazdaságpolitikai eszközöket egymástól átemelnek, országuk gazdasági növekedésének és adómoráljuk javulásának reményében.

H2. A korábban progresszív személyi jövedelemadó rendszert alkalmazó és magasabb személyi jövedelemadó kulccsal rendelkező kelet-közép európai országok szívesebben térnek át az egykulcsos személyi jövedelemadózási rendszer bevezetésére, mint a nyugat-európai országok.

H3. Az egyes európai uniós országok lakosságának személyi jövedelemadó terhelése hatással van az adott ország belföldi keresletére és az import volumenére. Magasabb személyi jövedelemadó terhelés mellett kevesebb fogyasztásra felhasználható jövedelem marad a magánszemélyeknél, aminek hatására összességében csökken a lakossági kereslet mind a belföldön előállított, mind az importból származó termékek és szolgáltatások iránt.

H4. A személyi jövedelemadó terhelés mértéke befolyásolja a tagállami foglalkoztatás politikát valamint hatással van a megtakarítások alakulására.

H5. A személyi jövedelemadó bevételek aránya az összes költségvetési bevételhez viszonyítva hasonló nagyságrendet képvisel az egyes európai országokban attól függetlenül, hogy milyen személyi jövedelemadó rendszer működik az adott országban. Az egykulcsos személyi jövedelemadó rendszerek bevezetése nem csökkenti érdemben a személyi jövedelemadó bevételek súlyát a költségvetés bevételein belül, csupán az adóalanyok közötti tehermegosztás átalakítását eredményezi a progresszív személyi jövedelemadó rendszerekhez képest.

H6. A társadalom többsége a progresszív adózást tartja megfelelőbbnek és azt preferálja, vagyis úgy véli, hogy a magasabb jövedelműeknek jobban hozzá kell járulni a közteherviseléshez. Emellett a Kormány azon szándéka, mely szerint az egykulcsos személyi jövedelemadó rendszer és a családi adókedvezmény a magasabb jövedelműek esetében a gyermekvállalási szándékot kívánja ösztönözni, nem feltétlenül igazolható.

2. IRODALMI ÁTTEKINTÉS

2.1 Az adózás a történelem tükrében, különös tekintettel Magyarország adózására

Az adózás történetét először a vallás és a gazdaság nézőpontja felől szeretném megközelíteni.

Jézus korában Galileának Heródes Antipasz volt a királya. A fennhatósága alá tartoztak a kikötők, az utak, a természet kincsei, így az erdők, a bányák, a halász területek és a szántóföldek is. Heródes bevételeinek jelentős része ezek megadóztatásából származott. Feltételezések szerint Heródes adóbeszedési módszerei nem sokban tértek el a hellenisztikus uralkodókétól és a rómaiakétól. Valószínűleg a gazdagságból és a természeti erőforrások kiaknázásából származó adók nagy részéhez a felsőbb rétegek jutottak. Jézus korában a legjobb galileai földek a király birtokában voltak. Ezek egy részét Heródes azoknak adományozta, akik magas rangú tisztségviselői voltak, vagy akiket a pártfogásába fogadott. A király az adókból fedezte fényűző életvitelét, nagyszabású építkezéseit, szerteágazó közigazgatási rendszerének működtetését. Az i.e. I. és II. századból származó leletek szerint Palesztinában gyakran természetben fizették az adót, nem pedig pénzben. Ahol a halászat állami monopólium volt, ott az ellenőrök felügyelték a halászokat. A korszak súlyos adói miatt a gazdaságban kevés jövedelem maradt a köznapi embereknek (NAV, 2010).

Az adóztatás az ókori Keleten fejlődött ki. Az i.e. 3. évezredben létezett már aratási adó Egyiptomban, a Níluson pedig vámot szedtek. Mezopotámiában az állattartás és a halászat után kellett adót fizetni. A Római Birodalomban adólistán tartották számon az adózó polgárokat (Burján et al., 2007). A pénzhasználat fokozatos elterjedésével a görögök az Égei- és a Földközi-tengernél már nem természetben, hanem az éppen aktuális pénznemben fizették az adót. Az állam bevételei már több forrásból keletkeztek. Az ókori görögök törekedtek arra, hogy idegenek látogassanak Athénba és ott telepedjenek le a városban, mivel azok megfizették a két százalékos behozatali és kiviteli adót, a kikötői illetéket, ezáltal növelve a város bevételeit (Ilonka, 2004)

A Középkorban a Magyar Királyság idején a legismertebb adófajták a telekadó, a füstadó, a kilenced és a tized voltak. A kapuadó bevezetése Károly Róbert nevéhez fűződik. A XV. századra a robot elvesztette jelentőségét. A terménybeszolgáltatás viszont továbbra is jelentős maradt a kilenced és a tized formájában (Juhász, 2013).

A legerőteljesebb adóelvonás időszaka a XVII. század első felében jelentkezett Magyarországon. Az állami rovásadó kisebb terhet jelentett a jobbágyságnak, mint a földesúri pénzadó.

Az adórendszerben jelentősebb változás Mária Terézia uralkodása idején következett be. A kodifikált jog és az alkalmazott természetjog ütközött egymással (Ilonka, 2004).

1848-ig jellemző adónemek a következők voltak: földesúri járulék, harmincad, kapuadó, taxa kilenced, egy forintos adó, importadó (Herich, 2007).

A modernnek tekinthető személyi jövedelemadót először William Pitt vezette be Angliában 1799-ben, a Napóleon ellen folyó háború finanszírozására. A jövedelemadó végleges bevezetésére Angliában 1842-ben, Németországban 1891-ben, az USA-ban 1913-ban, Franciaországban 1914-ben került sor (Burján et al., 2007).

A magyar közadózás gondolata az 1842-es Szatmár megyei közgyűlésen fogalmazódott meg, 1848-ban Kossuth Lajos pénzügyminiszter az Országgyűlés elé terjesztette törvénytervezetét a közadókról. Kossuth új adórendszere az Európa szerte alkalmazott adókat kívánta a hazai viszonyoknak megfelelően bevezetni. Az 1848-as szabadságharc leverése után egy ideig az osztrák adórendszer működött Magyarországon. Ezt követően sokáig jelentősen nem változott az adórendszer, míg nem 1868-ban megszületett a jövedelemadó, a házadó és a földadó (Király, 2002).

Fontos megjegyezni, hogy a mai értelemben jelentősnek tekinthető központi adók 1848-ig nem voltak a magyar adórendszerben. 1909-ben valósult meg a modern magyar adórendszer felépítése a földkataszter kiigazításokkal (Bencsik-Szentkirályi, 2011).

Az általános kereseti adót - a mai személyi jövedelemadó előzményét - az 1909. évi IX. törvénycikk helyébe lépő 1922. évi XXII. törvénycikk szabályozta. A jogszabály kilenc pontban határozta meg az adóztatott jövedelmek körét, ide tartozott többek között az ország területén bárki által folytatott ipari, kiskereskedelmi és bányászati tevékenységből származó jövedelem, amely lineárisan, maximum 5 százalékos mértékkel adózott, s amelyet maguk az érintettek állapítottak meg. Amennyiben a község/város szükségleteinek fedezetére nem volt elegendő az 5 százalékos mérték, a pénzügyminiszter egyedi engedélye alapján maximum 10 százalékos helyi adókulcsot is alkalmazhattak (Környei, 2000).

2.2 Az állami bevételek és az adók csoportosítása

Az általános közgazdasági felfogás értelmében a közhatalmi bevételeket, mint az államháztartás javára előírt fizetési kötelezettségeket három csoportra lehet bontani:

- az adójellegű bevételekre
- a díjjellegű bevételekre illetve
- a szankciójellegű bevételekre

Az adójellegű bevételek tisztán pénzforrások, semmilyen közvetlen ellenszolgáltatás nem áll a bevételekkel szemben. Az adójellegű bevétellel kapcsolatos fizetési kötelezettség keletkezése az adójellegű befizetés kötelezettjeitől nem függ. Az adójellegű befizetések az államháztartás központi alrendszerében jelennek meg. Közgazdasági megközelítésben az adójellegű bevételeket csoportosíthatják abból a szempontból is, hogy a fizetési kötelezettség a szolgáltatások, termékek vásárlásához kapcsolódik (ÁFA), a magánszemélyek vagy vállalkozások jövedelmét terheli (SZJA, TAO), vagyon birtoklásához kapcsolható (építményadó vagy a társadalombiztosítás költségeihez való hozzájárulást jelent (Magyar Közigazgatási Intézet, 2002).

Az adóknak három fő csoportja létezik: a közvetett, a közvetlen adók és a társadalombiztosítási járulékok.

A közvetlen (direkt) adók a Szabó-Molnár szerzőpáros (2003) szerint a foglalkoztatottak és a vállalkozók jövedelmének adói. Fő tulajdonságuk, hogy az adó alanya és az adóteher viselője azonos, kivétekor figyelembe veszik az adózó egyéni körülményeit. Ide sorolhatók a személyi jövedelemadó, valamint a társasági (vállalkozói) adó. A lakosság tulajdonképpen csak a direkt adókkal, a személyi jövedelemadóval találkozik közvetlenül.

A közvetett (indirekt) adók esetén az adó alanya és az adóteher viselője nem azonos, kivétekor nem veszik figyelembe az adózó egyéni körülményeit. Ide tartoznak az általános forgalmi adók, és a különféle termékadók. A közvetett adók általában a fogyasztásra vagy termelésre kivetett adók (Szloboda, 2003).

A társadalombiztosítási járulékok kötelező járulékok, az élet során előforduló kockázatok (betegség, munkanélküliség), illetve a nyugdíj finanszírozására szolgáló pénzalapok forrásait képezik. A járulékfizetéssel egy meghatározott biztosítási jogviszony jön létre, a befizető szolgáltatásokra lesz jogosult, míg a másik oldalról ez egy olyan kötelezettség is, amely nem választható sem a munkaadók, sem a munkavállalók részéről. Haszonelvű adó, az elmélet bizonyos értelemben nem tekinti adónak, hiszen közvetlen ellenszolgáltatásra lesz jogosult a befizető, míg az adó közvetlen ellenszolgáltatás nélküli pénzben fizetett szolgáltatás (Németh, 2006). A TB járulékok aránya az összes közterhen belül azt is megmutatja, hogy egy adott országban mennyire elterjedtek a társadalombiztosítási alapú juttatások. A német társadalombiztosítási rendszer például magas járulékkulcsot alkalmaz, tehát magas a TB

járadékok aggregált aránya. A skandináv országokban viszont a nem biztosítási alapú szociális juttatások a népszerűek, amiket viszont az adóbevételekből finanszíroznak (Bakos et al., 2008).

2.3 Az adórendszer és az adózás fogalma

Az adórendszer Heller (1943) megfogalmazása alapján: „a különböző adónemek olyan tervszerű csoportosítása, amely nemcsak az adóforrások sokaságával számol, hanem az egyes adók tökéletlenségeivel is. Az adórendszer tehát céltudatos egymás mellett alkalmazása többféle adónak oly módon, hogy azok egymást kiegészítsék”.

Musgrave-Musgrave (1993) szerint egy hatékony adórendszernek a következő hat elv szerint kell működnie:

- legyen igazságos,
- minimális legyen a holtteher veszteség,
- más gazdaságpolitikai célok befogadása esetén az igazságot legkevésbé zavaró,
- fiskális és stabilizációs politikát lehetővé tevő,
- hatékony adminisztrációt és egyértelműséget biztosító,
- minimális igazgatási és adminisztrációs kötelezettségekkel beszedhető legyen.

Egy másik megközelítés szerint egy jól működő adórendszernek öt tulajdonsága van (Stiglitz, 2000):

- Gazdaságilag hatékony: az adórendszernek nem szabad megzavarnia az erőforrások hatékony elosztását.
- Egyszerűen adminisztrálható: az adórendszer igazgatása viszonylag olcsó és könnyű legyen. Az adórendszer adminisztrációja jelentős költségekkel jár, ide értve az adóhivatal közvetlen költségeit és az adófizetők közvetett költségeit.
- Rugalmasság: az adórendszerek különböznek egymástól abban, hogy mennyire egyszerű módosítani egyes elemeiket. Az adórendszer rugalmasságának fontos szerepe van a gazdaság stabilitásában.
- Politikai felelősség: nagyon fontos elvárás, hogy az adórendszer egyes elemei egyértelműen kifejezzék az adóztatás célját.
- Igazságosság: méltányos adórendszer kialakítása mind elméletileg, mind gyakorlatilag fontos szempont.

Smith az adózás négy alapelvét fogalmazta meg, amelyek a jó adórendszer ismérveiként váltak ismertté (Cullis, 2004):

- Igazságosság: mindenkinek a „legjobb tehetsége” szerint kell hozzájárulnia a közterhekhez. Az egyéneknek képességük szerint kell az adóterheket viselniük. (fizetőképesség elve)
- Biztonság, kiszámíthatóság: az adónak mind az adófizető, mind a kivető számára egyértelműnek, áttekinthetőnek és az önkényt kizárónak kell lennie.
- Alkalmasság: a polgár akkor adózhasson, amikor számára gazdaságilag a legalkalmasabb.
- Gazdaságosság és hatékonyság: az adó beszedése minél olcsóbb legyen, azaz könnyen beszedhető adónemek legyenek. Az adózás többletterhét minimalizálni kell.

Németh (2006) szerint az adórendszerek összehasonlításakor az alábbi adótényállásokat kell megvizsgálni:

- milyen az adóterhelés,
- milyen adónemek vannak (fogyasztás, munka, tőke),
- kikre irányul az adóztatás,
- mi a vetítési alap (százalék, érték, naturália),
- mi az adókötelezettség mértéke,
- milyen adókedvezmények, mentességek léteznek.

Burján et al., (2007) szerint egy adórendszer akkor funkcionál jól, ha:

- egyszerű: az egyes adófajták könnyen áttekinthetők, az adókat nehéz eltitkolni.
- semleges: az adóköteles személy az adó hatására nem változtatja meg viselkedését.
- igazságos: akinek a teherviselő képessége nagyobb, az több adót fizessen.
- konzisztens: azt jelenti, hogy a nemzetközi partnerek adórendszerével összhangban van, valamint az egyes adónemek hatása nem ellentétes.
- stabil: az adórendszer csak ritkán változik és ennek a változásnak a tendenciája kiszámítható.

Pankucsi (2013) szerint a megfelelő adórendszer soha nem önmagáért való, hanem szolgálja a mindenkori kormányzati törekvéseket.

Az optimális adóztatás az alábbi két elv szerint működhet:

- Haszonelv alapján történő adóztatás: a közjavakat fogyasztó egyén eltérő módon és eltérő mennyiséget fogyaszt a közjavakból és ennek mértékében fizetnie kell ezekért (Musgrave-Musgrave, 1984).
- Fizetőképesség szerint történő adóztatás: az azonos fizetőképességű adófizetőket azonos összeg befizetésére kötelezi, míg a kevésbé szolvens adóalanyok kevesebbet fizetnek. A fizetőképesség a jövedelmeket tekintve határozza meg a közkiadásokhoz való hozzájárulást, a fizetőképesség mérése pedig a jövedelmek és a vagyon mutatóinak mérését fejezi ki (Lakatos, 2007).

Az adók szükségessége ma már vitathatatlan, hiszen a nemzetgazdaságok központi irányítása nagyrészt ezek segítségével látja el stabilizációs és alokációs feladatait. A magánszemélyek alkotmányos kötelezettségei közé tartozik, hogy a jövedelmükből hozzájáruljanak a közterhek viseléséhez, ami gyakorlatilag a jövedelemadó révén valósul meg (Tétényi, 1997).

Gábrriel-Hüttl (1998) értelmezése alapján az adó nem más, mint a magánszektorok és az állam közötti jövedelem- és vagyonosztzkodás mértékének és módjának kifejezése.

Stiglitz (2000) szerint adók, azóta léteznek, mióta szervezett kormányzatok vannak. Az adó olyan általános, vissza nem térülő, kötelező pénzbeli szolgáltatás, amelyet az állam, vagy más közhatalmi szervezet jogszabályok alapján hajt be (Kállai-Sztanó, 2000).

Az adó fogalma a pénzügyi jogban két értelemben határozható meg:

- a. Az adó materiális viszonyként:
 - vertikális (az adóztató közhatalom és az adózó között) és
 - horizontális (az adózó és a társadalom tagjai között, mely a közterhek elosztásának viszonya is egyben) kapcsolatrendszer hoz létre.
- b. Az adózás jogi értelemben a szerteágazó viszonyrendszernek főleg a vertikális irányát ragadja meg. Fogalmát tekintve az állam, illetve az adóhatóság és az egyén vagy szervezetek közötti viszony, amelyet anyagi és eljárási normák határoznak meg. (Földes, 2001)

Ilonka (2004) véleménye szerint az adózás mindig a nagyobb társadalmi átalakulások eredményeként mérséklődött.

Herich (2006) gondolatmenete szerint a nemzetközi adózás magában foglalja azokat az elveket, normákat és gyakorlatokat, amelyek - adott térben és időben - meghatározzák egy adott gazdasági esemény költségvetési következményeit valamennyi érintett országban.

Járosi et al., szerint (2006) a jövedelemáramlás adóztatása során a következő lehetőségekkel találkozhatunk:

- a háztartások jövedelmének adóztatása
 - a jövedelmek összevont, egységes elvek alapján történő adóztatása,
 - a jövedelmek bevételi forrásként az egyes források esetében eltérő elvek alapján történő adóztatása,
- a vállalkozások adóztatása
 - az árbevétel adóztatása
 - az egyes felhasznált termelési tényezők adóztatása
 - a vállalkozások eredményeinek adóztatása
- a jövedelmek felhasználásának adóztatása
 - a jövedelmek elköltésének adóztatása
 - a megtakarítások adóztatása

Vigvári (2010) megfogalmazása szerint az adóknak két funkciójuk van: egyrészt forrást biztosítanak a különböző állami funkciók ellátásához, másrészt szabályozó, ösztönző szerepet is ellátnak. Az adók a vállalatok és a fogyasztók számára költséget jelentenek.

Simonovits (2010) szerint az adónak két formája van, a bruttó és a nettó adó. A bruttó adó az, amelyet az egyének a bevallott keresetük után befizetnek, a nettó adó pedig az, amely a bruttó adóból megmarad, ha levonjuk az egyéneknek fizetett járadékokat.

A téma kapcsán említett szerzők adózási elméleteiből általános jelleggel levonható az a megállapítás, hogy valamennyien kiemelt hangsúlyt fordítanak a méltányos, igazságos és hatékony adórendszer szükségességére.

2.4 Az adó és illeték gazdasági szerepe

A beszedett illetékeket a nemzetközi szóhasználatban adóként kezelik. Magyarországon azonban ez a két fogalom nem mosódik egybe.

Története során az illeték egyéb adófajtáktól való elméleti elhatárolása mindig gondot okozott. Az illetékek mögött eredetileg meghúzódó elv alapján az illetéket a közhatalom valamely szolgáltatásáért fizeti az igénybevevő. Elvben ugyan az adónál is szemben áll az adófizetéssel az állam szolgáltatásainak összessége, azonban az illetéknél a fizetési kötelezettséget a közhatalom ténykedésének közvetlen igénybevétele teremti meg (Pickarczy, 2013).

Tóth János több szerző adó meghatározásának összehasonlítását végezte el, amelynek alapján hat közös fogalmi elemet emelt ki (Földes, 2000).

1. „az állami bevételek egyik formája
2. az állam egyoldalúan állapítja meg
3. az adót az állami feladatok finanszírozására használják fel
4. adófizetésre az állam által kijelölt természetes és jogi személyek kötelezettek
5. beszedését az állam kényszer útján biztosítja
6. az adó egyúttal eszköze a nemzeti jövedelem újrafelosztásának és más gazdaságpolitikai célok realizálásának”

A 1. táblázatban az előzőekben ismertetett, az adókra vonatkozó ismérveket szemléltetem az illetékek ismérveivel egyezőség alapján.

1. táblázat: Az adók ismérveinek összehasonlítása az illetékek főbb ismérveivel

Adók	Illetékek
az állami bevételek egyik formája	igaz, mert az AHT-ről szóló (2011/CXCV.) törvény mondja ki
az adót az állami feladatok finanszírozására használják fel	igaz, mert az Illetéktörvény Preambuluma mondja ki
az állam egyoldalúan állapítja meg	igaz, mert az állam egyoldalú rendelkezésére az Illetéktörvény tartalmazza mértékét
az adó egyúttal eszköze a nemzeti jövedelem újraelosztásának és más gazdaságpolitikai célok realizálásának	igaz, mert ezt a célt szolgálják az illetékkulcsok differenciálásai, és a mentességek, kedvezmények köre
adófizetésre az állam által kijelölt természetes és jogi személyek kötelezettek	igaz, mert az Illetéktörvény rögzíti az illetékfizetésre kötelezettek körét, illetve a mentességben részesülőket
beszedését az állam kényszer útján biztosítja	igaz, mert az illetékhivatal volt a 4. adóhatóság 2006.12.31-ig, 2007.01.01-től állami adóhatóság

Forrás: Pétervári (2007) (Földes, 2000) alapján

A táblázat elemzését követően Pétervári (2007) megállapította, hogy az illetékek céljukat, jellegüket, beszedési módszereiket tekintve sok hasonlóságot mutatnak az adókkal, de önálló részt képviselnek az állami bevételek között. Az adó és az illeték legfontosabb funkciója az állami kiadások fedezetének biztosítása, ezáltal az államháztartás egyensúlyának és az állami rendszerek működésének fenntartása. Ugyanakkor az illeték abban különbözik az adótól, hogy azt eseti jelleggel kell teljesíteni, míg az adó jellemzően rendszeres fizetési és egyéb kötelezettséget jelent. Álláspontom szerint, a jelenleg működő adórendszerünkben, amíg nem kerül bevezetésre egy önálló vagyonadó, addig az illetékek testesítik meg a vagyonszerzés után fizetendő adót.

2.5 Az egykulcsos és a többkulcsos személyi jövedelemadó rendszerek bemutatása

Az egykulcsos személyi jövedelemadó rendszer olyan jövedelemadó rendszer, melyben a jövedelem nagyságától függetlenül, minden adóalany azonos jövedelemadó kulccsal adózik (www.investopedia.com).

Hall-Rabushka (1985) szerzőpáros szerint az egykulcsos adórendszer azt jelenti, hogy egyetlen adókulccsal adózik mind az egyéni vállalkozásból származó jövedelem, mind a magánszemély munkaviszonyából származó jövedelem. Mikor napjainkban az „egykulcsos adórendszer” kifejezést használjuk, az emberek nem erre a definícióra gondolnak. Az utóbbi években a politikusok és a szakirodalom egy sokkal lazább definíciót fogadott el, ami a munkaviszonyból származó jövedelemre fókuszál.

Rabushka (2006) gondolatmenete alapján egy ilyen adórendszerben nincsen szükség adóbevallásra, mivel minden jövedelem keletkezése után automatikusan le lehetne vonni az adót, leegyszerűsítve ezzel az adminisztrációs teendőket (adóbevallás elkészítése, adóellenőrzés).

Az egykulcsos adórendszer nem más, mint egyetlen adókulcs alkalmazása, amely egyrészt a főbb adónemek tekintetében (általános forgalmi adó, személyi jövedelemadó, társasági adó) vagy végletes formájában akár kedvezmények nélkül érvényesülhet (www.portfolio.hu). Az egykulcsos adórendszerek lehetséges megvalósulási formáit az 1. ábra mutatja.

1. ábra: Az egykulcsos adórendszer lehetséges verziói
Forrás: Portfolio (2008)

Az egykulcsos adó nem egyenlő az egysávos jövedelemadóval, annál sokkal több. Alapfilozófiája más, hiszen fogyasztási adóként viselkedik. A közgazdaságtanban, a fogyasztás nem más, mint a jövedelemnek a meg nem takarított része. A fogyasztási- és jövedelemadó közötti eltérés a megtakarításban mutatkozik. A jövedelemadó a megtakarítást általában kétszer sújtja. Először megkeresik a jövedelmet, másodsor a megtakarítás kamatozik. 2006. év szeptember óta a megtakarítások után kamatadót kell fizetni. A fogyasztási adó egyszer terheli csak a megtakarítást, vagy amikor először megkeresték, vagy amikor azt fogyasztási célra felhasználják (Erős-Ivicz, 2006).

Az egykulcsos adórendszer definíciója csak a személyi jövedelemadót veszi figyelembe. A gyakorlatban a munkaviszonyból származó jövedelem tényleges adója a társadalombiztosítási hozzájárulástól is függ. Így aztán, ha az adott ország az egykulcsos adórendszert is alkalmazza, a munkaviszonyból származó jövedelem tényleges adószámítása messze áll ettől. Ezt a vonatkozást erősíti azoknak az országoknak a politikája, amelyek nemrég vezették be az egykulcsos adórendszert. Itt az adó bevezetése együtt járt a társadalombiztosítási hozzájárulás reformjával is, azzal a szándékkal, hogy növeljék az állami bevételt (Ji-Lighthart, 2012).

Észtországban vezették be először az egykulcsos jövedelem adórendszert. 1994-ben, Litvánia és Lettország röviddel utána követte őket. A kezdeti gazdasági sikerek után ezek az országok nehézségeket tapasztaltak. A relatíve magas adókulcsok ellenére az adóbevételek nem fedezték az állami szintű költségeket, vagy az alacsony keresetű állampolgárok jólétének költségeit. Észtország, Litvánia és Lettország egykulcsos jövedelemadó rendszerének hatása oda vezetett, hogy sokan azon spekuláltak, hogy a felmerült problémákért az egykulcsos adórendszert vagy a megvalósítását kell-e okolni.

Kiss et al., (2008) szerint az elmúlt években kiemelt figyelmet kapott az egykulcsos jövedelem adórendszer bevezetése. Az új rendszerek a korábbi progresszív adórendszerekhez képest az esetek többségében csak névlegesen egykulcsosak, valójában egyszerű és a személyi jövedelemadó rendszerben egy alacsony adókulcs alkalmazását jelenti.

Az egykulcsos adórendszert az alábbi szakirodalmak vizsgálják a legbehatóbban:

- Mirrles (1971) az optimális egykulcsos adót úgy szimulálta, hogy az a linearitáshoz közelít,
- Tuomala (1990) és Saez (2002) szerint az optimális adókulcs messze van a lineáristól.

Az egykulcsos adórendszerrel kapcsolatos előnyök [www.portfolio.hu és Schiau-Moga (2009)]:

- az alacsonyabb határadókulcsok növelik a munkakínálatot, ami a megnövekedett adóalapban testesül meg,
- az egykulcsos adórendszer mindenki számára egyszerű és világos, és az adófizetési költségek alacsonyabbak,
- az egyszerűbb adórendszer csökkenti a legális adóelkerülés mértékét és könnyebbé teszi az adó behajtását. Csökken az illegális adócsalás lehetősége. A magas adókulcsokat felváltja az egyszerűbb, alacsonyabb adókulcs, ami csökkenti az adóelkerülés motivációját,
- a Harvard egyetem közgazdásza, Dale Jorgenson szerint az ilyen fajta adóreform fokozza a nemzet meggazdagodását. Az adózás után megmaradó jövedelem több fogyasztást eredményez,
- az igazságosság az egykulcsos adórendszer egyik legfőbb erénye,
- a globális gazdaságban a nemzetek célja, hogy vonzzák a befektetőket és a verseny érdekében átvizsgálják adórendszerük hatékonyságát.

Az egykulcsos adórendszer hátrányai [Schiau-Moga (2009), Ambrus (2012)]:

- az egykulcsos adórendszer egészségtelen pénzügyi versenyhez vezet a különböző államok között. Ez a jelenség fokozza a tőke és a munkaerő elvándorlását.
- az egykulcsos adórendszer túl egyszerű, használatával az adórendszer elveszti a rugalmasságát,
- a rendszerre történő áttérés költséges, és egy zavaros időszakhoz vezet,
- csak egy szűkebb rétegnek kedvez, hiszen az adómegtakarítás mértéke erősen függ a jövedelem nagyságától,
- növeli a társadalmi egyenlőtlenséget.

A 2. táblázatban összefoglalom az egykulcsos személyi jövedelemadó rendszerek bevezetésének pozitív és negatív hatásait.

2. táblázat: Az egykulcsos személyi jövedelemadó rendszerek bevezetésének hatása a közép-kelet európai országok tekintetében

Pozitív hatás	Negatív/Semleges hatás
javuló adómorál, de csak azokban az országokban, ahol a személyi jövedelemadó és a társasági adókulcs mértéke megegyezik	azokban a társadalmi jövedelmi csoportokban (szegényebb rétegek), ahol a határadókulcs nem változott, jelentősen megnőtt az adófizetés
az adó adminisztráció egyszerűsödik	a munkakínálat nem hozta a várt növekedést
alkalmazását követően kezdeti gazdasági siker	az évek múlásával gazdasági nehézségek kialakulása (pl. Szlovákia)
akkor nőnek az adóbevételek, ha nincsenek kedvezmények és mentességek a rendszerben	átalakítja az ösztönzőket, ami a gazdasági szereplők viselkedésének a megváltozásával jár
ösztönzi a jövedelemszerzést, üzleti és befektetési döntéseket, mivel a plusz haszon nem adózik nagyobb adókulccsal	az egykulcsos adórendszerre való áttérés nincsen szignifikáns kapcsolatban az adóbevételekkel

Forrás: saját szerkesztés Saavedra (2007), Ivanova et al., (2005) és Kiss et al., (2008) alapján

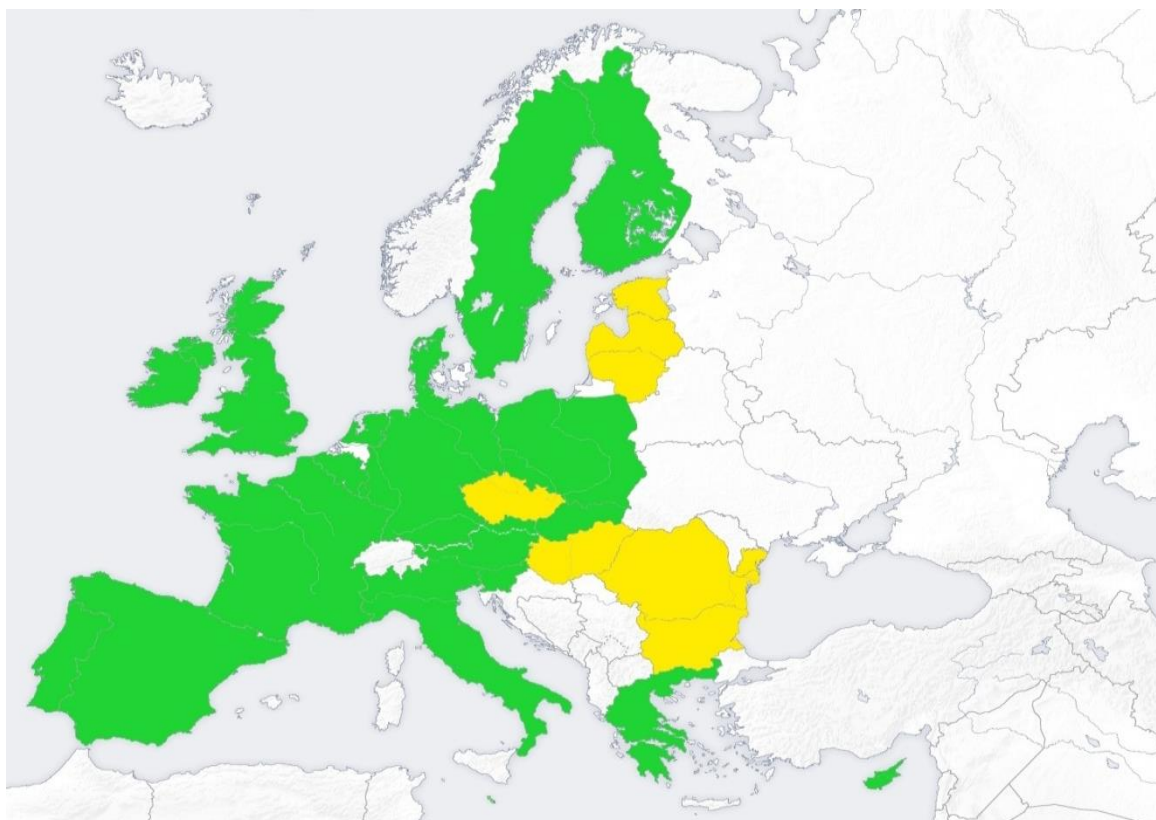
Az OECD 2006. évi tanulmánya négyféle egykulcsos adórendszert különböztet meg:

- egykulcsos rendszer adómentesség nélkül (Grúzia),
- egykulcsos rendszer adómentességgel (Oroszország),
- egykulcsos rendszer adójóváírással,
- a társasági jövedelmekre is kiterjedő egységes kulcs (a múltban Szlovákia esete a példa).

Saavedra (2007) szerint Grúzia az egyetlen, amely az egykulcsos rendszerre történő átállást követően törölte az adómentességet.

Az European Commission (2007) arra a következtetésre jutott, hogy az egykulcsos reform nem hatékonyság, hanem értékválasztás kérdése. Az egykulcsos adórendszerre áttérő országoknak azt kell megvizsgálniuk, hogy mekkora legyen az adórendszerben a redistribúció mértéke, milyen arányban adóztassák a munkát és tőke jellegű jövedelmeket, illetve milyen hatékonysági áldozat szükséges ahhoz, hogy a társadalmi egyenlőtlenségek csökkenjenek.

Az egykulcsos, illetve a progresszív személyi jövedelemadó rendszereket alkalmazó országok földrajzi megoszlását a 2. ábra szemlélteti. Sárga színnel jelöltem az egykulcsos személyi jövedelemadót alkalmazó uniós országokat, zöld színnel pedig a többkulcsos SZJA rendszert működtető országokat.

2. ábra: Az egykulcsos és többkulcsos személyi jövedelemadózást alkalmazó országok földrajzi elhelyezkedése az Európai Unióban, 2013. év
Forrás: saját szerkesztés az Eurostat adatbázisa alapján

Az Európai Unió hét tagországában (Észtország, Litvánia, Lettország, Románia, Bulgária, Csehország és Magyarország) 2013. évben egykulcsos a személyi jövedelemadó rendszer, s szintén egykulcsos az SZJA rendszer az EU tagjelölt országaiban, úgymint Montenegróban, Makedóniában, Bosznia Hercegovinában. Vizsgálódásom alapján jelenleg az EU tagországokon és néhány tagjelölt országokon kívül még Oroszország alkalmaz egykulcsos személyi jövedelemadót (3. táblázat).

Az egykulcsos személyi jövedelemadó a kelet-közép európai országok sajátossága, míg a világ fejlettebb országaiban többnyire a progresszív adózást tartják igazságosnak. A gazdaságilag fejlett országokban a progresszív adózást úgy alakítják ki, hogy a magasabb adóterhelés fokozatosan jelentkezzen a jövedelem növekedés esetén. A kétkulcsos adózás hátránya, hogy túlságosan hirtelen következik be a növekedés abban az esetben, ha a két kulcs közül az egyik viszonylag alacsony, a másik pedig magas (Szikora, 2011).

3. táblázat: Az egykulcsos és a progresszív személyi jövedelemadót alkalmazó kelet és kelet-közép európai országok, 2013. év

Megnevezés	Egykulcsos személyi jövedelemadó	Progresszív személyi jövedelemadó	Az SZJA mértéke 2013-ban
Csehország	X		15%
Magyarország	X		16%
Románia	X		16%
Észtország	X		21%
Lettország	X		24%
Litvánia	X		15%
Bulgária	X		10%
Montenegró	X		9%
Bosznia Hercegovina	X		10%
Makedónia	X		10%
Oroszország	X		13%
Az EU egykulcsos SZJA átlaga			16,7%
Ausztria		X	0%-50%
Horvátország		X	12%-25%-40%
Szlovénia		X	16%-27%-41%-50%
Lengyelország		X	18%-32%
Szlovákia		X	19%-25%
Görögország		X	22%-32%-42%
Szerbia		X	12%-15%-20%
Ukrajna		X	5%-15%-17%-30%

Forrás: saját szerkesztés Mazars (2013) és KPGM (2013) alapján, kiegészítve Montenegróval, Bosznia Hercegovinával, Makedóniával, Oroszországgal, Szerbiával és Ukrajnával

Paulus-Peichl (2009) tanulmánya szerint, az egykulcsos adórendszer adókulcsa magasabb a kelet-európai országokban, mint Dél-Európában, mivel a jövedelem egyenlőségének mértéke kevésbé befolyásolja azt. Az eltérés nagysága arra utal, hogy a jövedelemtől és az annak egyenlőtlenségétől független reformok a legtöbb országban nem valósíthatók meg. Véleményük szerint lehetőség lehetne politikai preferenciáktól függő semleges reformok kialakítására, amelyek nem a jövedelmeket és nem az egyenlőtlenséget érintik. Az egyenlőtlenség semlegessége azt is mutatja, hogy a jól kereső csoportok nettó jövedelme csökken, mivel a jövedelemadókat nem fizetők száma minden országban nő.

A többkulcsos személyi jövedelemadó rendszer előnyeit és hátrányait az 4. táblázatban fogalom össze.

4. táblázat: A többkulcsos személyi jövedelemadó rendszer előnyei és hátrányai

Előnyök	Hátrányok
nagyobb adóterhet ró azokra, akik többet keresnek	kategóriacsúszás, az infláció az adófizetőt nagyobb adókatégoáriába csúsztatja, miközben a bevétele valójában nem nő, mert az inflációhoz igazodik
a társadalom igazságérzete szerint arányosabb	nem ösztönöz a munkavállalásra
megelőzi a politikai és társadalmi instabilitást azzal, hogy korlátozza az osztályok közötti szakadékot	azoknak a magánszemélyeknek, akiknek nagyobb a keresőpotenciáljuk, az adókikeringülést választják
védi az adófizetőt, mikor kisebb a jövedelme kisebb adókulccsal adózik	nem ösztönöz üzleti befektetésre és bővítésre, mert a plusz bevétel nagyobb adókulccsal adózik
feltételezi, hogy a kormányok a többkulcsos adórendszerből szerzik a legtöbb állami bevételt	a többkulcsos adórendszer vitathatóan alkotmányellenes, nem kezeli egyenlően az állampolgárokat

Forrás: saját szerkesztés Nunes (2013) alapján

Mitchell (2007) a massachusettsi Cato Intézet vezető munkatársa a következőképpen vélekedik az egykulcsos adózásról:

- a világ egykulcsos adórendszerei közül egyik sem felel meg a vegytiszta modellnek, amit Hall-Rabuschka (1985) javasolt,
- szerinte ott ahol egykulcsos adórendszer van legalább dupla annyi a jövedelemadó nagysága, mint amennyi a megtakarítás és a befektetés nagysága,
- Hong Kong áll legközelebb az ideális adórendszerhez,

- a politikusoknak észre kell venni, hogy az egykulcsos adórendszer nem varázsszer, amely az adott nemzet minden gondját megoldja,
- az egykulcsos adórendszer üzenete az, hogy hanyatlóban van az osztályharc politikája.

Rác Margit (2011) a Magyar Tudományos Akadémia Világ gazdasági Kutatóintézetének tudományos főmunkatársa szerint az, hogy a Kelet-Közép-Európában bevezetett egykulcsos adórendszerek milyen hatással voltak a gazdaság fejlődésére, mindig attól függött, mikor vezették be őket. A szakértő véleménye szerint olyan helyzetben, amikor nagyon rosszak a növekedési mutatók, illetve a kilátások, az egykulcsos adórendszernek nincs gazdaságot gerjesztő hatása azon keresztül, hogy egyes rétegeknek megnő a jövedelmük.

Magyarország úgy vezette be az egykulcsos adórendszert, hogy az alacsony jövedelműek terhei jelentősen nőttek az adójóváírás eltörlése, valamint a nyugdíj-, illetve az egészségbiztosítási járulék emelése miatt (www.penzcentrum.hu). Az egykulcsos adórendszer kritikusai szerint, az egykulcsos adó a gazdagoknak kedvez a szegények rovására és ezzel tovább erősíti a nyolcvanas évek óta már mindenütt megfigyelhető növekvő jövedelemegyenlőtlenségek tendenciáját (Nagy, 2012).

A fejlett gazdaságú, erőteljes demokratikus hagyományokkal rendelkező országok (Egyesült Királyság, USA, Dánia, Németország) szakértői tagadják az egykulcsos adórendszer egyszerűsítő jellegét, jótékony hatásait a személyi jövedelemadó tekintetében, sőt jelzik a sávós progresszió elhagyása esetén kimutatható társadalmi feszültséget [IMF, (2006), Murphy, (2013)].

Véleményem szerint, jól hangzó kormányzati reklámozás az, hogy az adócsökkentést kommunikálja a kormány az adófizetők felé. Ugyanakkor a kormányzatok általában az átlagos adóterhelés csökkentésével számolnak. E kommunikáció azonban félrevezető lehet, mivel az átlagos adóterhelés csökkenése nem azonos az egyént érintő adó csökkentésével. Az átlagos adóterhelés enyhülése eltakarja a különbségeket, azt, hogy lesznek vesztesek és lesznek az egykulcsos adórendszernek kedvezményezettjei.

2.6 A személyi jövedelemadó kiszámítása és az egykulcsos adó meghatározása

A személyi jövedelemadó meghatározása során megkülönböztetjük az adókedvezményt megengedő és meg nem engedő országokat, ezen belül is öt kategóriát határoz meg az OECD (1996) tanulmánya. Az X a bruttó jövedelmet hivatott jelenteni.

- A. adómentesség = a jövedelem egy része adómentes,
- B. jövedelemtől függő adólevonás = a jövedelemtől függően bizonyos (nem meghatározott) összeg levonható az adóköteles jövedelemből,
- C. adókedvezmény = egy meghatározott összeg levonható az adóköteles jövedelemből,
- D. kedvezményes adókulcs = némelyik jövedelem alacsonyabb adókulccsal adózik,
- E. adójóváírás = egy meghatározott összeget levonnak az adókötelezettségből.

$$\text{A személyi jövedelemadó számítása} = X - E - D - A$$

A gyakorlatban a Hall-Rabushka-féle egykulcsos adó nem valósul meg, hiszen az adott országokban különböző adókedvezmények és adójóváírások egészítik ki az adórendszert. Közös jellemzőjük, hogy általában és legtöbbször a személyi jövedelemadót alkalmazzák ilyen elv szerint. Ezekre mindig szigorú marginális adót vetnek ki. A következő egyenlettel írható le az egykulcsos adó (Markó, 2012).

$$T(Y) = \max(t(Y-A); 0)$$

$T(Y)$ az Y jövedelem után fizetendő adó, t az adókulcs mértéke, A az összes kedvezmény. Természetesen csak az adókedvezmény nélküli adókulcs alkalmazása jelenti a „tisztán” egykulcsos adórendszert, mivel csak ebben az esetben arányos a fizetendő adó a jövedelem nagyságával. Ilyenfajta adórendszert alkalmaznak Grúziában és újabban Bulgáriában is. Minden más esetben a jövedelem adóterhe progresszívnek bizonyult.

2.7 Progresszív személyi jövedelemadó rendszer mérési mutatói

Az OECD (2013) műhelytanulmánya szerint a munkabérek terhelését az effektív és a szerkezeti progresszív mutatók alapján lehet jellemezni. Mind a két mutatónak megvannak az erősségei és gyengeségei. Az effektív és a szerkezeti adóterhelést mérő progresszív mutatók más és más aspektusban mutatják be a progresszív adózást és a jövedelem eloszlást. A szerkezeti mutatók az országok közötti versenyképesség összehasonlításában is segítségünkre lehetnek. Ezek a mutatók a hivatalos adórátákkal számolnak, nem pedig az aktuális adófizetési adatokkal. Az alábbiakban három főbb szerkezeti adó progresszivitási mutatót szeretnék bemutatni. Az Y0 és Y1 a jövedelem alacsonyabb és magasabb szintjét jelenti, T0 és T1 pedig a megfelelő adóköltégeket:

- Átlagos arányú emelkedés

$$(T1/Y1 - T0/Y0) / (Y1 - Y0)$$

Az átlagos arányú emelkedés indikátor méri a változás arányát a tényleges adókulcsban, a jövedelemváltozással összefüggésben. Ennek az indikátornak az értéke 0, így az átlagos tényleges adókulcs-emelkedés az arányos adó esetében egyenletes. Az emelkedő adó az indikátor pozitív értékében tükröződik, a csökkenő adó a negatív értékben. Minél nagyobb az indikátor értéke, annál nagyobb a jövedelemadó növekedési aránya és ezért az adórendszer annál progresszívebb. Az átlagos adókulcsok, amelyek a jövedelemmel növekednek, vagy azok a rejtett adókulcsok, amelyek az átlagos adókulcsoknál magasabbak, bármilyen jövedelmi szinten, hasonló definíciói az adó progresszivitásnak.

- Költségemelkedés

$$((T1 - T0) / T0) * (Y0 / (Y1 - Y0))$$

A költségemelkedés indikátor méri a fizetendő adó rugalmasságát, figyelembe véve a jövedelmet, pl. az adóteher százalékos növekedését, csökkenését, ha az adózás előtti jövedelem a nemzeti valuta egy egységével nő, vagy csökken. Az indikátor értéke 1 az arányos adó esetében, a progresszív adó esetében 1-nél nagyobb, a regresszív adó esetében 1-nél kisebb.

- A visszamaradt jövedelem emelkedése

$$[((Y1-T1)-(Y0-T0))/(Y0-T0)] * [Y0/ Y1-Y0]$$

A visszamaradt jövedelem emelkedése indikátor méri az adózás után megmaradó jövedelem rugalmasságát, figyelembe véve a jövedelmet (pl. az adózás után megmaradó jövedelem százalékos növekedését, csökkenését). Ez a mutató méri a rendelkezésre álló adózás előtti jövedelem reakcióját. Az indikátor értéke itt is 1 az arányos adó esetében. Azonban a progresszivitást itt az 1-nél kisebb együttható, a regresszivitást az 1-nél nagyobb együttható jellemzi. A visszamaradt jövedelem emelkedése indikátor az a szerkezeti indikátor, amely a legközelebb áll a jövedelem hatásos emelkedésének és elosztásának a fogalmához, mivel nemcsak az adóteher elosztásának módját tükrözi, hanem az adózás utáni jövedelem elosztását is.

A fentiekben említett tanulmány egy külön indikátort alakított ki a személyi jövedelemadó átlagos arányának és az adóemelkedés átlagos mértékének kifejezésére:

$$(AETR X2\% AW - AETR X1\% AW) / (X2\%AW - X1\%AW)$$

AETR X2% AW és AETR X1% AW az átlagos hatásos adókulcsok, amelyek megfelelnek két jövedelemszintnek, X1-nek és X2-nek. Az indikátor azt méri, hogy a személyi jövedelemadó átlagos százalékos növekedési aránya hogyan eredményezi a jövedelem átlagos százalékos növekedési arányát.

2.8 A hazai személyi jövedelemadó rendszer alakulása bevezetésétől napjainkig

2.8.1 A magyar személyi jövedelemadóztatás története

A mai magyar adórendszer alapjainak lerakása 1988-ban kezdődött. Ékes (1997) véleménye szerint az 1988-as főbb adópolitikai célkitűzések csak részben valósultak meg. Az adórendszer bevezetésével (személyi jövedelemadó, általános forgalmi adó) a lakosság vesztett, hiszen a lakossági terhek megnövekedtek.

A magyarországi 1988-as adóreformot a gazdasági értelemben vett rendszerváltás sarokkövének tekinthetjük. Ezzel megteremtődtek egy korszerű adóigazgatási szerkezet alapfeltételei (APEH, 1999):

- Létrejött a közteherviselés alkotmányos kötelmét biztosítani hivatott önálló állami hatóság.
- Kulcsfontosságúnak tekinthető a hozzáadott érték típusú forgalmi adóztatás bevezetése.
- Értelmet nyerhetett a személyi jövedelemadó bevezetése révén az adófizető állampolgár kategóriája.
- Az adóztatás rendje az önadóztatás szisztémára, a bizalmi elvre lett kiépítve.

Semjén (2006) szerint az 1980-as évek végére az akkori adóreform célja volt többek között a vállalatok adóterhelésének csökkentése, illetve egy valóságos közteherviselés bevezetése, ami elsősorban abban nyilvánult meg, hogy az addig különböző jogcímenek és differenciáltan, de alapvetően a vállalatoktól beszedett államháztartási bevételek, azaz az adóteher jelentős részét a lakossági jövedelmekre és a fogyasztásra terheltek rá. Magyarországon 1987-ben a progresszív személyi jövedelemadó bevezetésekor a szakmai szempontok voltak a meghatározóak. A progresszivitás biztosította, hogy a nagyobb jövedelmek magasabb adókulccsal adózzanak. Ezt nemcsak a szakmai szempontok, hanem a társadalom igazságérzete is diktálta. Stiglitz (2000) is felhívja a figyelmet a személyi jövedelemadó egyik alapvető jellemzőjére, a progresszivitásra. Véleménye szerint is a magasabb jövedelemmel rendelkezők ne csupán több adót fizessenek be az államkasszába, hanem jövedelmük nagyobb hányadát adóként róják le.

Bencsik-Szentkirályi (2011) szerzőpáros szerint az adóreform következményeképpen a magyar adórendszer egyre jobban alkalmazkodott Európa többi piacgazdaságának adófilozófiájához és adószerkezetéhez.

Gáspár (2011) szerint az 1988-tól bevezetésre került személyi jövedelemadónak a következő sajátosságai voltak a nyugati minta alapján: A törvény két kategóriába sorolta a jövedelmeket:

- Az összevonás alá eső jövedelmek kategóriájába tartoztak a munkaviszonyból, mezőgazdasági szövetkezeti tagviszonyból, az ehhez kapcsolódó költségtérítésekből származó jövedelmek, az önálló tevékenységből származó jövedelem, a nyugdíj (mint adót nem viselő járandóság). Az adókötelezettséget progresszív adótáblázat szerint kellett megállapítani.

- A külön adózó jövedelmek (pl. kamat, osztalék). Ezek után nem progresszív, hanem lineáris adót (forrásadót) fizettek.

A rendszerben a következő adóalap- és adócsökkentő kedvezmények épültek be:

- a legnagyobb arányt az alkalmazottaknak adott alkalmazotti kedvezmény tette ki, de megjelent a gyermekkedvezmény, valamint a munkahelyi étkezési hozzájárulás adómentessége,
- a szellemi foglalkozásból származó jövedelemből levonható volt a költség,
- adót nem viselő járandóság maradt a nyugdíj.

A következőkben összehasonlítom, hogy az egyes kormányzati ciklusok alatt hogyan változott a személyi jövedelemadó kulcsok száma és mértékének nagysága. A kormányok hivatalba lépését követő első teljes év adatai adták elemzésem bázisát (3. ábra).

A Grósz-kormány (1987-1988) által kialakított adótörvény értelmében az első évben havi 4000 forintig volt a kereset adómentes, havi 66 667 forint felett 60 százalék volt az adó. A 11 kulcsos jövedelemadó a magasan keresők terheinek emelkedését jelentette. A legmagasabb kulcsnál, évi 800 000 forint bér fölött már a pénzünk 60 százaléka ment az államnak, ezért akik megtehették különösen motiváltak lettek a jövedelmeik eltitkolásában (Index, 2013). 1989-ban a Németh-kormány (1988-1990) idején még nyolc adókulcs volt. Az Antall-kormány (1990-1993) adócsomagjában ötre csökkent az adókulcsok száma.

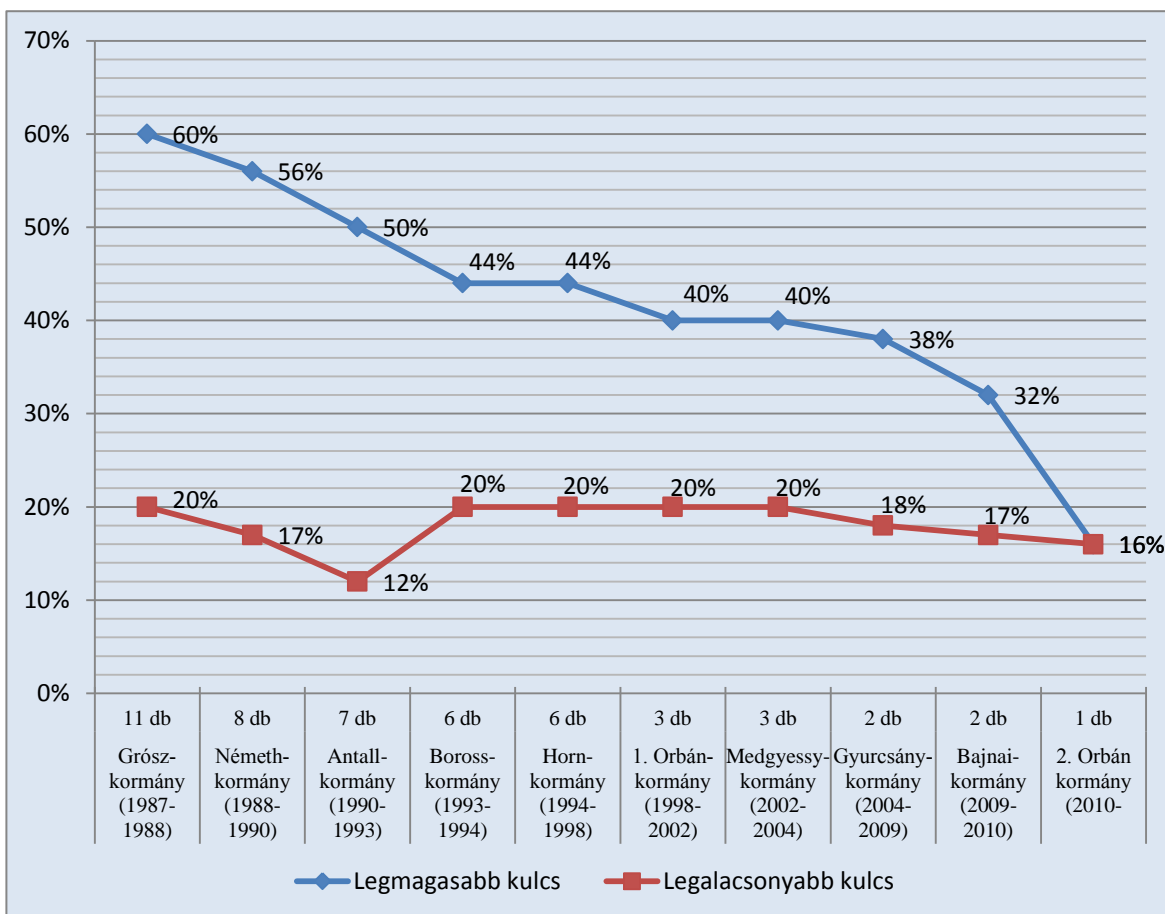
1988-1994-ig a személyi jövedelemadóban történő változásokat a következőképpen lehetne összefoglalni:

- emelkedtek a sávhatárok,
- a fokozódó infláció miatt folyamatosan, már 1990-ben a legfelső kulcs 60 százalékról 56 százalékra csökkent, ami ugyan mérsékelte a progressziót, viszont a legjobban kereső rétegek a korábban bérbruttósításként kapott összeg egy részét megtarthatták. Már 1994-re egy hatkulcsos adó táblázat maradt a korábbi 11 kulcsos helyett, 110 000 forintig adómentes jövedelemhatárral, a legfelső sáv határadókulcsa 44%-ra mérséklődött 60%-ról,
- az adóteher növekedett (Gáspár, 2011).

A Horn-kormány (1994-1998) pénzügyminisztere Bokros Lajos által fémjelzett csomag (1995) többek között megszüntette a munkajövedelmek adómentes határát, valamint a gyermekkedvezményt kivette a személyi jövedelemadó rendszeréből. Az első Orbán-kormány (1988-2002) a személyi jövedelemadó kedvezmények körét szélesítette. Megjelent a tandíjkedvezmény, a lakásvásárláshoz kapcsolódó kedvezmény, valamint újra bekerült a rendszerbe a gyermekkedvezmény intézménye. Meggyesi-kormány (2002-2004) időszakában az személyi jövedelemadó kedvezmények köre beszűkült. 2005-től a Gyurcsány kormány (2004-2009) adópolitikája alapján kettőre csökkent az adókulcsok száma. Az SZJA felső kulcsának mértéke 38 százalékról 36 százalékra változott, valamint a felső kulcs sávhatára másfél millió forintról 1 550 ezer forintra tolódott ki. A Bajnai-kormány (2009-2010) a recesszió okozta megszorítások időszakában a 18 százalékos SZJA adókulcshoz tartozó sávhatárt kitolta 1,9 millió forintig a szuperbruttósítás mellett, illetve változtatta az alsó kulcsot 17%-ra. A második Orbán-kormány (2010-) vezette be a jelenleg is alkalmazott egykulcsos személyi jövedelemadót. E kormányciklus idején jelentkezett először a családi adózás jelszavával bevezetett gyermekkedvezmény.

Pankucsi (2013) szerint a jelenlegi magyar adórendszer céljai a következők:

- élők munkaadójának csökkentése,
- tőkét terhelő adók alacsony szinten tartása,
- fogyasztási és veszélyes externáliákat terhelő adók növelése,
- nagyobb teherbírással rendelkező szektorok adóztatásának növelése,
- adóalap szélesítése,
- az adóbeszedési hatékonyság javítása.

3. ábra: A kormányzati ciklusonként változó személyi jövedelemadó kulcsok alakulása

Forrás: saját szerkesztés a NAV (1988-2014) adatok alapján

Véleményem szerint sokat számít az, hogy mekkora jövedelmekre vonatkoznak az adókulcsok, mekkora a leggazdagabbak adóterhe, vagyis a legmagasabb adókulcs, milyenek a kedvezmények és kiket illetnek meg. A magyar adórendszerre - különösen a személyi jövedelemadóra - jellemző a folyamatos változás. Az adózóknak rendszeresen figyelemmel kell kísérniük a jogszabályi változásokat, mely hatással lehet a családi vagy egyéni költségvetésük alakulására.

2.8.2 A hazai személyi jövedelemadó törvény felépítése és tartalma

A magyar személyi jövedelemadó hatályos jogforrása az 1995. évi CXVII. törvény. E törvény kiindulópontja nem más, mint Széchenyi István egyik gondolata: „Mindenki amennyire csak lehet, viselje a haza terhét.” Az adóügy hatósági jogrendjét, vagyis az eljárásban résztvevők jogait és kötelezettségeit az adózás rendjéről szóló 2003. évi XCII. törvény szabályozza. A személyi jövedelemadó törvény célja, hogy az állami feladatok megvalósulásához szükséges bevételi forrásokat gyarapítsa. A törvény hatálya általában

arra nézve ad iránymutatást, hogy az adott jogszabály mely földrajzi területen, milyen időpontban, mely személyekre vonatkozik.

A területi hatály behatárolása az állami joghatóság elve alapján a jogalkotó illetékességi területével azonos, azaz a Magyar Köztársaság területével azonos.

A személyi hatály arra ad választ, hogy mely személyek azok, akikre a jogszabály rendelkezései alkalmazhatók, ez esetben a magánszemélyek az adóalanyok. Lepsényi et al., (2013) magyarázata szerint az SZJA tv. külön megemlíti, hogy az adózásban, illetve adóztatásban résztvevő egyéb személyekre ugyancsak vonatkoznak az alapelvek, tehát közreműködőként ők is kötelezettjei lesznek az adókötelezettség rájuk vonatkozó részeinek.

Az időbeli hatály a törvény hatálybaléptetési szabállyal valósul meg. A fent említett szerzők szerint az időbeli hatálynak két problémaköre van, az, hogy az egyes rendelkezéseket mikortól meddig kell alkalmazni, illetve az, hogy a jövedelemre meddig vonatkozik az elévülési idő.

A törvény négy részből áll: az első rész az általános alapelvek, a második rész az összevont adóalap és annak adója témakört tárgyalja, a harmadik rész az egyes különadózó jövedelmet taglalja, a negyedik rész pedig a záró és átmeneti rendelkezéseket foglalja magában.

A hatályos személyi jövedelemadó rendszer lényege, hogy a régebbi adókedvezmények helyett a családi adókedvezményt adóalap kedvezményként lehet érvényesíteni. A családi kedvezmény már egy gyermek után is érvényesíthető, és megszűnik az érvényesíthetőség felső korlátja. Egy és két gyerek esetén gyermekenként havonta 62 500 forinttal, három vagy több gyermek esetében gyermekenként 206 250 forinttal csökkenthető az összevont adóalap. A családi kedvezményt házastársak együtt, vagy közülük az összevont alá eső jövedelemmel rendelkező veheti igénybe. A családi kedvezmény lényegében a munkából (a nem önálló és az önálló tevékenységből) vagy egyéb címen szerzett, összeszámított (összevont) adóalapot csökkentő, az eltartottak lélekszámától függő, de csak a kedvezményezett eltartottak után érvényesíthető összeg.

Az adóalap-kiegészítés („szuperbruttósítás”) megszüntetésre került 2013. évtől, így egységesen 16 százalékos adókulccsal adózik valamennyi összevont adóalapba tartozó jövedelem. Az SZJA tv. 29. §-a értelmében az összevont adóalap az adóévben adókötelezettség alá eső valamennyi önálló, nem önálló tevékenységből származó, valamint egyéb bevételből megállapított jövedelem, továbbá átalányadózás esetén az egyéni vállalkozói, a mezőgazdasági kistermelői bevételből az átalányban megállapított jövedelem. E változás következtében az adóelőleg alapjának a meghatározása is egyszerűsödött. A családi kedvezmény érvényesítésével kapcsolatban csak jogalkalmazást

segítő pontosítások történtek a 2013. adóévre vonatkozóan. Ha ugyanazon kedvezményezett eltartott esetében eltérő vagy ugyanazon jogosultsági hónap tekintetében több magánszemély is jogosult a kedvezményre, akkor a családi kedvezmény közös érvényesítéséről beszélünk. Abban az esetben azonban, ha a jogosult az őt megillető kedvezményt jogosultnak nem minősülő más magánszeméllyel osztja meg, akkor pedig megosztásról van szó. A közös érvényesítés az adóelőleg-megállapítás során csak év közben lehetséges, ha jogosult a munkáltatójának tett nyilatkozatában erről nyilatkozik. A megosztás úgy lehetséges, hogy az adóév végén a magánszemély bevallásában/munkáltatói adó-megállapításában jelzik a megosztást (Magyar, 2013).

Herich (2013) összefoglalta a családi adókedvezményre való jogosultság lehetséges eseteit:

- az a magánszemély, aki a családok támogatásáról szóló törvény értelmében családi pótlékra jogosult,
- a várandós nő és a vele egy háztartásban élő házastársa,
- a családi pótlékra saját jogán jogosult személy,
- a rokkantsági járadékban részesülő magánszemély.

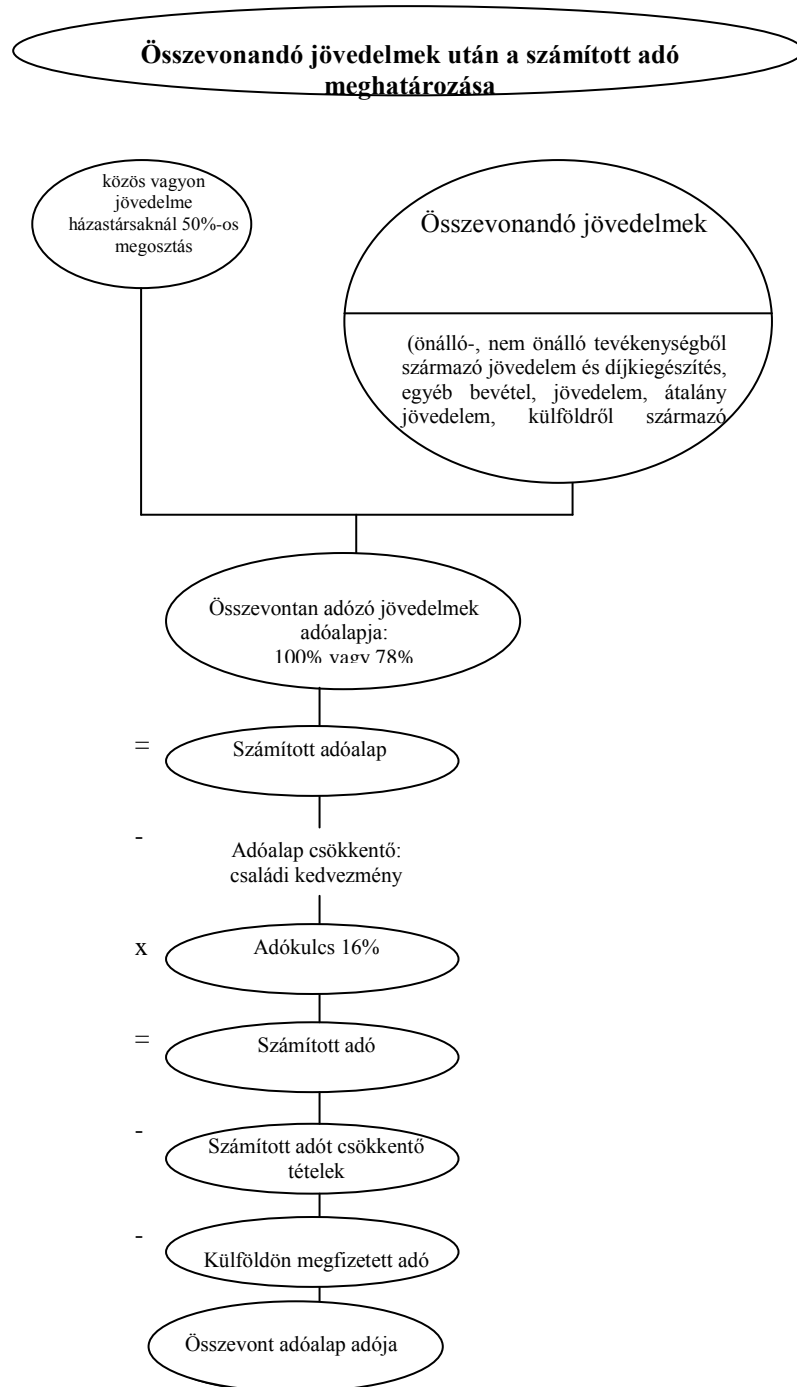
Egyszerűbb és áttekinthetőbb formában az adónyilatkozat választására vonatkozó szabályok a következők, melyeket már a 2012. adóévben is alkalmazni lehetett. A magánszemély csak akkor tehet adónyilatkozatot, ha csak egy munkáltatótól szerzett összevonás alá eső jövedelmet valamint, ha a kifizetőtől csak külön adózó jövedelme származik. Adónyilatkozat a következők fennállásakor tehető:

csak munkáltatótól, kifizetőtől származik a jövedelem,

- a munkáltató által levont adó, adóelőleg és a végleges adó különbözete nem lehet több mint 1000 forint,
- a munkáltatónak nem minősülő kifizető az adót, adóelőleget maradéktalanul levonta,
- a magánszemély belföldi illetőségű,
- az adóelőlegnél nem tett tételes költségelszámolásra nyilatkozatot,
- nem egyéni vállalkozó,
- nem tesz önkéntes pénztári tagságra vonatkozó nyilatkozatot vagy Nyesz- R nyilatkozatot,
- csak egy adóelőleget megállapító munkáltatónál érvényesített megosztás nélküli családi kedvezményt, adókedvezményt,
- az adóelőleg megállapításakor családi vagy adókedvezményt nem érvényesített,

- több munkáltatónál érvényesített megosztás nélküli családi adókedvezményt, adókedvezményt akkor, ha nincsen párhuzamos munkaviszony, az adatlapot leadta és azt az új munkáltató figyelembe vette és az érvényesített kedvezmény a véglegessel megegyezik.

A 4. ábra bemutatja a magyar személyi jövedelemadózási rendszer 2013. évi sémáját.

4. ábra: A magyar személyi jövedelemadó rendszer sémája, 2013.

Forrás: Herich (2013)

2.8.3 A hazai személyi jövedelemadó törvény kritikai feldolgozása

Ha a magánszemély adózóktól kérdezzük a személyi jövedelemadó törvénnyel kapcsolatban, akkor elsődlegesen a személyi jövedelemadó bevallással kapcsolatban tesznek észrevételeket. Fő kritika a „sőralátétnek” meghirdetett adóbevallási módozatot érinti. Az adónyilatkozatként bevezetésre került, valóban néhány adatsort tartalmazó adóbevallás lényegében akkor tehető, ha a feltételekként megfogalmazott 13+3 kérdésre az adózó maradéktalanul megfelelő választ tud adni (Adóvilág, 2014). Egyes kérdések értelmezése pontos jogszabályi ismeret hiányában nehézkes. Az SZJA bevallások összes számához viszonyítva kevesen élnek, élhetnek ezzel a lehetőséggel. Az adózókat visszatartja az is, hogy hibás, hiányos bevallás esetén - amely fakadhat téves jog - illetve fogalom értelmezésből - mulasztási bírság szabható ki.

Kritika fogalmazható meg azzal kapcsolatban is, hogy a személyi jövedelemadó meghatározásával kapcsolatos több lényeges kérdés a törvényhez kapcsolódó mellékletekben került elhelyezésre. Ilyen lényeges kérdés például az 1. számú mellékletben szabályozott adómentes bevételek körének meghatározása, a 2. számú mellékletben található összevont adóalap megállapításánál elszámolható költségek köre valamint a vállalkozói kedvezmények igénybevételének pontosítása a 10. számú mellékletben. Egyszerű, de jogkövető állampolgár nem valószínű, hogy a jogszabályok megtekintése mellett a kapcsolódó mellékleteket is végigböngészi.

A jogalkotó célja általában, a mentességek és kedvezmények szűkítése. Ennek ellenére az SZJA törvény szinte évről-évre bővül egyes menteségekkel, kedvezményekkel, amelynek érvényesítése feltételhez vagy feltétel rendszerhez kötött. Az ezeknek való megfelelés sem egyszerű. Az adózókra adminisztrációs terhet ró, például a házastárs, élettárs nyilatkozatának, munkáltatójának igazolása a családi kedvezmény érvényesítéséhez.

A személyi jövedelemadó 1+1 %-ának felajánlása örökös probléma és dilemma mind az adózók, mind a jogosultak részére. Az 1+1% felajánlására vonatkozó szabályok minden évben változnak, a feltétel rendszer egyre bonyolultabbá válik.

Összefoglalva megállapítom, hogy a szabályozás bonyolult, sokszor változik, mindez nehezíti a jogkövető magatartást. Gyakori az évközi változás is, ami a kiszámíthatóságot nehezíti, mindez együttesen gyengíti az adómorált. A különböző időpontokban hatályba lépő egyes rendelkezések csupán a fiskális politika aktuális célkitűzéseit szolgálják, ezzel gyengítve a törvény egységét, kohézióját, megismerhetőségét.

3. ADÓZÁSI TENDENCIÁK

3.1 Jogharmonizáció - adóharmonizáció

Világszerte egyre fontosabbak a regionális integrációk, ugyanakkor tovább erősödik a globalizáció, a nemzetközi nagy vállalatok térhódítása is. A világgazdaságnak három nagy erőközpontja létezik: Kelet-Ázsia, az Európai Unió és az Egyesült Államok (Garai, 1999).

A Római Szerződés aláírásával a szerződő felek az Európai Közösség létrehozását azért határozták el, mert: „eltökélt szándékuk, hogy megteremtik az Európa népei közötti mind szorosabb egység alapjait,... biztosítják országaik gazdasági és társadalmi fejlődését, erőfeszítéseik alapvető célja népeik élet- és munkakörülményeinek folyamatos javítása”. (Római Szerződés 1. cikk)

Pankucsi (2013) szerint, ha egy ország nem tudja szabadon kialakítani az adópolitikáját, akkor tulajdonképpen a kormányzati célok megvalósulásának a keretei is korlátozottá válnak. Nagy jelentősége van minden európai uniós vagy más nemzetközi egyezménynek, mert a tárgyalási folyamat alatt végig szem előtt kell tartani azt, hogy a szerződési kitételek ne fenyegethessék a nemzeti szuverenitásra nézve az adózásban megvalósuló fontos értékeket. Az Európai Unió tagállamok közösségi adópolitikával kapcsolatos hozzáállása kétarcú. Az adópolitika egyrészt a tagállamok számára a nemzeti szuverenitás alapvető eleme, vagyis a nemzeti gazdaságpolitika egyik fő eszköze. Másodsorban a nemzeti adórendszerek összehangolása elengedhetetlen egy egységes piac működéséhez. Ebből azt a konzekvenciát lehet levonni, hogy az Európai Unióban az adószabályozás helyzete, a közösségi adójog részleges és adóterületenként különböző harmonizáltsága egyszerre tükrözi a különböző sajátosságokat és célokat, ugyanakkor a közös érdekeket is (Marján, 2006).

Cserteg et al., (2009) szerint a jogharmonizáció egy állandóan működő mechanizmus, melynek célja, hogy az Unióra kiterjedő szabályozás, a szervezeti és működési előírások egymáshoz közeli legyenek. Fontos az a megállapítás, hogy az Európai Unió jogharmonizációra és nem jogegyesítésre törekszik.

Az elsődleges adójogforrások közül legnagyobb jelentősége az adózás szempontjából a Római Szerződésnek (1957) van. A Római Szerződés azonban a közvetett adókkal ellentétben nem tartalmaz konkrét célokat a közvetlen adók harmonizációjára érdekében (Herich, 2006).

Az Európai Unió, alapelvei között a következő alapszabadságokat határozza meg:

- az áruk,
- a szolgáltatások,
- a tőke és
- a személyek szabad áramlását.

Ezeket az alapszabadságokat minden tagállam területén biztosítani kell. A személyi jövedelemadót és az osztalékadót érintő közösségi előírások elsődlegesen a személyek és a tőke szabad áramlása ellen ható adózási szabályokat kívánják megváltoztatni, az egyenlő elbánás elv érvényesítésének hangsúlyozásával (Szabó-Molnár, 2003).

A közösségi adópolitika fontossági sorrendet is megállapít: elsődleges a vámunió után a közvetett adók harmonizációja, majd a társasági adó és a legkésőbb a személyi jövedelemadók és társadalombiztosítási járulékok közelítésének megvalósítása a cél (Németh, 2006).

Herich (2013) szerint az adóharmonizáció kihat a források elosztására, a bevételek redisztribúciójára, a gazdasági stabilitásra, a fizetési mérlegekre és az adóbevételekre. Gondolatmenete szerint az adóharmonizációs megközelítési modellek két csoportra oszthatók:

- kiegyenlítő megközelítés (egységes adóhatóság, egységes adóalap és adókulcsok, szabványosítás)
- differenciális megközelítés (az adórendszerek egymásra hatásának lecsökkentése)

Erdős et al., (2013) szerint az adóharmonizáció fejlődésében fokozatosan kerültek előtérbe a magánszemélyek eltérő adóügyi megítélésének kialakítására irányuló uniós törekvések. A Bizottság már 1979-ben előterjesztette a Tanács elé azt a javaslatot, hogy a más országban munkát vállalók adóztatására az illetőségük szerinti országban kerüljön sor. A javaslat végül nem került elfogadásra, és mind a mai napig a magánszemélyek adózásának problémájával kapcsolatban nincsen uniós jogszabály.

Az Európai Unió joga közvetlenül csak a közvetett adók és vámok körében alkalmazandó, ugyanakkor a tagállamok adójogának harmonizáltnak kell lennie. Mindez azt jelenti, hogy

a tagállamok a közvetett adókon kívül adórendszereiket szabadon alakíthatják, meghatározhatják az egyes adók alapját, mértékét, a kedvezmények, mentességek körét fiskális politikájuk megvalósítása érdekében. Az adórendszerek harmonizációja még nem zárult le, így annak összehangolása a jövő feladata.

Az értekezés következő részében röviden bemutatom, hogy Magyarország Európai Unióhoz való csatlakozása milyen változást hozott az általános forgalmi adó, a társasági adó, a személyi jövedelemadó, a társadalombiztosítási járulék, a vagyoadó, a jövedéki adó területén, illetve ezzel összefüggésben milyen harmonizációs feladatok merültek fel. Az egyes adónemek vizsgálata során az évenkénti főbb változásokat valamint a jelenleg hatályos törvényi szabályozások főbb ismérveit is ismertetem.

Általános forgalmi adó

Az általános forgalmi adóról szóló 2007. évi CXXVII. törvény értelmében az általános forgalmi adó nettó összefázisú forgalmi adó. Az általános jelző azt jelenti, hogy minden termékértékesítésre és szolgáltatásnyújtásra kiterjed és minden gazdálkodó alanynak fizetnie kell, aki belföldön rendszeresen, bevétel elérésre irányuló tevékenységet végez. Az általános forgalmi adónál az uniós csatlakozás okozta egyik változás, hogy az EU tagállamaival folytatott kereskedelemre nem az export-importra vonatkozó áfa-szabályokat kell alkalmazni. Ezek helyét az egységes piac adózási rendelkezései vették át, amelyek átmenetet képeznek a nemzeti eljárások és a nemzetközi termékforgalom között.

Az európai gazdasági integráció alappilléreit adó két szabadság nagymértékben befolyásolhatja azokat a közterheket, amelyek a termékek és a szolgáltatások árában közvetlenül megjelennek. Emiatt volt szükség a közvetett adók közösségi szintű szabályainak harmonizálására: az Európai Unió ezen a területen a magyar terminológiában általános forgalmi adó néven ismert összefázisú hozzáadott érték-adó szabályozásában érte el a legtöbb eredményt. Az Európai Unió hazánk csatlakozásakor az általános forgalmi adó területén két dolgot szabályozott (Tárnoki, 2003):

- legmagasabb normál ÁFA kulcs nem lehet 15 százaléknál alacsonyabb,
- a kedvezményes kulcs, nem lehet 5 százaléknál alacsonyabb.

Hazánk csatlakozás előtti adókulcs struktúrája (0, 12, 25 százalék) lényegében megfelelt a Közösségi előírásoknak, csak a 0 kulcsot kellett megváltoztatni a csatlakozás miatt. A kedvezményes kulcsok emelkedtek 0 százalékról 5 százalékra, valamint 12 százalékról 15 százalékra. 2006. január 01-től a 25%-os ÁFA kulcs 20%-ra csökkent. 2006. szeptemberben az érintett termékek, szolgáltatások a 15%-os adókulcs helyett 20 százalékos adókulcs alá kerültek. 2009. július 1-től megszűnt a 20%-os ÁFA kategória, helyette 18%-os és 25%-os adókulcs lett. Változás történt 2010. évben, amikor is az adókulcs 20%-ról 25%-ra emelkedett. Az adókulcs 2012. óta 27 százalék.

Társasági adó

A társasági adóról és az osztalékadóról szóló 1996. évi LXXXI. törvény értelmében a társasági adó a jogi személyiségű és a jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaságok által az adott évben elért jövedelmük után fizetett közvetlen, lineáris adó.

A társasági adót érintő közösségi szabályozás elsődleges célja, hogy az európai társasági adóztatás rendszere biztosítsa a tagállamok közötti megfelelő tőke mozgást. Ennek eszköze például, a tagállamok társaságai közötti osztalékfizetések mentesítése az adóztatás alól, valamint az egyesülések, felvásárlások, szétválások során keletkező tőkenyeresség „halasztott” adóztatása (Öry, 2003). Magyarországon a társasági adó 2009. évben 16 százalék volt, majd 2010. évben 19 százalékra emelkedett. 2011-től a társasági adó a teljes adóévre 500 millió forint adóalapig egységesen és korlátozás nélkül 10%, felette 19%. 2011-től nem változott a társasági adókulcs mértéke, 2014-ben is a társasági adó két kulcsos.

Társadalombiztosítási járulék

A társadalombiztosításról szóló 1975. évi II. törvény szerint a társadalombiztosítási alapok (az egészségügyi és nyugdíj) az államháztartás elkülönített pénzalapjai. Bevételeiket járulékként szedik be, de adójellegű bevételeknek tekinthetők. A TB járulékokat két részre lehet bontani. Egy részüket a munkavállaló, más részüket a munkaadó fizeti. A járulékfizetés alapja a bruttó munkabér.

AZ EU tagállamok nem tűzték ki célul az egységes egészségügyi rendszer kialakítását. Ez azt jelenti, hogy szociális védelmi rendszereik nem harmonizáltak. A jogosultság feltételeiről, az ellátások színvonaláról és köréről, ezek finanszírozásáról, a járulék mértékéről a tagállamok szabadon döntenek. A szociális biztonság területén a harmonizáció helyett koordináció valósult meg. A koordinációs rendelet szerint a biztosított EU állampolgárok a lakóhelyükön teljes ellátásra jogosultak, míg más országokban való tartózkodás esetén csak szükséges ellátás kapható (Bencsik, É.n.).

Vagyonadó

A vagyonadó természetes és jogi személyek, valamint jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetek tárgyasult jövedelmének adója. Célja a vagyonarányos közteherviselés, a vagyonhasznosításra ösztönzés, a jövedelemadók hiányosságának kompenzálása (a jövedelemadók a vagyoni helyzetet és annak alakulását nem veszik figyelembe). A vagyonadó olyan vagyontárgyakra vethető ki, amelyek jellemzőek a vagyoni helyzetre és ellenőrizhetőek is.

A magyar adórendszerben a vagyonadóztatás elemeit a következő adótörvények szabályozzák:

- az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény rendelkezik a vagyonmozgáshoz kötődő illetékekről,
- a helyi adókról szóló 1990. évi C. törvény szabályozza a vagyoni típusú helyi adókat,
- a gépjárműadóról szóló 1991. évi LXXXII. törvény taglalja a gépjárműadót.

A vagyonadóztatás irányába tett lépésként Magyarországon 2006. január 1-jével bevezetésre került az ingatlanokra kivetett luxusadó, mely az arányosabb közteherviselés felé tett elmozdulásként értékelhető. Az Alkotmánybíróság az ombudsman indítványára 2008. március 13-i hatállyal megsemmisítette a luxusadóról szóló törvényt. 2010. január 1-jétől hatályba lépett hazánkban az értékalapú vagyonadó. A jogszabály ingatlanokra vonatkozó részeit az Alkotmánybíróság alkotmányellenesnek ítélte meg, ezért a vonatkozó

rendelkezéseket megsemmisítette. Az Európai Unió jogában az ingatlanok adóztatására vonatkozó előírás nincs.

Jövedéki adó

A tagállamok vámhatárának eltörlése nélkülözhetetlenné tette a közvetett adókon belül a jövedéki adónak a harmonizálását, annak a célnak az elérése érdekében, hogy a tagállamok ezután is beszedjék az őket jogosan megillető jövedéki adókat. Magyarországon a jövedéki adóról és jövedéki termékek forgalmazásának különös szabályairól az 1997. évi CIII. törvény rendelkezik. A jövedéki adó tárgyai: az ásványolaj, az alkoholtermék, (a sör, a bor, a pezsgő) a köztes alkoholtermékek és a dohánytermékek. A jogszabály még a 2004. évi csatlakozást megelőzően létrehozta az adóraktár intézményét, valamint bevezette az adó felfüggesztésének eljárásait az uniós jövedéki szabályoknak megfelelően (Losoncz, 2006). Az uniós tagállamokban a minimális jövedéki adó mértékek vannak meghatározva.

Személyi jövedelemadó

A személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény értelmében a személyi jövedelemadó a magánszemélyek és egyéni vállalkozások éves jövedelmét terhelő adó, melynek tárgya a jövedelem. A személyi jövedelemadóztatás területén van az országoknak a legnagyobb önállóságuk és ma is itt találhatóak a legnagyobb eltérések az EU tagállamok között.

A gyakorlatban a tagállamok sok tekintetben különbséget tehetnek a belföldi és a külföldi illetőséggel rendelkező magánszemélyek között. A Bizottsági ajánlás célja az állampolgárság szerinti megkülönböztetés kiküszöbölése, ami azt jelenti, hogy egy adott tagállamban jövedelmet szerző más tagállam állampolgárának adóterhei nem lehetnek magasabbak, mint az adott állam hasonló helyzetben lévő állampolgáráé.

A fentieket összefoglalva az EU nem alkalmaz közös szabályt a magánszemélyek jövedelmeinek adóztatására, hanem a szabályozást nemzeti jogkörnek tekinti, azzal a megszorítással, hogy az egyenlő elbánás elvét tiszteletben kell tartani, azaz tilos az

állampolgárság szerinti megkülönböztetés, és garantálni kell a munkavállalók szabad mozgását (Pétervári, 2007).

2011-től a progresszív adózást Magyarországon a családi adóalap-kedvezményel kiegészített egykulcsos személyi jövedelemadó rendszer váltotta fel, melynek mértéke egységesen 16%. 2013. évben szűnt meg teljesen az adóalap-kiegészítés intézménye, azaz a szuperbruttó intézménye.

Az adóharmonizáció foka a személyi jövedelemadózásban a társasági adóhoz képest alacsonyabb szintű. Az adóztatás módja (egykulcsos vagy progresszív) és a marginális adókulcsok tekintetében jelentős eltérés tapasztalható a tagországok gyakorlatában. A közép-kelet európai régió országaira az egykulcsos adóztatás, míg a nyugat-európai tagállamok esetében a progresszív adóztatás a jellemző (Vörös, 2011).

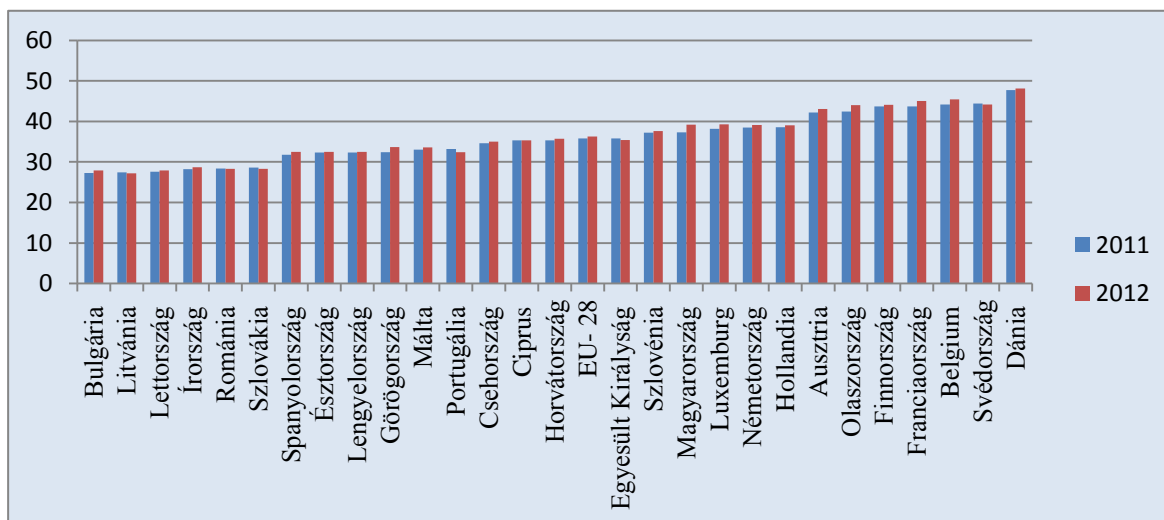
Megállapítom, hogy a közösségi adójogszabálynak megfelelően Magyarország többnyire már a csatlakozást megelőzően harmonizálta az adójogszabályait.

3.2 Adózási trendek nemzetközi viszonylatban

Az Európai Unió 28 tagállamának 2011. évre vonatkozó GDP arányos adóbevételi statisztikáját elemezve a legalacsonyabb értéket Bulgária (27,3 százalék) képviseli, míg Dániában (47,7 százalék) van az adóbevételek legmagasabb szintje a GDP százalékában. Az 5. ábrán látható, hogy az egyes országokat külön-külön vizsgálva differenciált kép tárul elénk. Magas az állam által beszedett adók értéke Svédországban (44,4 százalék), Ausztriában (42,2 százalék) és Franciaországban (43,7 százalék). Átlagos az adóbevétel (az EU átlagához közeli) nagysága Németországban (38,5 százalék). Az alacsony adóbevételű országok között szerepel Írország (28,2 százalék), Spanyolország (31,8 százalék), Portugália (33,2 százalék) és Görögország (32,4 százalék), illetve az új tagállamok többsége. Az EU-28 GDP arányos adóbevételeinek átlaga 2011. évben 35,8 százalék volt. Magyarországon GDP arányos adóbevétele (37,3 százalék), az EU átlagnál egy kicsivel magasabb.

Pankucsi (2013) gondolatmenete alapján elmondható, hogy 2005-2010-ig meglehetősen hektikusan alakult a GDP arányában mért adóelvonás Magyarországon. A gazdasági

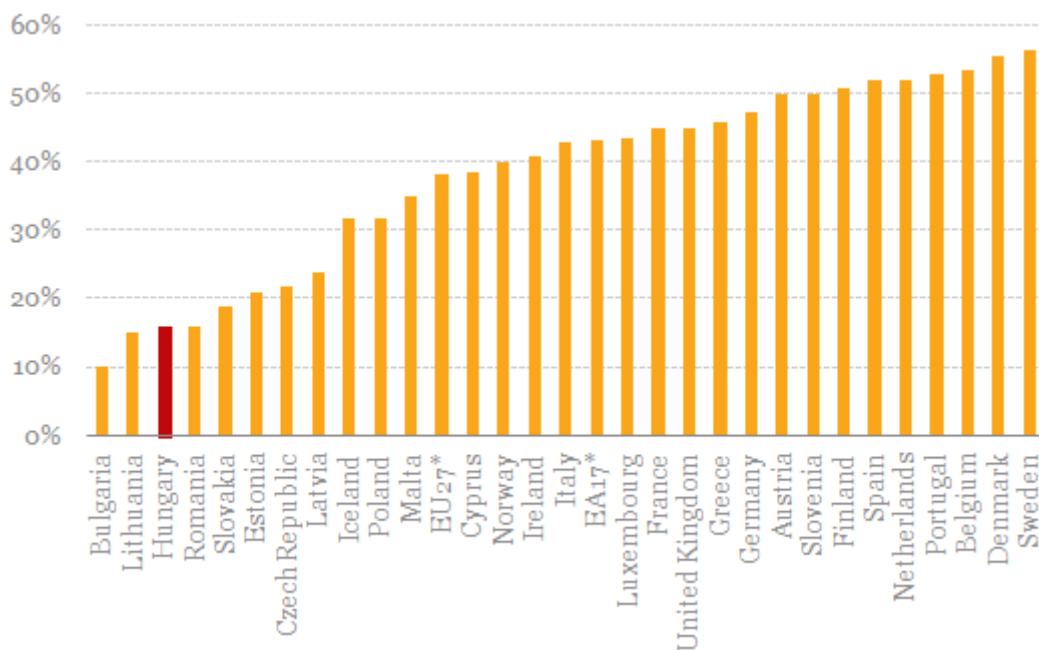
recesszió időszakában magas, több mint 41%-os GDP arányos elvonás jellemezte a magyar adórendszert. 2010-től visszaesés következett be, de a GDP százalékában mért adóbevételek ismét elkezdtek növekedni a 2012-2013. években.

5. ábra: Az EU tagországainak adóbevétele 2011-2012. évben a GDP %-ában,
 Forrás: saját szerkesztés az Eurostat (2013-2014) adatai alapján

A 6. ábrán bemutatom a személyi jövedelemadó kulcsok alakulását az Európai Unióban 2013. évben. Progresszív adókulcsok esetében a legmagasabb kulcs van feltüntetve.

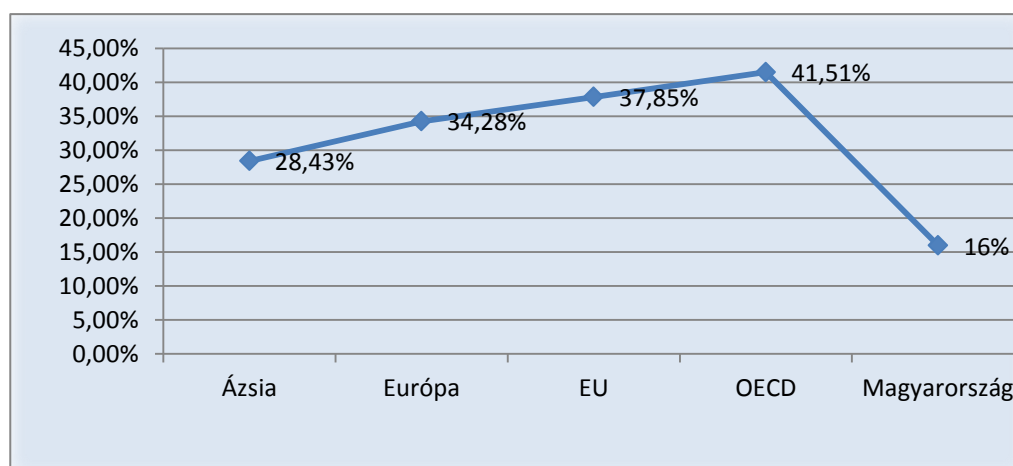
Az EUROSTAT (2013) tanulmánya szerint az EU országokban a személyi jövedelemadó mértékének az átlaga a 2009-es 39,1%-ról 2011-re 39,5%-ra emelkedett. 2011-ben ez a szám érték Bulgáriában volt a legalacsonyabb (10%), és Dániában a legmagasabb (47,7%). 2013-ban, az EU országai közül, Svédországban volt a legmagasabb a személyi jövedelemadó kulcs mértéke (56,6%). A magyar adómértéknél (16%) alacsonyabb személyi jövedelemadó kulcs volt Bulgáriában (10%) és Litvániában (15%). Az Európai Unió 27 tagországának az SZJA kulcs átlaga 38,7% volt. A személyi jövedelemadó és az adóbevételek aránya 2010 és 2011 közt szintén Litvániában volt a legkevesebb (26%), és Svédországban volt a legtöbb (44,3%).

6. ábra: A legmagasabb személyi jövedelemadó kulcsok az Európai Unióban 2013., %
 Forrás: Portfolio (2013)

2013-ban Ázsiában átlagosan 28,43%, Európában átlagosan 34,28%, az EU-ban 37,85%, az OECD tagországaiban átlagosan 41,51% a személyi jövedelemadó kulcs mértéke. A KPMG (2013) adatai alapján készített 7. ábra mutatja, hogy nemzetközi viszonylatban Magyarországon viszonylag kicsi a személyi jövedelemadó kulcs nagysága. Megállapítom, hogy a magyar személyi jövedelemadó kulcs mértéke jóval az uniós átlag alatt van.

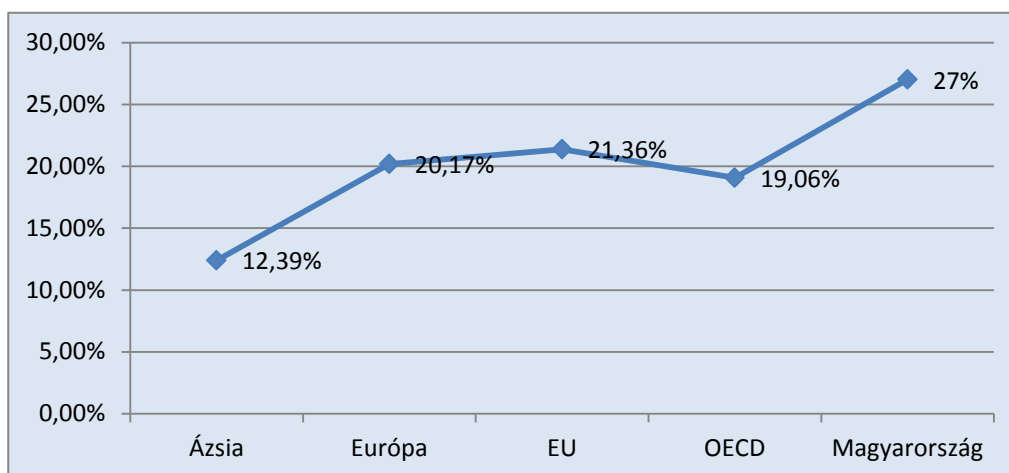
A hazai személyi jövedelemadó kulcs csökkentése eddig, - Szmicsek (2013) szerint - nem fehéřítette ki a kereseteket és nem szabadított fel olyan jövedelmeket, amik visszaáramolhattak volna a gazdaságba.

7. ábra: Az SZJA átlagkulcsainak mértéke 2013. évben
 Forrás: saját szerkesztés a KPMG (2013) adatai alapján, progresszivitás esetén a legnagyobb kulccsal számolva

A TAO és az ÁFA vizsgálata ugyan az értekezés témájához nem kapcsolódik közvetlenül, de az SZJA terhelés mértékének alakulása nyilván nem lehet független a többi adónemben jelentkező terhelés nagyságától. A 7-8-9. ábra tekintetében a magyarországi adatok átlagértékekkel lettek összehasonlítva.

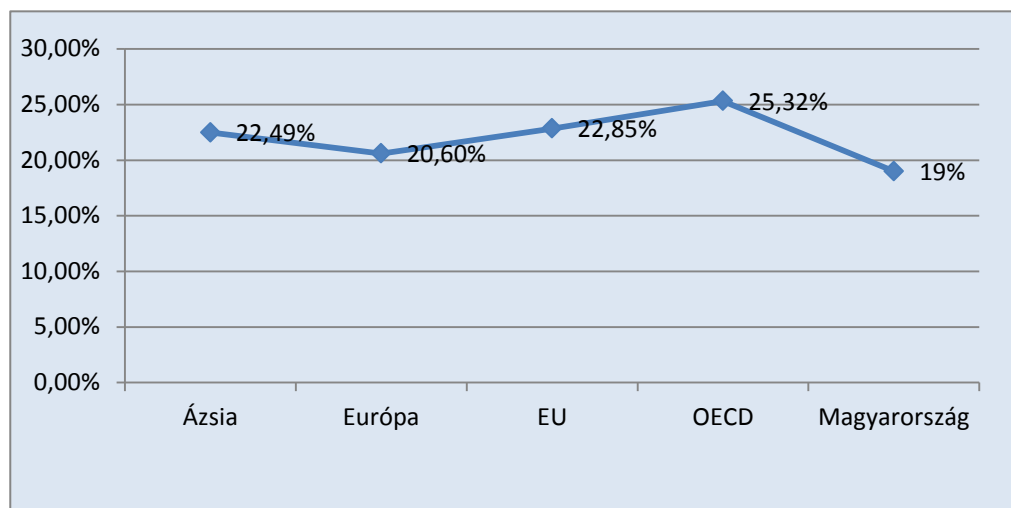
A KPMG (2013) adatbázisa alapján készített 8. ábra szemlélteti, hogy a világon és az Európai Unióban Magyarországon a legmagasabb a hozzáadottérték-adó mértéke (www.parameter.hu, 2013). 2013-ban Ázsiában átlagosan 12,39%, Európában átlagosan 20,17%, az EU-ban 21,36%, az OECD tagországaiban átlagosan 19,06% az ÁFA kulcs mértéke. Nyári (2013) szerint a 27%-os magyarországi ÁFA kulcs magasan vezeti a régiós listát. Gondolatmenete szerint a hatályos magyar áfatörvény az adókulcs mértéke szempontjából versenyképes, azonban nagy hátránya a túladminisztráltság.

8. ábra: Az ÁFA normál kulcsainak átlaga 2013. évben

Forrás: saját szerkesztés a KPMG (2013) adatai alapján, progresszivitás esetén a legnagyobb kulccsal számolva

2013-ban a társasági adó kulcs mértéke Ázsiában átlagosan 22,49%, Európában átlagosan 20,60%, az EU-ban 22,85%, az OECD tagországaiban átlagosan 25,32%. Magyarországot összehasonlítva a nemzetközi trendekkel elmondható, hogy a társasági adó kulcs évek óta az európai és az OECD átlaga alatt van (9. ábra). Csizmadia (2013) szerint a társasági adókulcsok mértékét nehéz összehasonlítani az adókulcsok alapján, hiszen az adóalap számításával az EU országok tekintetében más-más kép tárul elénk. Meg kell említeni, hogy az unión belül nem jutottak konszenzusra a tagországok az egységes adóalap kialakítása tekintetében.

9. ábra: A TAO átlagkulcsainak mértéke 2013. évben

Forrás: saját szerkesztés a KPMG (2013) adatai alapján, progresszivitás esetén a legnagyobb kulccsal számolva

Pankucsi (2013) szerint a következő európai uniós trendek figyelhetők meg Magyarországon is:

- válságadók bevezetése,
- munka adóterhelésének csökkentése,
- növekedésorientált adóreform kialakítása,
- nemzeti szuverenitás megjelenése,
- határozott fellépés az adócsalás ellen.

A nemzetközi összehasonlítás összefoglalójaként azt a megállapítást teszem, hogy az Európai Unió minden tagállama önálló adórendszerrel rendelkezik. A tagállamok a harmonizációs célkitűzések ellenére lényegében ellenérdekeltek az adórendszerek harmonizációjában: tőkevonzó képességük, versenyképességük része az adóverseny. Az adó mértékének megállapítása a jogi keretek, a nemzetközi gyakorlat, az adófizetési technikák mellett többek közt azon is múlik, milyen az adóbevétel iránti igény, mekkora az adófizetési képesség és milyen az adófizetési hajlam. Szmicsek (2013) szerint általánosan az a jellemző, hogy az alacsony személyi jövedelemadó kulcsok fenntartása többlet adóbevételt nem hoz, míg az ÁFA kulcsok emelése, százalékos kivetés esetén a versenyképesség ellen hat és inflációgerjesztő. A személyi jövedelemadó kulcs mértéke csökken, míg a forgalmi típusú kulcs megemelkedett. Mind az OECD, mind az Európai

Unió tagországaiban a cél az adórendszer egyszerűsítése, az átláthatóság megteremtése, az adócsalás és adókikerülés visszaszorítása, az adóbeszedés hatékonyságának növelése. Az OECD 2013-ban jelentette be két éves rövid távú stratégiáját, melynek értelmében a jövőben megakadályozza az agresszív adótervezést. A Szmicsék-Nagy (2013) szerzőpáros szerint az OECD 15 pontból álló tervet készített az adóalapok védelmében és a profit mesterséges átrendeződése ellen.

3.3 Az EU tagállamok személyi jövedelemadó rendszereinek jellemzői

A felhasznált adatokat a személyi jövedelemadókat nyomon követő MAZARS adatbázisból, az Európai Bizottság adózási trendekkel összefüggő jelentéseiből, a KPMG adatbázisaiból, a DELOIETTE által készített adózási jelentésekből valamint az egyes országok adóhivatalainak oldalain közzétett információiból gyűjtöttem össze (2. számú melléklet). Az adatok a 2013. évre vonatkoznak. A disszertáció ezen részének nem célja a tagországok teljes személyi jövedelemadó rendszerének bemutatása, csupán a legfontosabb személyi jövedelemadó jellemzőkről kívánok egy áttekintést adni.

Ausztria

Az adóköteles jövedelem magában foglalja az összes forrásból származó jövedelmet, beleértve a munkavállalásból származó jövedelmet, a vállalkozásból származó jövedelmet, a szakértő jövedelmét és a befektetésből származó jövedelmet. Adóköteles jövedelem az önálló tevékenységből származó jövedelem, a nem önálló tevékenységből származó jövedelem, a vállalkozási tevékenységből származó jövedelem, a tőkejövedelem, a bérbeadásból és haszonbérbeadásból származó jövedelem és az egyéb jövedelem. 2012. áprilistól a befektetésekhez és az ingatlanokhoz kapcsolódó tőkenyereség a 25%-os tőke nyereségadó tárgya. A személyi jövedelemadó kedvezmények között szerepel például a fogyatékos magánszemélyek kedvezménye és a mezőgazdasági és erdészeti munkások adókedvezménye. Ausztriába nincs egységes minimálbér. A minimálbér az iparág kollektív szerződésétől függ. A személyi jövedelemadó rendszer kulcsai progresszívak,

fokozatosan emelkednek. Évi 11.000 EUR-ig a jövedelemszerzés adómentes, 11.001-25.000 EUR jövedelem között 36,5%, 25.001- 60.000 EUR jövedelem között 43,2143%, 60.001 EUR jövedelem felett 50% az adókulcs mértéke.

Belgium

A belga jogszabályok alapján adókötelesnek minősül a munkaviszonyból szerzett jövedelem mellett, az önálló tevékenységből származó jövedelem, az üzleti tevékenységgel szerzett jövedelem, az ingatlan hasznosításból származó jövedelem valamint az osztalék, a kamat, a jogdíj, a nyugdíj és más egyéb jogcímen kapott jövedelmek. A házastársak és a bejegyzett élettársak bár külön adóznak, azonban közös adóbevallást kell kitölteniük. A munkaviszonyból származó jövedelemből levonható a munkába járás költségének meghatározott hányada. Az adózó választhatja a standard levonást, amelynek összege évente 3.900 EUR. Az osztalék, a kamat és a jogdíj jövedelmek után adóvisszatartás lehetőségével lehet élni. Kiemelendő, hogy a tőkejövedelmeket nem terheli személyi jövedelemadó. Bizonyos költségeknek a bevételekkel szembeni érvényesíthetősége csak belgiumi lakosok számára biztosított, Ilyenek pl.: az ingatlan-felújítási kölcsönök kamata, a jótékonyági célra adományozott összeg. Adókedvezményként érvényesíthető többek között a munkáltató által kibocsátott részvénybe fektetett összeg, az ingatlan-felújítás költsége, a ház-, tűz- és baleset biztosításának összege. Belgiumban progresszív adózás van, az adókulcsok a következőképpen alakulnak: évi 8.590 EUR jövedelem alatt 25%, 8.590 és 12.220 EUR között 30%, 12.220 és 20.370 EUR között 40%, 20.370 és 37.330 EUR között 45%, 37.330 EUR felett pedig 50%.

Bulgária

Adóköteles a munkaviszonyból szerzett jövedelem, amelyből levonható az erre tekintettel kapott utazás és szállás költsége. Adóköteles az önálló tevékenységből és a vállalkozói tevékenységből származó jövedelem. Adóköteles továbbá a kamat, az árfolyamnyereség, és az ingatlanhasznosításból származó jövedelem. A bruttó jövedelemből levonható a

jótékonyági célra adományozott összeg 5%-a, ami bizonyos esetekben (pl.: gyermekek kórházi kezelésére adományozott összeg) maximum 50% is lehet, továbbá levonható a jelzáloghitelek kamata, ha az adózó és házastársa mindketten 35 év alattiak, és a jelzálogszerződést még a házasság előtt kötötték meg, valamint a szóban forgó ingatlan a család egyetlen ingatlantulajdona. Az ingatlan bérbeadásából származó jövedelemből 10% vonható le, amennyiben az illető legalább három éve az ingatlan tulajdonosa. Adómentes jövedelemnek minősül az ösztöndíj, és a kötelező társadalombiztosítási rendszerből szerzett nyugdíj. A személyi jövedelemadó kulcs mértéke 10%.

Ciprus

Adóköteles a munkaviszonyból szerzett jövedelem, az önálló tevékenységből származó jövedelem és az egyéni vállalkozói tevékenység jövedelme. Említésre méltó, hogy a Cipruson kívülről származó nyugdíjat adókötelezettség terheli. Külön szabályozás érvényesül az igazgatótanácsi tagságért kapott jövedelmekre, az osztalékra, a kamatra és az ingatlan bérbeadásából származó jövedelemre. Kedvezmények érvényesülnek a belföldi illetőségűvé váló ciprusi személyekre, akik Cipruson vállaltak munkát. Az első három évben levonhatják a jövedelmük maximum 20%-át vagy maximum 8.550 EUR-t. Akik közülük 2012. január elseje után vállaltak munkát Cipruson, és legalább évi 100.000 EUR-t keresnek, azok az első öt évben levonhatják a jövedelmük 50%-át. A befektetés osztaléka és kamata adómentes. Az árfolyamnyereség 20%-os adókulccsal adózik. Cipruson progresszív személyi jövedelemadó rendszer van, az adó mértéke a következő: évi 19.500 EUR alatti jövedelmek esetén 0%, 19.500 és 28.000 EUR között 20%, 28.000 és 36.300 EUR között 25%, 36.300 és 60.000 EUR között 30%, 60.000 EUR fölött pedig 35%.

Csehország

2012.11.07-én a cseh parlament alsóháza jóváhagyott egy javaslatot, hogy a havi 100.000 CZK (5.200 USD) feletti jövedelmekre bevezessék a 22%-os adókulcsot. Csehországban két személyi jövedelemadó kulcs van érvényben, a havi 100.000 CZK-ig 15%, a felett

22%. A munkavállalók adóalapját növeli az egészségügyi és a társadalombiztosítási hozzájárulás, amelynek a mértéke 20%, vagyis alkalmazzák a hazai gyakorlatban is megismert „szuperbruttósítás” rendszerét. 2013-ban vezették be az adó 7%-os emelését, ami a munkaviszonyból származó jövedelemre és a vállalkozók jövedelmére vonatkozik, amennyiben ez a jövedelem meghaladja az átlagbér 48-szorosát.

Dánia

Adóköteles minden jövedelem, azaz a munkaviszonyból származó jövedelem, a vállalkozói tevékenységből származó jövedelem, az osztalék, a munkáltató által fizetett tandíj, a nyugdíj valamint a szellemi tevékenységből származó jövedelem. A házastársak külön adóznak, de a dán adórendszerben jelen vannak a családi adózás bizonyos elemei is. A magánszemélyek éves szinten maximum 42.000 DKK adóalap csökkentést alkalmazhatnak, azzal, hogy a fel nem használt adóalap csökkentést a házastárs adóalapjánál érvényesíthetik. A személyi jövedelemadóhoz vonható le a munkanélküli segély, a szakszervezeti hozzájárulás (maximum 3.000 DKK), és a jelzáloghitel kamatköltsége. Dániában progresszív adórendszer van érvényben, az adókulcsok a következők: az évi első 42.000 DKK-ig a jövedelem adómentes, 42.001 és 421.000 EUR között 37,46% a 421.000 DKK feletti jövedelem esetén pedig a személyi jövedelemadó kulcs mértéke 47%.

Egyesült Királyság

Adóköteles jövedelemnek számít a munkaviszonyból származó jövedelem, beleértve az egyéb juttatásokat is, amennyiben ez évi GBP 8.500 alatt van, valamint a megtakarítások illetve a befektetések jövedelme. A munkavállaló teljes egészében levonhatja azokat a felmerülő költségeket, amik kizárólag és magától értetődően a munkaköri kötelességeinek teljesítéséhez szükségesek, pl. a munkába járás költsége, illetve a munkaruházat költsége. Az adókedvezmények körét az utóbbi években erőteljesen szűkítették. A belföldi illetőségű személyek személyi jövedelemadó kedvezményre jogosultak, amelynek mértéke 2012/13-ban GBP 8.105 volt. Ez 2013. április 6-tól GBP 9.440-re emelkedett. További adókedvezmény-

nyek járnak a 65 év felettieknek és a vakoknak. A személyi jövedelemadó kedvezményeket fokozatosan megszüntetik azoknál az adózóknál, ahol a becsült évi nettó jövedelem GBP 100.000 fölött van. Az adórendszer többkulcsos, az adókulcsok 20%, 40% és 50%.

Észtország

Adóköteles jövedelem a munkaviszonyból származó jövedelem, a nyugdíj, az ösztöndíj, az árfolyamnyereség, a lottónyeremény, a menedzseri jövedelem, a biztosítás kártérítése, a nyugdíjalapból származó kifizetés, az ingatlan bérbeadásából származó bevétel, az önálló tevékenységből származó jövedelem, a befektetés jövedelme, a jogdíj. Nem adóköteles pl.: az összes béren kívüli juttatás, az ajándék, az osztalék, az ingóvagyon eladásából származó jövedelem. A nem belföldi illetőségű lakosok nem igényelhetnek adóalap csökkentési lehetőségeket és adókedvezményeket, kivéve, ha valamelyik EU tagállam lakosai. Levonhatók a személyi jövedelemadóból pl.: a nonprofit szervezeteknek adott ajándékok, a kötelező munkanélküliségi biztosítás díja, a kötelező nyugdíjjárulék, a társadalombiztosítási hozzájárulás, a szakképzés költségei. Észtországban egykulcsos SZJA rendszer van, a személyi jövedelemadó kulcs mértéke 21%.

Finnország

A külföldön megszerzett jövedelem Finnországban akkor adómentes, ha a finnországi lakos legalább hat hónapig folyamatosan külföldön dolgozott. Adóköteles jövedelem a munkabér, az önálló tevékenységből származó jövedelem az egyéni vállalkozói tevékenységből származó jövedelem, valamint a befektetések jövedelme. A személyi jövedelemadóból levonható többek között a munkába járás költsége (maximum évi 7.000 EUR), a szakszervezeti tagdíj összege, a munkavállaló által fizetett egészségügyi hozzájárulás, munkanélküli segély és a nyugdíjjárulék. Levonható ezen kívül még az adóköteles jövedelmet eredményező üzleti és mezőgazdasági tevékenységek érdekében igénybe vett hitelek kamata is. Finnországban progresszív adórendszer van, az adókulcsok mértéke a következő: évi 16.100 EUR alatti jövedelmek esetén 0%, 16.100 és 23.900 EUR

között 6,5%, 23.900 és 39.100 EUR között 17,5%, 39.100 és 70.300 EUR között 21,5%, 70.300 és 100.000 EUR között 29,75%, 100.000 EUR fölött pedig 31,75%.

Franciaország

Adóköteles a munkaviszonyból származó jövedelem, az önálló tevékenységből származó jövedelem, az egyéni vállalkozói tevékenységből származó jövedelem, a befektetésből származó, valamint az ingatlan bérbeadásából származó jövedelem. Az adózók levonhatják a nettó adóköteles jövedelem 10%-át, de ez maximum 12.000 EUR lehet. Családi adókedvezmény vehető igénybe család nagyságától és adófizetési kapacitásától függően. Franciaországban progresszív adórendszer van, az adókulcsok: évi 5.963 EUR jövedelem alatt 0%, 5.963 és 11.896 EUR között 5,5%, 11.896 és 26.420 EUR között 14%, 26.420 és 70.830 EUR között 30%, 70.830 és 150.000 EUR között 41%, 150.000 EUR fölött pedig 45%. 2011. január 1-én bevezették a 3%-os és 4%-os rendkívüli adókulcsot a különösen magas jövedelemmel rendelkezők számára. Az egyedülállók évi jövedelem 250.000 EUR és 500.000 EUR közti rész után 3 % adót fizetnek, az 500.000 EUR fölötti rész adókulcsa 4%, a házaspár az évi jövedelem 500.000 EUR és 1.000.000 EUR közti rész után fizetnek 3% adót, és az 1.000.000 EUR fölötti rész adókulcsa lesz 4%.

Görögország

A magánszemélyek jövedelme Görögországban sávosan adózik. A munkavállalók és a nyugdíjasok három jövedelmi sáv szerint meghatározott adókulcsokkal adóznak. Ezeket kell alkalmazni az egyéni vállalkozói tevékenységből származó jövedelmekre és az önálló tevékenységekből származó jövedelmekre is. Adókedvezmény csak azoknak az egyéni vállalkozóknak és önálló tevékenységet végző magánszemélyeknek biztosított, akik 2013. január elseje után regisztráltak (az egyébként 26%-os adókulcsból 50% kedvezmény jár, ha a jövedelem nem éri el a 10.000 EUR-t). A munkaviszonyból származó jövedelem után a társadalombiztosítási hozzájárulás összesen 16,5%, a munkáltató hozzájárulása összesen 27,46%. 25.000 EUR-ig a személyi jövedelemadó kulcs mértéke 22%, 25.001-42.000 EUR

jövedelem között 32%, 42.001 EUR jövedelem fölött 42% a személyi jövedelemadó elvonás mértéke.

Hollandia

Az adóköteles jövedelmek első csoportját a munkaviszonyból származó, az egyéni vállalkozói tevékenységből származó és az elsődleges lakhelyről származó jövedelmek alkotják. A második csoportba tartozik az osztalék, a harmadikba pedig a megtakarítások és a befektetések jövedelme. 2011. január elsejétől új szabályozás lépett hatályba az egyéni vállalkozói tevékenységekhez kapcsolódó költségek elszámolhatóságával összefüggésben, de ezeket fokozatosan, 2014. év végéig vezetik be. Adókedvezmény vehető igénybe pl.: az elsődleges lakhely biztosítása érdekében felvett jelzáloghitel kamatára, bizonyos biztosítások díjára, a gyermektartásdíjra, a rendkívüli kiadásokra, az ingázás költségeire. Mindezeket az adókedvezményeket azonban a nem belföldi illetőségű lakosok nem vehetik igénybe. Főszabály szerint a jövedelemadó egyéni adózáson alapul, ugyanakkor az úgynevezett adótársak számára engedélyezik, hogy közös jövedelmet állapítsanak meg a maguk számára adó-visszatérítés céljából. Adótársak a házastársak és a regisztrált élettársak lehetnek.

Hollandiában progresszív adórendszer van, az adókulcsok mértéke a következő: évi 19.645 EUR alatti jövedelem esetén 5,85%, 19.645 és 33.363 EUR között 10,85%, 33.363 és 55.991 EUR között 42%, 55.991 EUR fölött pedig 52%.

Horvátország

Adóköteles jövedelemnek minősül az önálló tevékenységből származó jövedelem, a nem önálló tevékenységből származó jövedelem, a tőkebefektetésekből származó jövedelem és a vagyonhasznosításból származó jövedelem. Nem minősül jövedelemnek az osztalék, a nyugdíj és az állami jutalom. A munkavállaló a munkaköri kötelességeinek teljesítéséhez szükséges tényleges és igazolt kiadásainak összegét levonhatja a személyi jövedelemadóból, mint pl. az útiköltség, a szállásköltség és a saját gépkocsi használata hivatalos célból. A családi adókedvezmény az eltartott gyermekek számával arányosan

növekszik. Horvátországban progresszív adózás van, az adókulcsok mértéke a következő: évi 3.474 EUR jövedelemig 0%, 3.475 és 6.947 EUR között 12%, 6.948 és 17.368 EUR között 25% és 17.369 EUR felett pedig 40%.

Írország

Adóköteles a munkaviszonyból származó jövedelem, az egyéni vállalkozói tevékenységből származó jövedelem, az üzleti tevékenységből származó jövedelem és a tőkenyereség jövedelme. Írországban a munkavállalók számára kevés adókedvezményt állapít meg a jogszabály. Az adókedvezmény igénylésekor a munkavállalónak bizonyítania kell, hogy a költségek teljes egészében és kizárólag a munkavégzés körében merültek fel. Írországban a személyi jövedelemadó kulcs mértéke az adózó családi állapotától is függ. Az egyedülállók és az özvegyek adókulcsai: évi 32.800 EUR-ig 20%, felette pedig 41%, mindez a házaspárok esetében: évi 41.800 EUR-ig 20%, fölötté pedig 41%.

Lengyelország

Adóköteles a munkaviszonyból származó jövedelem, az önálló tevékenységből származó jövedelem, az egyéni vállalkozói tevékenységből származó jövedelem, a menedzser-jövedelem, a befektetés, a munkáltató által kibocsátott részvény jövedelme, valamint az ingatlan bérbeadásából származó bevétel. Az önálló tevékenységet folytatók többféleképpen adóznak. Ha pl.: az éves jövedelem nem haladja meg a 615.300 PLN-t (= 150.000 EUR), akkor az adókulcs 3-20% között változhat. A befektetés jövedelmének, a bankszámlaletét kamatának, valamint a tőkenyereségnek és a részvényeladásból származó jövedelemnek az adókulcsa egységesen 19%.

Nagyon kevés adókedvezmény érvényesítésére van lehetőség Lengyelországban. A különböző egyházi vagy jótékonyági szervezeteknek adományozott összegek az éves jövedelem 6%-áig levonhatók a személyi jövedelemadóból. Szintén levonható az internetelés költsége, maximum 760 PLN-ig. Lengyelországban kétkulcsos adórendszer van: az évi 88.528 PLN jövedelemig az adókulcs 18%, felette pedig 32%.

Lettország

Adóköteles a munkaviszonyból származó jövedelem, ideértve az egyéb juttatásokat is, a menedzseri juttatások, a tőzsdeügyletekből származó jövedelem és a nyugdíj. A személyi jövedelemadóból levonható a Lettorszában vagy az EU tagállamban befizetett társadalombiztosítási hozzájárulás, az orvosi ellátás költségei, a szakképzés költségei. Minden magánszemély jogosult a személyi jövedelemadóból havi 45 LVL levonásra valamint az eltartott családtag jogán havi 70 LVL levonására. Amennyiben nem lett belföldi illetőségű személy, de az adott adóévben a teljes évi jövedelmének legalább 75%-át Lettorszában szerzi meg, jogosulttá válik a fent említett kedvezmények igénybevételére. Lettorszában egykulcsos adórendszer van, az adókulcs 24%.

Litvánia

Adóköteles a munkaviszonyból származó jövedelem, az önálló tevékenységből származó jövedelem, az egyéni vállalkozói tevékenységből származó jövedelem, a befektetés és a tőke kivét jövedelme valamint a tőkenyereség is. Minden adózóra érvényesülő szabály, hogy levonhatják a személyi jövedelemadóból a nem adóköteles minimum összeget, ami nem lehet több 5.640 LTL-nél (= 1.633 EUR), ha az éves jövedelem nem éri el a 9.600 LTL-t (= 2.780 EUR). Adókedvezmény vehető igénybe az 1-2 gyermekes szülőknek, ennek havi összege az első gyermekre 50 LTL (= 14,48 EUR), valamint minden további gyermekre 100 LTL (= 28,96 EUR). Levonható a személyi jövedelemadóból az életbiztosítás díja, a nyugdíjalap hozzájárulása (saját jogon, a házastárs vagy a gyermek jogán is), a szakképzés, az első diploma és doktorátus megszerzésének költségei. A levonások teljes összege azonban nem haladhatja meg az adóköteles jövedelem 25%-át. Litvániában egykulcsos adórendszer van, az adó mértéke 15%.

Luxemburg

Adóköteles a munkaviszonyból származó, a bérleti díjból származó jövedelem, a jogdíj, a befektetésből származó jövedelem, a kamat, az osztalék. Megállapításra került egy fix

összegű adókedvezmény, mely a személyi jövedelemadóból vonható le, összege személyenként 540 EUR. Levonható továbbá a személyi jövedelemadóból az élet- és betegségi és balesetbiztosítás díja, az egyéni nyugdíjjárulék, a gyermekgondozási és a lakásfenntartási költségek, a jótékonyági célra adományozott összeg. Ezeket az adókedvezményeket igénybe vehetik a munkaviszonyban állók, a nyugdíjasok, a vállalkozók és az egyedülálló szülők. Luxemburgban három adóosztály szerint történik az adózás. Eltérő szabályok vonatkoznak a házaspárokra, az úgynevezett „közepes adóosztály”-ra, valamint az egyedülálló adóosztályára. Luxemburgban progresszív adórendszer van, a legmagasabb adókulcs a 100.000 EUR-t meghaladó jövedelem esetén (ez az összeg az együtt adózó házaspárok esetében 200.000 EUR) 40%.

Málta

Adóköteles jövedelem a munkaviszonyból származó jövedelem, a menedzserek jövedelme, az ösztöndíj, az önálló tevékenységből származó jövedelem, az egyéni vállalkozói tevékenységből származó jövedelem, a befektetés jövedelme, a tőkenyereség, valamint az ingatlan átruházásból származó jövedelem. A magánszemélyek levonhatják a személyi jövedelemadóból egyes külföldi bíróságok által elrendelt gyermektartásdíj összegét. Szintén levonható a személyi jövedelemadóból a pénzügyminisztérium által meghatározott iskolák és bejegyzett magánóvodák tandíja. Ez az összeg a középiskolás gyermek esetében gyermekenként maximum 2.300 EUR, általános iskolás gyermek esetében gyermekenként maximum 1.600 EUR, óvodás gyermek esetében pedig gyermekenként maximum 1.300 EUR lehet. Máltán progresszív adórendszer van. Az adókulcsok abban az esetben, ha a házaspár közös adóbevallást töltenek ki: az évi első 11.900 EUR adókulcsa 0%, a következő 9.300 EUR-é 15%, a következő 7.500 EUR-é 25%, a következő 31.300 EUR-é 32%, és 60.000 EUR felett pedig 35%. Az egyedülálló és a külön adózó házaspár esetében az adókulcsok: az évi első 8.500 EUR adókulcsa 0%, a következő 6.000 EUR-é 15%, a következő 5.000 EUR-é 25%, a következő 40.500 EUR-é 32%, és 60.000 EUR felett pedig 35%.

Németország

Adóköteles a munkaviszonyból származó jövedelem, ideértve az egyéb juttatásokat is, a kereskedelmi és üzleti tevékenységből származó jövedelem, a tőkenyereség, a befektetés jövedelme. Minden adófizető a személyi jövedelemadóból igénybe vehet évi 8.130 EUR adókedvezményt, ami a közös adóbevallást kitöltő házaspárok esetében 16.260 EUR. A magán élet-, baleset- rokkantsági és egészségbiztosítás évi 1.900 EUR összegben ugyancsak levonható a személyi jövedelemadóból. Az önálló tevékenységet végzők esetében ez évi 2.800 EUR. A szakképzésre évi 6.000 EUR, a gyermektartásra pedig évi 13.805 EUR helyezhető levonásba. A személyi jövedelemadóból további kedvezmények érvényesíthetők jótékonyági célra, sport- vagy kulturális szervezeteknek, illetve a hivatalosan bejegyzett egyházaknak adományozott összegre. Gyermekenként havonta levonható a személyi jövedelemadóból 164 EUR az első két gyermek esetében, 170 EUR a harmadik gyermeknél és 195 EUR minden további gyermeknél. A gyermekek után járó adókedvezményt a németországi lakcímmel nem rendelkezők is igénybe vehetik. Németországban progresszív adórendszer van, az adókulcsok: az évi első 8.130 EUR-ig a legalacsonyabb adókulcs 15%, a 250.731 EUR feletti jövedelem esetén (házaspárok esetében ez az összeg 501.462 EUR) pedig a legmagasabb adókulcs 45%.

Olaszország

Az adóköteles jövedelem a munkaviszonyból szerzett jövedelem, az önálló tevékenységből származó jövedelem, az egyéni vállalkozói tevékenység jövedelme, az osztalék, a kamat, és más egyéb jövedelmek, mint például a tőkenyereség. A személyi jövedelemadóból levonható az önkéntes társadalombiztosítási hozzájárulás, az egyéni kiegészítő nyugdíjalap (bizonyos határokon belül), a babyszitterek és a háztartási alkalmazottak foglalkoztatásával kapcsolatosan megfizetett törvény szerinti társadalombiztosítási hozzájárulás, az elvált házastárs által fizetendő tartásdíj, a fogyatékos családtag miatt felmerülő orvosi költségek. Legfeljebb 19% adókedvezmény igényelhető a lakhelyként szolgáló olaszországi ingatlan jelzálogkölcsönére (maximum évi 4.000 EUR), a speciális orvosi kezelések (pl., művégtag) költségeire, az élet- és

a balesetbiztosítás díjára, az egyetemi tandíj költségeire (ennek a maximuma az állami egyetem tandíjának összege) és a hozzátartozók temetésének költségeire (maximum 1.549,37 EUR). Olaszországban progresszív személyi jövedelemadó rendszer van, az adókulcsok: évi 15.000 EUR jövedelem alatt 23%, 15.000 és 28.000 EUR között 27%, 28.000 és 55.000 EUR között 38%, 55.000 és 75.000 EUR között 41%, 75.000 EUR felett pedig 43%.

Portugália

Adóköteles a munkaviszonyból származó, az egyéni vállalkozói tevékenységből származó jövedelem, valamint a befektetések jövedelme. A magánszemélyek a személyi jövedelemadóból korlátozás nélkül levonhatják a kötelező társadalombiztosítási hozzájárulást, valamint levonható a szakszervezeti hozzájárulás összege is. Az egyéni vállalkozói tevékenységgel kapcsolatos költségek levonására abban az esetben nincs lehetőség, ha jogszabály alapján nem kell, vagy a vállalkozó nem akar szabályozott könyvelést vezetni. Ha a vállalkozó ezt a lehetőséget választja, akkor legalább három éven át ezt az egyszerűsített módszert kell alkalmaznia, azzal a feltétellel, hogy az évi bevétele nem haladhatja meg a 150.000 EUR-t. Portugáliában progresszív személyi jövedelemadó rendszer van, az adókulcsok: évi 7.000 EUR-ig 14,5%, 7.000 és 20.000 EUR között 28,5%, 20.000 EUR és 40.000 EUR között 37%, 40.000 és 80.000 EUR között 45%, felette pedig 48%.

Románia

Romániában minden bér és azzal kapcsolatos jövedelem az adó tárgya. A munkavállaló adóköteles jövedelmét a munkaszerződés szerint úgy állapítják meg, hogy a bruttó jövedelemből levonják a szakszervezeti tagdíjat és a nyugdíjjárulékot. Jogszabályban meghatározott jövedelemfajták adómentesek. Az országban a 16%-os egységes adómértéket alkalmazzák a jövedelmekre. A családi adókedvezmények igénybevételére a jogszabály lehetőséget biztosít.

Spanyolország

Adóköteles a munkaviszonyból származó jövedelem, az egyéni vállalkozói tevékenységből származó jövedelem, a nyugdíj, az önálló tevékenységből származó jövedelem, a menedzserek juttatása, a befektetésekből származó jövedelem is. A személyi jövedelemadóból levonható a társadalombiztosítási járulék összege. Rendelkezésre áll 4.080 EUR összegű adóalap csökkentési lehetőség, amennyiben a munkavállaló évi jövedelme nem éri el a 9.180 EUR-t. Ha az évi jövedelem meghaladja a 13.260 EUR-t, az adóalap csökkentő tétel összege 2.652 EUR. A mozgáskorlátozottak és a 65 év felettek esetében az adóalap csökkentési lehetőség ennél nagyobb összegben került megállapításra. A nyugdíjjárulék is csökkenti az adóalapot, amelynek maximális összege 12.500 EUR, feltéve, hogy a munkavállaló idősebb 50 évesnél. Többféle adókedvezmény érvényesíthető, amelyek különböző kedvezményezett csoportokat érintenek, így pl.: az időseket, a mozgáskorlátozottakat, a többgyermekeseket. Spanyolországban többkulcsos adórendszer van, de a legfelső adókulcs mértéke az országon belül eltérhet (pl.: Madridban 51,6%, míg Katalóniában 56%).

Svédország

Adóköteles a munkaviszonyból származó jövedelem (beleértve a pluszjuttatásokat is), az egyéni vállalkozói tevékenységből származó jövedelem. Az alacsony jövedelem esetén az adókedvezmény összege minimum SEK 18.100, a maximum összege pedig SEK 32.100. Ha az évi jövedelem meghaladja a SEK 336.700-at, akkor a kedvezmény összege SEK 12.600. Levonható a munkába járás költsége, ha az évente meghaladja a SEK 9.000-t. A svéd adóhatóság napi átalányt állapított meg a munkába járáson és a szálláson felüli egyéb költségekre, az ezt meghaladó összeg jövedelemként adózik. Svédországban többkulcsos adórendszer van. Minden egyes svéd város saját személyi jövedelemadó kulccsal rendelkezik, tehát a városi személyi jövedelemadó mértéke attól függ, hogy a svéd adózó Svédország területén melyik városban él. A lehetséges kulcsok 28,89 és 34,17% között mozoghatnak. A személyi jövedelemadó mértéke azért ilyen magas, mert Svédország

rengeteget költ a szociális kiadásokra. Az országban ingyenes az oktatás és az egészségügy, támogatott a tömegközlekedés igénybevétele valamint a kormány egy garantált alapnyugdíjat biztosít az állampolgároknak. Svédországban progresszív adórendszer van, az adókulcsok mértéke a következő: évi 413.200 SEK-ig 30%, 413.200 és 591.600 SEK között 50%, 591.600 SEK felett 56,6%.

Szlovákia

Adóköteles jövedelem a munkaviszonyból származó jövedelem, az önálló tevékenységből származó jövedelem és az egyéb jövedelem. 2013. január 1-én vezették be a progresszív személyi jövedelemadó sávokat. 19%-os adókulcsot alkalmaznak a 2013-ra érvényes létminimum (ez 2013-ban évi 34.401,74 EUR) 176,8-szorosa alatt, 25%-os az adókulcs az adóalap azon részére, ami ezt meghaladja. A szlovák köztársasági elnök, a Szlovák Nemzeti Tanács képviselői, a Szlovák Kormányhivatal tagjai, a Szlovák legfelsőbb Ellenőrzési Hivatal elnöke és alelnöke a jövedelme után 5%-os különadót fizet. A tőkenyereséget is adóköteles jövedelemnek tekintik és az általános szabály szerint emelkedő adókulccsal adózik (19-25%).

Szlovénia

Adóköteles a munkaviszonyból származó, az egyéni vállalkozói tevékenységből származó jövedelem, az ingatlan átruházásából származó jövedelem, az osztalék, a kamat, az árfolyamnyereség és az ösztöndíj. Az eltartott családtag után 2.436,92 EUR adókedvezmény vonható le. Az eltartott gyermek esetén az éves összes kedvezmény a következőképpen alakul: az első gyermek esetén 2.436,92 EUR, a másodiknál 2.649,24 EUR, a harmadiknál 4.418,54 EUR, a negyediknél 6.187,85 EUR és az ötödiknél pedig 7.957,14 EUR vonható le az adóból, míg a speciális gondoskodást igénylő gyermek esetében 8.830 EUR. A mozgássérült családtag után évi 17.658,84 EUR, az egyetemista családtag után évi 3.302,70 EUR adókedvezmény vehető igénybe. A naponta ingázó munkavállaló jövedelméből költségeire 7.576,62 EUR-t vehető figyelembe. Szlovéniában

progresszív személyi jövedelemadó rendszer van, az adókulcsok: évi 8.021,34 EUR-ig 16%, 8.021,34 és 18.960,28 EUR között 27%, 18.960,28 és 70.907,20 EUR között 41%, felette pedig 50%.

Az Eurostat (2013) tanulmánya szerint több oka van annak, hogy adott állam adóbevétele évről évre változik. Általában a fő okok; a gazdasági teljesítmény (hatással van a foglalkoztatás mértékére, a bérszínvonalra) és a hatályos adótörvények tartalma (hatással van az adókulcsokra, az adóalapra, a küszöbértékekre, a mentességekre).

Vizsgálódásom során az Európai Unió tagországok személyi jövedelemadó rendszereinek jellemzőit összevettem, a Magyarországon 2013. évben, érvényben lévő személyi jövedelemadó jogszabállyal. Megállapítottam, hogy 2013. évben az Európai Unió hét tagországában volt egykulcsos személyi jövedelemadó rendszer érvényben. Az egykulcsos adózást alkalmazó tagországok közé tartozik Észtország, Litvánia, Lettország, Románia, Bulgária, Csehország és Magyarország. A magyar gyakorlathoz hasonlóan több tagállamban adóköteles jövedelemnek számít a nem önálló tevékenységből származó jövedelem, az önálló tevékenységből származó jövedelem, a tőkejövedelem és a vagyonátruházásból származó jövedelem, ide sorolható például Horvátország, Ausztria, Olaszország és Litvánia. A családi adókedvezmény személyi jövedelemadóra vonatkozó lehetősége több tagországban megtalálható, mint például Romániában és Szlovéniában. A magyar személyi jövedelemadó kedvezményhez hasonló kedvezményrendszer működik Romániában, abban a tekintetben, hogy a személyi jövedelemadó alapjába, egyik országban sem számítandó bele a családi pótlék összege. A tagországok részletes elemzése során azt tapasztaltam, hogy a tagállami személyi jövedelemadó szabályozás, a személyi jövedelemadó mentességek és kedvezmények köre az adott tagállam gazdasági fejlettségén alapul. Elemzésem során rámutattam - a teljesség igénye nélkül - a gyakorlatban fellelhető különbségekre, melyből a következő konklúziót vontam le: az Európai Unióban nincsen adóharmonizáció a személyi jövedelemadó rendszerekkel kapcsolatosan.

Matthews (2011) műhelytanulmánya alapján az adópolitika és az adóadminisztráció számos módon hozzájárulhat az országok versenyképes gazdaságához, mint például

- ha oly módon növekednek az adóbevételek, hogy az adórendszer széles körben igazságosnak elfogadott, sokkal valószínűbb, hogy önkéntesen teljesítik az adóalanyok a kötelezettségeiket,
- a jó adóadminisztráció, hatásos abban, hogy elriaszt az adóelkerüléstől, megerősíti a társadalmi kohéziót és nem biztosít jogosulatlan előnyöket a vállalkozásoknak azzal, hogy kikerülnek az adót,
- hasonlóan, az az adóadminisztráció, ami nem nyitott a korrupcióra, és ami következetesen és tárgyilagosan megvalósítja az adójogot, az adórezsímet megjósolhatóvá teszi és redukálja a hatáskört, s így esetleg nem bátorít a befektetésre,
- a hatásosság az adóadminisztrációban csökkenti a gazdaság forrásainak mértékét, amit fel kell áldozni azért, hogy állami bevétel növekedhessen,
- az alacsony teljesítési költségek és az üzlet terhe csökkenti azt az időt, amit az adózónak az adó teljesítésével kell töltenie, az időt és az erőfeszítést másra is lehet fordítani, amivel bevétel és gazdagság növekedik,
- az evidenciaalapú és nyílt adópolitika kialakítása, azzal, hogy közzéteszik az adókölségekből származó állami bevételt és annak időszakos költséghatékonysági jelentései, a bevétel hatásainak jóslat becslései a költségvetésre nézve.

4. A KUTATÁS TARTALMA ÉS MÓDSZERE

4.1 Primer és szekunder adatforrások

A disszertációban megfogalmazott kutatási kérdések megválaszolásához, illetve a felállított hipotézisek vizsgálatához elsődleges (primer) és másodlagos (szekunder) adatgyűjtési módszereket is alkalmaztam.

A szekunder kutatások a személyi jövedelemadó terhelés és az egykulcsos és többkulcsos személyi jövedelemadózás nemzetgazdaságban betöltött szerepének meghatározására koncentráltak. A napjainkig megjelent nemzetközi és hazai szakirodalmi anyag összefoglaló jellegű bemutatására törekedtem, különös hangsúlyt fektettem a kutatási témául választott részterületre. A 2002. és 2011. közötti évek Európai Unió ország adatai adják a kutatómunkám törzsét. Az értekezésben szerettem volna minél tágabb időszakot átfogni, hogy a tendenciák jobban megállapíthatók legyenek, azonban a vizsgált időszak korábbi éveire vonatkozóan bizonyos országok tekintetében adathiányba ütköztem. A mérési nehézség miatt, nem tudtam idősoros vizsgálatot végezni, ezért a keresztmetszeti vizsgálatokra összpontosítottam.

A statisztikai adatok összegyűjtése a KSH és az EUROSTAT statisztikai adatbázisa alapján valósult meg.

Vizsgálódásom alapjául egy primer kérdőíves kutatás szolgált (3. számú melléklet). Magyarországon 2011. évben vezették be az egykulcsos személyi jövedelemadó rendszert, így az ezzel kapcsolatos tapasztalatok eléggé hiányosak. Céлом volt, hogy értékeljem a jelenlegi személyi jövedelemadó rendszer társadalmi megítélését, valamint a személyi jövedelemadó elkerüléssel kapcsolatos társadalmi reakciókat.

Az 5. táblázatban a kérdőívben szereplő mérési skálák típusait mutatom be.

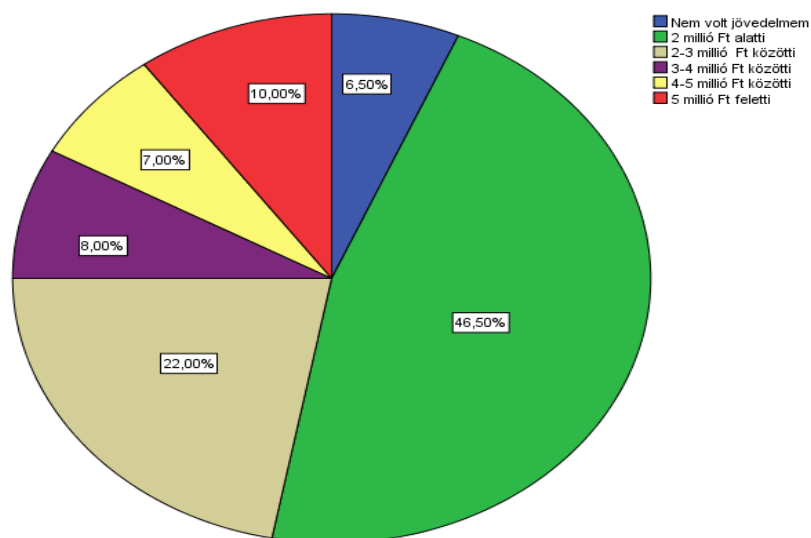
5. táblázat: A kérdőívben szereplő kérdések mérési skála szerinti besorolása

Kérdőívbeli hely	Kérdés megnevezése	Mérő skála típusa
1	a megkérdezett neme	Nominal
2	a megkérdezett életkora	Ordinal
3	a megkérdezett lakóhelye	Nominal
4	a megkérdezett iskolai végzettsége	Ordinal
5	munkaidő	Nominal
6	a megkérdezett beosztás	Nominal
7	munkaminősége	Nominal
8	jövedelem nagysága	Ordinal
9	bruttó jövedelem nagysága	Ordinal
10	fő háztartás	Scale
11	nettó jövedelem nagysága	Ordinal
12	tervezett gyermekszám az adóváltozás hatására	Ordinal
13	az adókulcs nagyságának megítélése	Nominal
14	optimális adómérték	Scale
Kérdőívbeli hely	Kérdés megnevezése	Mérő skála típusa
15	a rendszer támogatottsága	Nominal
16	kedvezmények mentességek	Nominal
17	jelenlegi rendszer megítélése	Nominal
18	javaslat adóalap csökkentésre	Nominal
19	szja kedvezmény	Nominal
20	adókedvezmény lehetősége	Nominal
21	adótípus nagysága	Nominal
22	adóellenőrzés	Nominal
23	visszaszorítás	Nominal
24	szankció	Nominal
25	adómorál	Scale
26 a	fehéredik a gazdaság	Scale
26 b	bevételek nőnek	Scale
26 c	vagyoni különbségek csökkennek	Scale
26 d	vagyon elrejtésére más mód	Scale
26 e	nagy csalókat nem fogják el	Scale
átkódolás	jövedelem	Nominal
átkódolás	lakóhely	Nominal
átkódolás	elkerülés	Nominal
átkódolás	tervezett családnagyság	Nominal

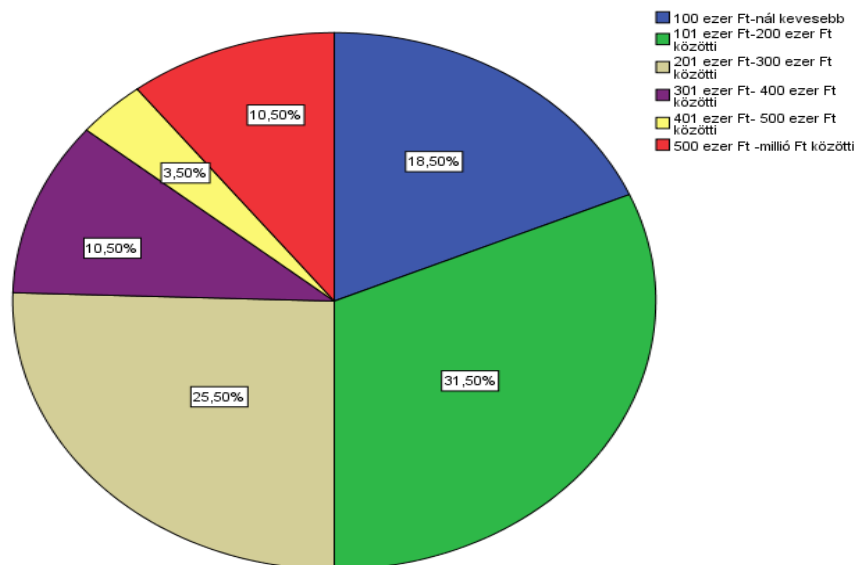
Forrás: saját szerkesztés a kérdőíves felmérés alapján

A primer kutatás két fő részből tevődik össze. Vizsgáltam a megkérdezettek véleményét a jelenlegi SZJA rendszerről, valamint a személyi jövedelemadó ellenőrzés hatékonyságáról és az adóelkerülés morális megítéléséről. A statisztikai sokaságot a következő tulajdonságok szerint csoportosítottam: nem, életkor, lakóhely, iskolai végzettség, bruttó és nettó havi jövedelem, a tervezett gyermekek száma, a háztartásban élők létszáma. Lássuk ezeket részletesen:

A válaszadók közül 121 nő és 79 férfi volt. A fiatal felnőttek (a 29 év alattiak) 50 fővel szerepelnek a mintában, a középkorú felnőttek (30-39 év) a legnépesebb kategória 54 fővel, a középkorú felnőttek másik kategóriája (40-49 év) és az idősebb kategória (50 év feletti) közel azonos arányt képviselt (49 fő és 47 fő). A megkérdezettek túlnyomó többsége, mintegy 97 fő felsőfokú végzettséggel rendelkezik, közel azonos arányban vannak ők az érettségivel (86 fő) rendelkezőkkel és szinte elenyésző azok száma, akik szakiskolát végeztek (17 fő). A kérdőívet kitöltők 30%-a (60 fő) megyeszékhelyen, 39%-a (78 fő) városban, 31%-a (62 fő) falun lakik. A válaszadók 69,5%-a (139 fő) teljes munkaidőben, 7%-a részmunkaidőben dolgozik, 23,5%-a egyéb tevékenységet folytat. A megkérdezettek 16,5%-a (33 fő) vállalkozó, 34%-a (68 fő) kormánytisztviselő, 38 %-a (76 fő) közalkalmazott, 11,5%-a (23 fő) alkalmi munkavállalói státuszban dolgozik. A kormánytisztviselő és a közalkalmazotti besorolás magas arányának az oka, hogy idő- és költségtakarékossági szempontok miatt az önkényes, az elbírálásos és a hólabda- mintavételi eljárást alkalmaztam. Az adóalanyok mintegy 46,5%-a (93 fő) 2 millió Ft alatti, 22%-a (44 fő) 2-3 millió Ft közötti, 7%-a (14 fő) 3-4 millió Ft közötti, 7%-a (14 fő) 4-5 millió Ft közötti és 10%-a (20 fő) 5 millió Ft feletti jövedelemről számolt be a 2012. adóévben (10. ábra). A háztartások nettó havi jövedelme a következőképpen alakult: A megkérdezettek 31,5%-a (63 fő) 101-200 ezer Ft közötti, 25,5%-a (51 fő) 201-300 ezer Ft közötti jövedelemmel rendelkezett (11. ábra).

10. ábra: A válaszadók bruttó jövedelme 2012. adóévben, %
 Forrás: saját szerkesztés a kérdőíves felmérés alapján

11. ábra: A válaszadók háztartásának nettó havi jövedelme 2012. adóévben, %
 Forrás: saját szerkesztés a kérdőíves felmérés alapján

A megkérdezettek a következő véleményeket formálták meg a személyi jövedelemadózással kapcsolatban. Arra a kérdésre, hogy mekkora legyen az optimális személyi jövedelemadó kulcs mértéke, amivel - véleményük szerint - érdemben javulna az adómorál, a következő válaszokat kaptam. 66 fő gondolja úgy, hogy 10%-os személyi jövedelemadóval már javulna az adózási kedv. Mintegy 40 fő úgy véli, hogy 5%-os legyen a kulcs mértéke a nevezett cél érdekében. A megkérdezettek több mint a fele úgy gondolja, hogy a személyi jövedelemadó kulcs mértéke egy számjegyű legyen, azaz a mérték 1% és 9% között legyen.

4.2 A kutatás során alkalmazott módszerek

A primer adat felvételezést 2013. június és július hónapjában végeztem. Annak érdekében, hogy a válaszadási kedvet ne rontsam, igyekeztem rövid, egyszerű és többségében zárt kérdéseket feltenni. A megkérdezéseket addig folytattam, amíg a válaszadók száma elérte a 200 főt. Önkényes mintavételt választottam, olyan személyekkel töltöttem ki a kérdőíveket, akik elérhetőek voltak számomra, bízva abban, hogy az egyes kérdésekre maradéktalanul választ kapok. Ezzel egyrészt az volt a célom, hogy felgyorsítsam a kitöltés folyamatát, másrészt olyan embereket kérdezzek, akik átérzik a válaszadás fontosságát. Ennek a technikának köszönhetően nem volt értékelhetetlen kérdőív. A kutatási minta nem

reprezentatív, de az eredmények mégis informatívak, a következtetések levonására alkalmasak. A kérdőívek feldolgozása nagy odafigyelést igényelt, mivel mind a 200 db kérdőív manuálisan került kitöltésre. Az átkódolás után a kérdőívek elemzését a Statistical Package for Social Sciences (SPSS v. 16.0) programcsomaggal végeztem.

A hipotézis vizsgálat során a következő statisztikai módszerek kerültek felhasználásra: korreláció- és lineáris regressziószámítás, varianciaanalízis, keresztábla-elemzés és klaszterelemzés. A 6. táblázatban azokat a statisztikai módszereket emeltem ki, melyek a disszertációban ténylegesen felhasználásra kerültek.

6. táblázat: A vizsgálat során alkalmazható módszerek besorolása

	Nem metrikus független változó	Metrikus független változó
Nem metrikus függő változó	Keresztábla-elemzés	Diszkriminancia-elemzés
Metrikus függő változó	Variancia-elemzés	Korreláció, regresszió-elemzés

Forrás: Sajtos-Mitev (2007) alapján

Az elemzés során a következő eredményváltozók és magyarázóváltozók kerültek meghatározásra (7. táblázat, 4-11. számú melléklet):

7. táblázat: A magyarázó- és eredményváltozók meghatározása

Magyarázóváltozók	Eredményváltozók
SZJA kulcs értéke	Belföldi kereslet/GDP %
SZJA/GDP %	Import/GDP %
Államháztartási bevétel/GDP%	Megtakarítás/GDP %
SZJA kulcsok száma	Foglalkoztatottsági ráta %

Forrás: saját szerkesztés, progresszivitás esetén a legmagasabb SZJA kulccsal van számolva

A **korrelációszámítás** során arra kerestem a választ, hogy van-e kapcsolat, és ha van, akkor az mennyire szoros, a személyi jövedelemadó kulcs és a GDP arányos személyi jövedelemadó bevételek, a GDP arányos megtakarítás, a GDP arányos belföldi kereslet, a GDP arányos import volumene és a foglalkoztatottsági ráta között az Európai Unióban. Korrelációs kapcsolat esetén meghatározható az, hogy az egyik ismérv növekedésével a másik ismérvnek általában a növekedése vagy csökkenése jár-e együtt. Ezt fejezi ki a kapcsolat iránya, amely az ellentétes irányú változás esetén negatív, a két ismérv azonos irányú változása esetén pozitív (Némethné, 1999).

A regressziószámítás révén igyekeztem előre jelezni a vizsgált magyarázó változókból az eredményváltozók várt értékeit. A regressziószámítás az összefüggésekben meglévő sztochasztikus tendenciát vizsgálja, a kapcsolat természetét függvénnyel írja le (Hunyadi et al., 1997). A regressziószámítás alapmodelljét kétváltozós lineáris regressziónak hívjuk. Ennek értelmében egy függő változó mozgását vizsgáljuk egy független változó függvényében, cél a változók közötti lineáris összefüggés bizonyítása (Sajtos-Mitev, 2007). Feltételezzük, hogy az X-ek (magyarázó változó) és az Y (függő változó) közötti összefüggés kifejezhető függvény formájában, amit az alábbi képlettel lehet leírni:

$$Y = f(X), \text{ több független változó esetén } Y = f(X_1, X_2, \dots, X_i)$$

Az alábbi feltételeknek kell teljesülniük a regressziós modell vizsgálata során:

1. Az outliereket meg kell határozni a vizsgálatban, azaz a kiugró adatokat ellenőrizni kell. Kiugró adatoknak nevezzük azokat az adatokat, amelyek jelentősen különböznek a többitől.
2. A változók között nem lehet multikollinearitás. A multikollinearitás úgy értelmezhető, hogy a magyarázó változók bizonyos mértékben hatnak egymásra, közöttük korrelációs kapcsolat van. Tökéletes esetben a magyarázó változók korrelálatlan rendszert képeznek. Ez esetben a regressziós becslés egyszerűvé válik és a paraméterek értelmezése probléma nélküli, hiszen minden változó csak saját magát képviseli a regresszióban. A multikollinearitás esetében a paraméterek értelmezése megnehezedik, mivel az egyes magyarázó változók hatásait nem lehet egyértelműen szétválasztani (Hunyadi-Vita, 2002).
3. Homoszkedaszticitásnak kell jelen lennie. A heteroszkedaszticitás használhatatlanná teszi a tesztek eredményét, ezért szükséges formálisan tesztelni a heteroszkedaszticitás jelenlétét. A szakirodalom értelmében a White-próba ajánlott a leginkább a tesztelés elvégzéséhez (Ramanathan, 2003). White teszt esetében, ha nagyon kicsi a p-érték akkor van heteroszkedaszticitás.
4. A hibatagoknak normális eloszlásúnak kell lenniük. A normalitás ellenőrzésének azért van kiemelkedő jelentősége, mert erre az eloszlási eredményre épülnek az intervallumbecslések és a tesztek. Amennyiben a maradékok normalitására vonatkozó feltétel nem teljesül, az intervallumbecslések és tesztek hibás eredményt adhatnak. Akkor nem normál eloszlásúak a hibatagok, ha a normalitási teszt p-értéke nagyon kicsi (Hunyadi-Vita, 2002).

A **varianciaanalízis** segítségével a csoportokon belüli szórást vettem össze a teljes minta, valamint a csoportok közötti szórás mértékével. A csoportok hatását a belső és a külső szórás aránya mutatja meg. Amennyiben a csoportok közötti eltérés jelentősebb, mint a csoport(ok)on belüli heterogenitás, akkor az SZJA kulcsok hatását nem tekinthetjük véletlennek.

A **keresztábra-analízis** során arra kerestem a választ, hogy két vagy több változó gyakorisági megoszlása között van-e kapcsolat. A keresztábra elemzés a kérdőívben szereplő nominális és ordinális változók közötti összefüggés vizsgálatára alkalmas. A változók közötti összefüggések meghatározására leggyakrabban a Pearson-féle Kínégyszet (X^2) statisztikát szokták használni, mely a két változó összefüggésének statisztikai szignifikanciáját méri. A keresztábra-elemzés nullhipotézise az, hogy nincs összefüggés a vizsgált változók között (Sajtos-Mitev, 2007). A megfigyelt (tényleges) és az elvárt értéket összevetve, dönthetünk arról, hogy a nullhipotézist elfogadjuk, vagy elvetjük. Ha elvetjük, akkor az azt jelenti, hogy szignifikáns kapcsolat van a vizsgált változók megoszlásai között. Ha bebizonyosodik, hogy szignifikáns az összefüggés, a kapcsolat erősségét különböző mutatókkal lehet mérni. Nominális skálánál célszerű a Cramer-féle V együtthatót alkalmazni, mert egyrészt könnyen értelmezhető, másrészt bármilyen méretű keresztábránál alkalmazható módszer. Az értéke 0 és 1 között mozog, ahol a 0 azt jelenti, hogy a változók függetlenek egymástól, míg az 1 azt, hogy a változók teljes mértékben függenek egymástól (Kassai, 2012).

A kutatás során **klaszteranalízis** alkalmazására is sor került az EUROSTAT adatbázisából rendelkezésre álló, az összes államháztartási és személyi jövedelemadó bevételeket bemutató változók közreműködésével annak érdekében, hogy a megfigyelési egységeket homogén csoportba rendezzem (Sajtos-Mitev, 2007). A vizsgált változók metrikus skálán mérhetők, éppen ezért az elemzésben a Ward-féle hierarchikus eljárás került használatra.

5. A KUTATÁS EREDMÉNYEI

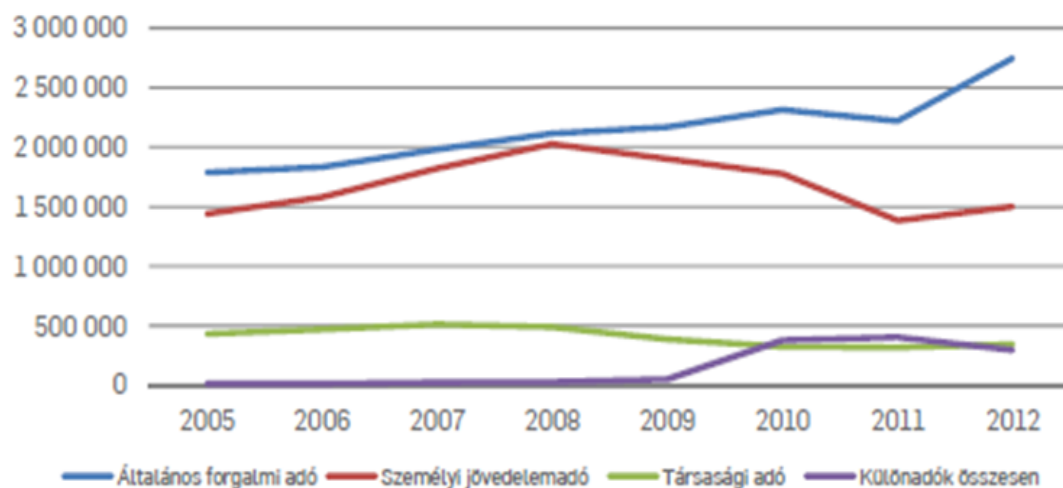
Az adók, mint költségvetési bevételi források realizálását, megállapítását és beszedését több tényező együttes, illetve egyes tényezők kölcsönhatásában határozhatjuk meg. Alapvető tényezőként meg kell említeni a társadalmi gazdasági és jogi környezetet, a nemzetközi feltételeket, a pénzügypolitikát és az adópolitika célkitűzéseit.

Az alapvető tényezőket konkretizálva már a makro- és mikrogazdasági folyamatokról, a foglalkoztatásról és munkanélküliségről, a tételes jogi szabályozásról, a kormányzati támogatás rendszeréről és az adóelkerülésről beszélhetünk. Értekezésemben a társadalmi-gazdasági környezetre fókuszálok, melyek véleményem szerint az adóbevételek alakulását a jogi szabályozás mellett sajátos dimenzióban határozzák meg.

5.1 A központi költségvetés bevételeinek alakulása

A központi kormányzati költségvetés bevételi oldalán adójellegű bevételnek minősülnek a központi adók (elsősorban általános forgalmi adó, személyi jövedelemadó), a vagyontömegek mozgásához kapcsolódó illetékek (öröklési illeték, ajándékozási illeték, vagyonszerzési illeték) valamint az eljárási illetékek.

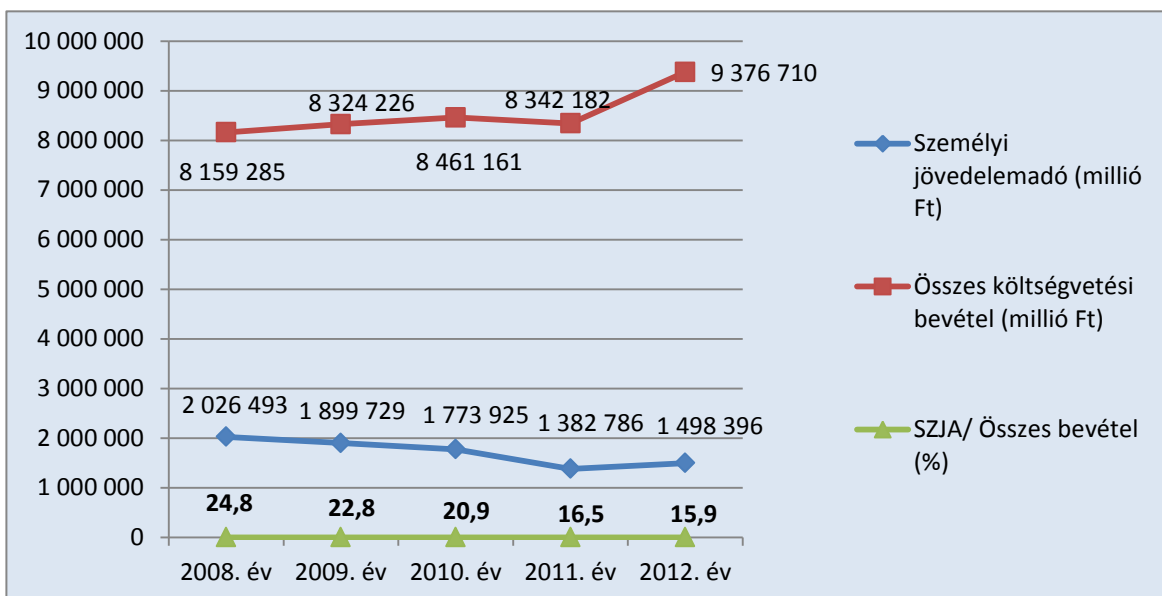
Az 12. ábra mutatja, a központi költségvetés főbb bevételeit 2005-2012. években. A LeitnerLeitner (2013) által készített tanulmány igazolja a költségvetési bevételek fogyasztási típusú adók felé való elmozdulását 2005-2012. között, amely együtt járt a jövedelem típusú adókból (személyi jövedelemadó, társasági adó) származó bevételek jelentős csökkenésével. A központi költségvetés összes bevétele 2010. évhez (8 464 724 M Ft) viszonyítva 2011. évben (8 329 826 M Ft) 1,6%-al csökkent majd 2012. évben (9 376 710 M Ft) 10%-os növekedés következett be a bázis időszakhoz képest. 2012. évben a központi költségvetés összes bevételeinek közel a fele - 45,28% - az általános forgalmi adóból és a személyi jövedelemadóból származott. Az illetékbevételek nagyságrendje a központi költségvetés bevételei között nem meghatározó, ugyanakkor az egyik legkönnyebben tervezhető, legkiszámíthatóbb bevételi forrást jelenti.

12. ábra: A központi költségvetés főbb bevételeinek alakulása 2005-2012. években (M Ft)
 Forrás: LeitnerLeitner (2013)

5.2 A központi költségvetés személyi jövedelemadó bevételének alakulása

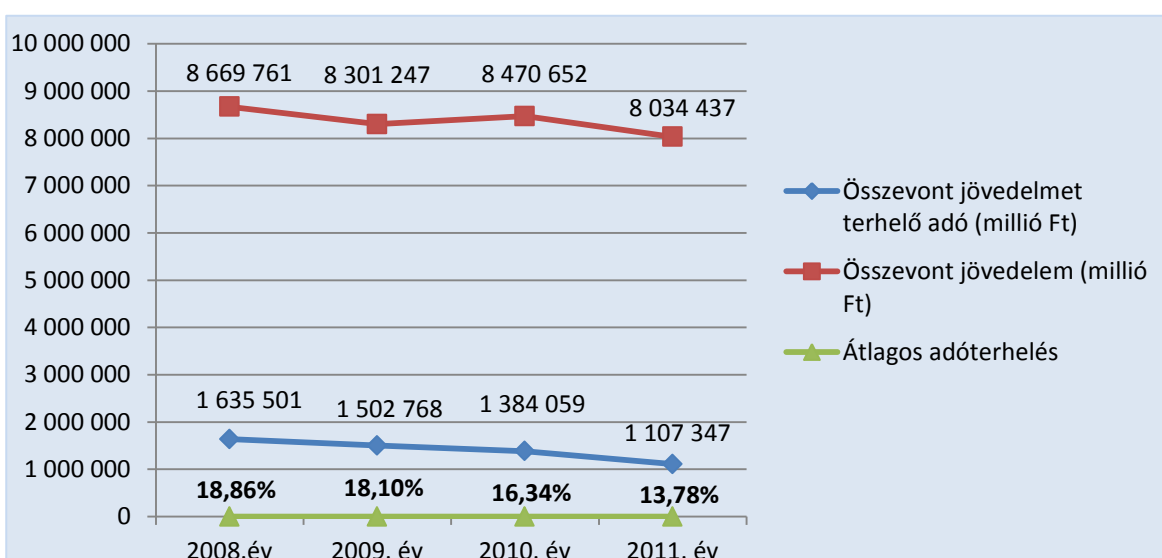
A költségvetési bevételek egyik legnagyobb részét a személyi jövedelemadó teszi ki. Öt adóévet vizsgálva az elemzésből megállapítható, hogy a befolyt személyi jövedelemadó az összes költségvetési bevételhez képest 2008-2011. között minden évben egyre csökken (13. ábra). A 2009. évben befolyt személyi jövedelemadó 126 764 millió forinttal csökkent a 2008-as adóévhez képest, az összes költségvetési bevétel összege viszont 164 941 millió forinttal nőtt. Az ellentétes irányú változás következtében a személyi jövedelemadó aránya költségvetési bevételen belül 2%-al csökkent. 2010. évben a személyi jövedelemadó bevétel 125 804 millió forinttal csökkent a 2009. évhez képest, ami azt eredményezte, hogy az előző évhez képest ismét csökkent (1,9%) a személyi jövedelemadó aránya az összes bevételhez képest. 2011-évben vezették be Magyarországon az egykulcsos személyi jövedelemadózást. 2012. évben 115 610 millió forinttal nőtt a személyi jövedelemadó bevétel nagysága, szintén nőtt 1 034 528 millió forinttal az összes költségvetési bevétel, azonban ennek ellenére 0,6%-al csökkent a személyi jövedelemadó bevétel aránya az összes költségvetési bevételhez viszonyítva. A vizsgált éveket tekintve összességében elmondhatjuk, hogy a személyi jövedelemadó bevételek aránya a költségvetési bevételen belül tendenciaszerűen egyre csökken. A redukálás a személyi jövedelemadó kulcsok mértékének csökkentéséből adódhat.

13. ábra: A magyar személyi jövedelemadó bevételek alakulása 2008-2012. években
 Forrás: saját szerkesztés a KSH adatai alapján

5.3 A személyi jövedelemadó terhelés vizsgálata

A személyi jövedelemadó átlagos terhelését a következőképpen lehet kiszámítani: az összevont jövedelmet terhelő adók összegét el kell osztani az összevont jövedelem összegével (14. ábra). Az elemzésből kiderül, hogy a vizsgált időszakban évről-évre csökken Magyarországon a személyi jövedelemadó átlagos terhelése. Ez annak a következménye, hogy az adókulcsok száma csökkent, valamint a törvény rendelkezése szerint az adósávok kiszélesedtek.

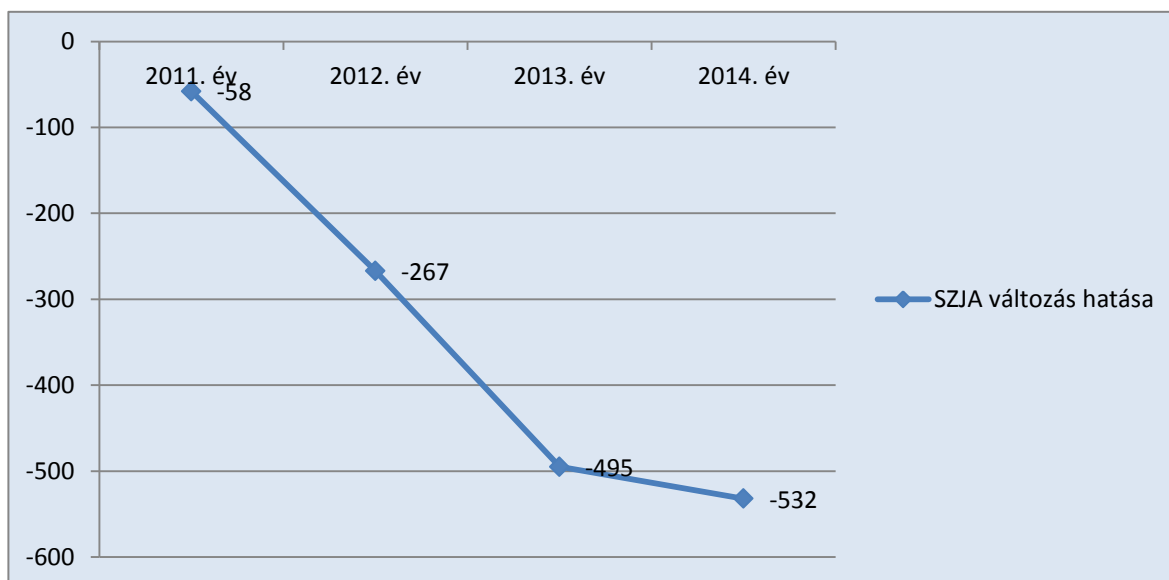
14. ábra: A hazai személyi jövedelemadó adóterhelésének vizsgálata 2008-2011. években
 Forrás: saját szerkesztés a NAV adatai alapján

5.4 Az egykulcsos személyi jövedelemadó bevezetésének hatása a központi költségvetésre

A központi költségvetés köréből átengedett bevételek közül a legmeghatározóbb a személyi jövedelemadó volt. Az átengedés mértéke, mely a települési önkormányzatokat érintette a következőképpen alakult az évek során (Bujdosó, 2008):

- 1990-ben 100%,
- 1991-1992-ben 50%,
- 1993-1994-ben 30%,
- 1998-tól 40%,
- 2002-től 8%,
- 2013-tól 0%.

A Költségvetési Tanács (2010) kimutatása szerint a személyi jövedelemadó kulcs mértékének változása, a szuperbruttó és az adójóváírás fokozatos eltörlése következtében 2011. évben 58 Mrd Ft, 2012. évben 267 Mrd Ft, 2013. évben 495 Mrd Ft, 2014. évben 532 Mrd Ft költségvetési lyukat generált a központi költségvetésben.

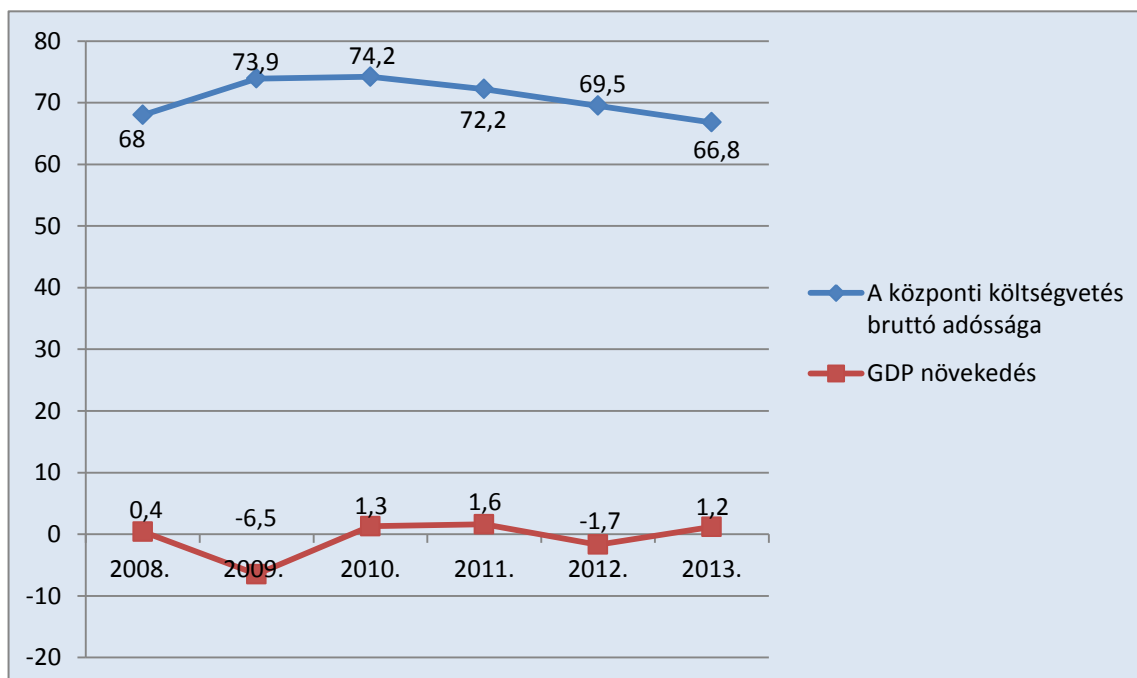

15. ábra: Az egykulcsos személyi jövedelemadó bevezetésének hatása a központi költségvetésre, Mrd Ft

Forrás: saját szerkesztés a Költségvetési Tanács (2010) adatai alapján

Az egykulcsos személyi jövedelemadó bevezetésének hatását a központi költségvetésre vonatkozóan a 15. ábra mutatja.

A Magyarország Konvergencia Programja (2013-2016) szerint az állam egyre növekvő eladósodása mellett az évek során a nemzetgazdaság egészének is egyre nagyobb szüksége volt külső forrásbevonásra. A magyar bruttó hazai termék 1,7%-al csökkent 2012-ben az előző évhez képest. Az alacsony külső és belső kereslettel összhangban a készletváltozás is negatívan hatott a gazdasági növekedés alakulására. Az előrejelzések szerint 2014-től gyors gazdasági növekedés valószínűsíthető. 2014-re 1,2%, 2015-re 1,5%, 2016-ra 1,8% éves GDP növekedés várható (Európai Központi Bank, 2014). Az MNB (2013) tanulmánya alapján 2008. évtől a bruttó adósságráta tendenciaszerűen meghaladta maastrichti szerződésben szereplő 60 százalékos valamint a 2012-től hatályos Alaptörvényben rögzített 50 százalékos szintet (16. ábra).

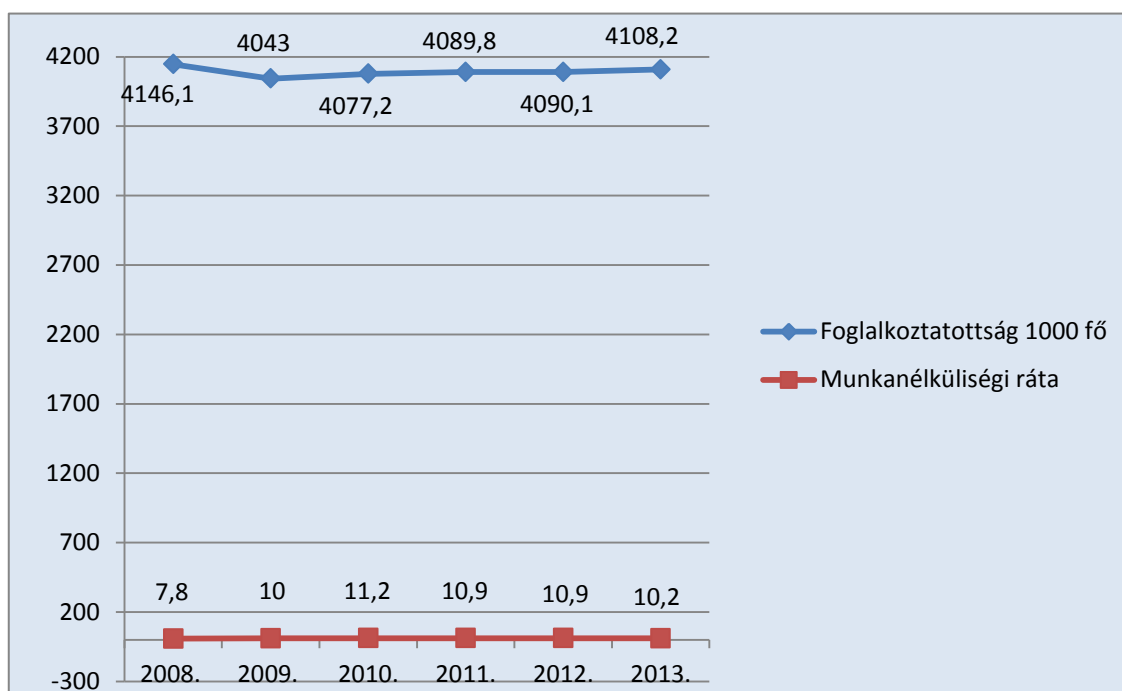

16. ábra: A központi költségvetés adóssága valamint a gazdasági növekedés alakulása GDP%-ában 2008-2013. években

Forrás: Saját szerkesztés az ÁKK Zrt. adatai alapján

2002-2010 között mintegy 100 ezer fővel csökkent a 15-64 év közötti korosztály foglalkoztatottsága a nemzetgazdaságban. Az aktuális munkanélküliség a feltételezések szerint 2028-2029-ra éri el az egyensúlyi szintet. A munkanélküliségi ráta csökkenésében kiemelkedő jelentősége van, hogy a népesség képzettsége javul, valamint nőnek a foglalkoztatást célzó kormányzati intézkedések. Egyes elemzők szerint a foglalkoztatás növekedésének eredménye a közmunkaprogramok sikerességében is rejlik (www.hvg.hu). A romló foglalkoztatási trend 2010. óta megfordult és tendenciaszerű növekedésnek indult

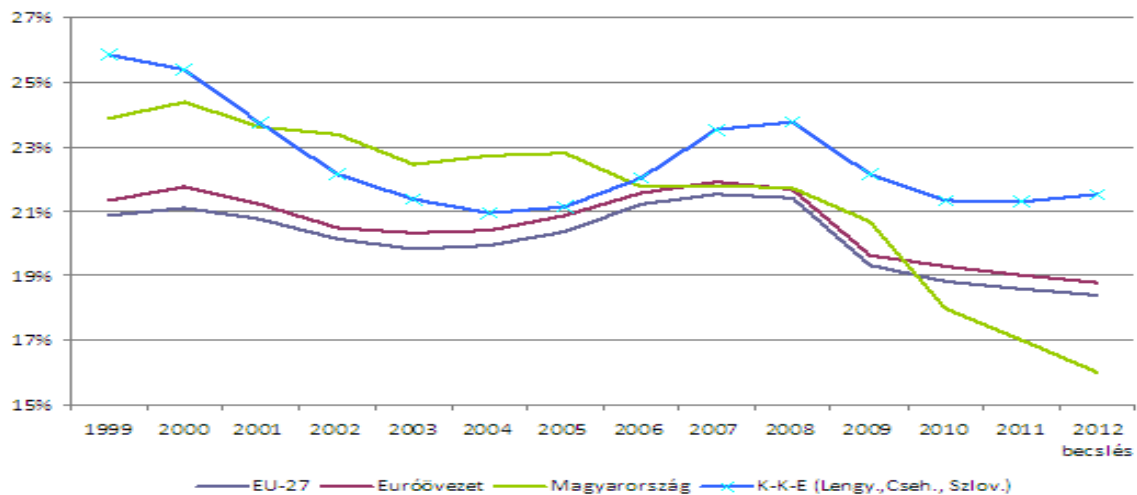
(17. ábra). 2014. március-májusra a rendelkezésre álló tényadatok szerint 8%-os a munkanélküliségi ráta (KSH, 2014).

17. ábra: A foglalkoztatottság és a munkanélküliségi ráta (3 hónapos átlagok) alakulása 2008-2013. években

Forrás: Saját szerkesztés az ÁKK Zrt. adatai alapján

Az Equilor Zrt. (2012) tanulmánya szerint a közép-kelet-európai régió beruházási rátáitól 4,5%-al maradunk el, az euro zóna átlagától 2,5%-os elmaradást mutat a magyar beruházási ráta. Magyarországon a 16,5% körüli alacsony beruházási ráta ellenére továbbra is esik a beruházások mértéke (18. ábra). A térségben éves szinten egyedül Magyarországon csökkennek a beruházások. A kkv szektor 2012. évben 21%-al több beruházást valósított meg a 2012. év tervezeténél, összesen 2168 milliárd forintot. 2013. évben a GDP 7%-át teszik ki a beruházások (Budapest Bank, 2013). Az MFB Indikátor (2013) felmérése szerint az élénkülő beruházási kedv következtében a cégek 44,4%-a tervez fejlesztési célú forrást igénybe venni a következő 12 hónapban. 2013. év első fél évében nőtt a termelésbővítés és ingatlan beruházás céljából forrásbevonást igénylő cégek aránya, ami a piaci kereslet alakulásával kapcsolatos vállalati optimizmus erősödését mutatja.

18. ábra: Beruházási ráta alakulása (1999-2012), %
 Forrás: Equilor Zrt. (2012)

5.5. Társadalmi- gazdasági környezet

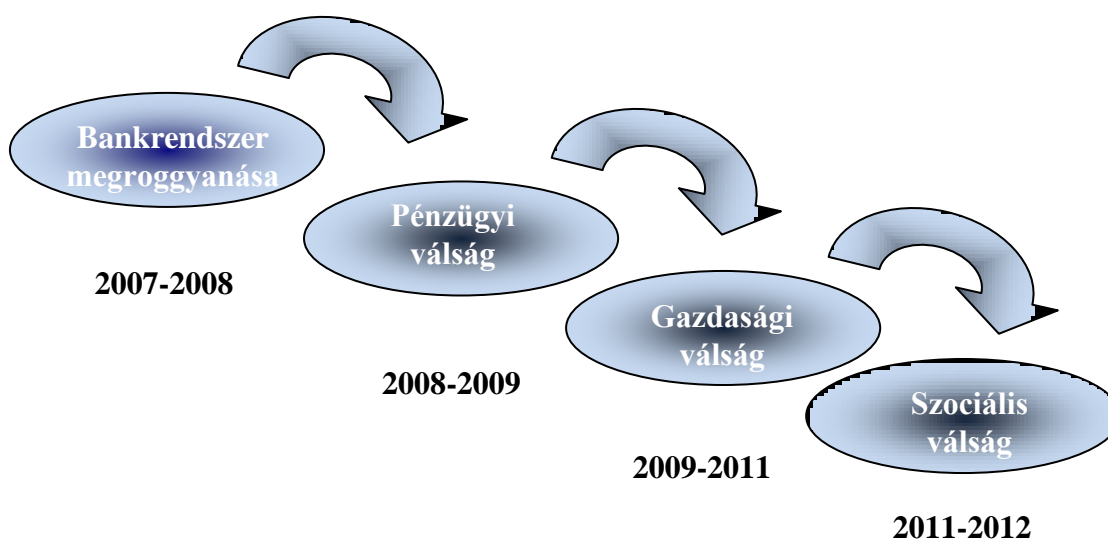
Jövedelem, munkabér fogalma

A személyi jövedelemadózás egyik legfontosabb hatása a magánszemélyek szabadon felhasználható jövedelmének alakulásában mutatkozik meg.

Simon (2007) megfogalmazása szerint a jövedelem a gazdasági potenciál olyan növekménye, amely megegyezik a fogyasztás és a vagyonszerzés számtani összegével. Másik elmélet szerint azoknak az anyagi javaknak az összességét tekintik jövedelemnek, amelyek egy meghatározott időszakban a források hozadékaiként a személyi és családi szükségletek fedezésére alkalmasak. A hatályos SZJA törvény értelmében jövedelemnek minősül a magánszemély által más személytől megszerzett bevétel egésze vagy a bevételnek az SZJA törvény szerint tételesen igazolt, igazolás nélkül elismert, általában meghatározott költségekkel csökkentett része, vagy a bevétel az SZJA törvényben meghatározott hányada. A munkáltatótól a munkavállalónak munkaviszonya alapján munkabér (kereset) jár. A pénzbeli és a természetbeni juttatás egyaránt munkabérnek minősül.

A szociális válság kialakulása

Pitti (2012) a válság négy főbb szakaszát különíti el egymástól: bankrendszer összeomlása, pénzügyi válság, gazdasági válság, szociális válság (19. ábra). Szociális válság kialakulásának következményei a jövedelemvesztés, életminőség differenciálódása és a munkahelyek elvesztése.

19. ábra: A válság főbb szakaszai
Forrás: Pitti (2012)

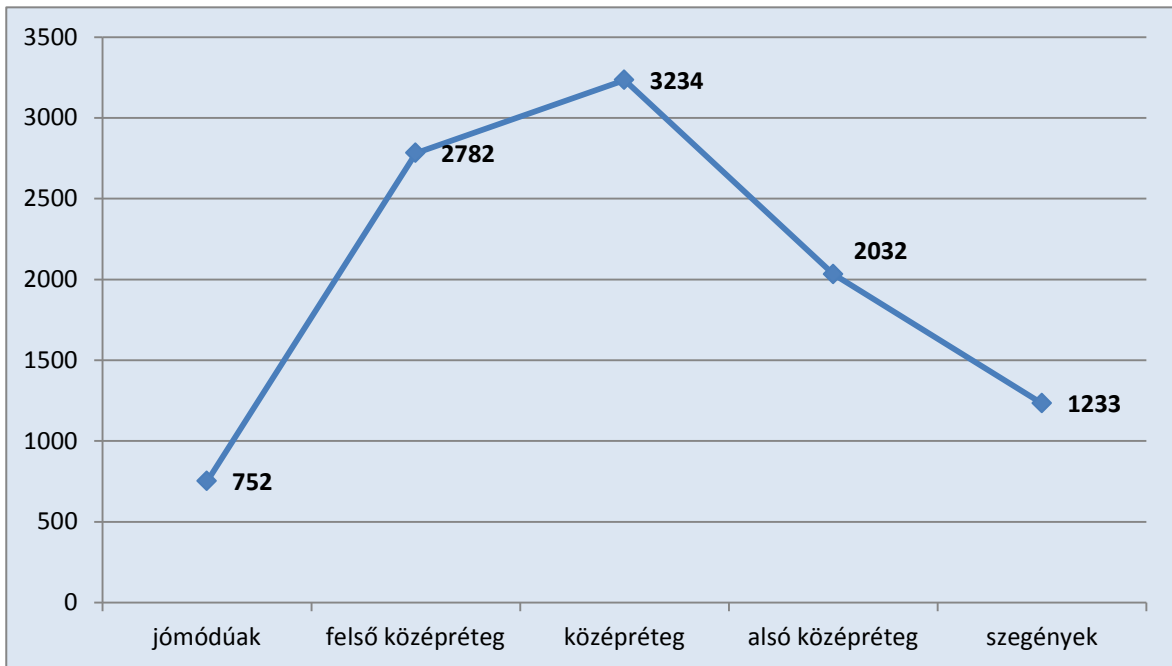
Gábos-Szívós (2002) szerzőpáros szerint relatív jövedelemszegénynek nevezzük azt, akinek a jövedelme nem ér el egy meghatározott szintet, amit szegénységi küszöbnek nevezünk. Havasi (2005) gondolatmenete alapján az elemzők egy része a szegénységet leszűkítve vizsgálja, és csak a jövedelmi és anyagi szegénységről beszél. Szívós-Tóth szerzőpáros (2013) kutatási eredményei szerint a magyar lakosok 17 százaléka volt 2012-ben jövedelemszegény, 19 százaléka munkaszegény és 37 százalék pedig súlyosan nélkülöző anyagi körülmények között élt. 2012-ben a meghatározott jövedelmi szint alatt a magyar lakosság 17 százaléka élt. A szegénység határának az átlagjövedelem 60% alatti jövedelmet kell tekinteni.

Európai Unió összehasonlításban 2011. évben megállapítható, hogy az Európai Unió átlagnál (24%) magasabb a szegénységi és társadalmi kirekesztettség aránya Bulgáriában (48%), Lettorszában és Romániában (40%), valamint Horvátországban és Litvániában (33%).

A jövedelmek egyenlőtlenségének mérésére leggyakrabban használt módszerek a következők (Havasi, 2005):

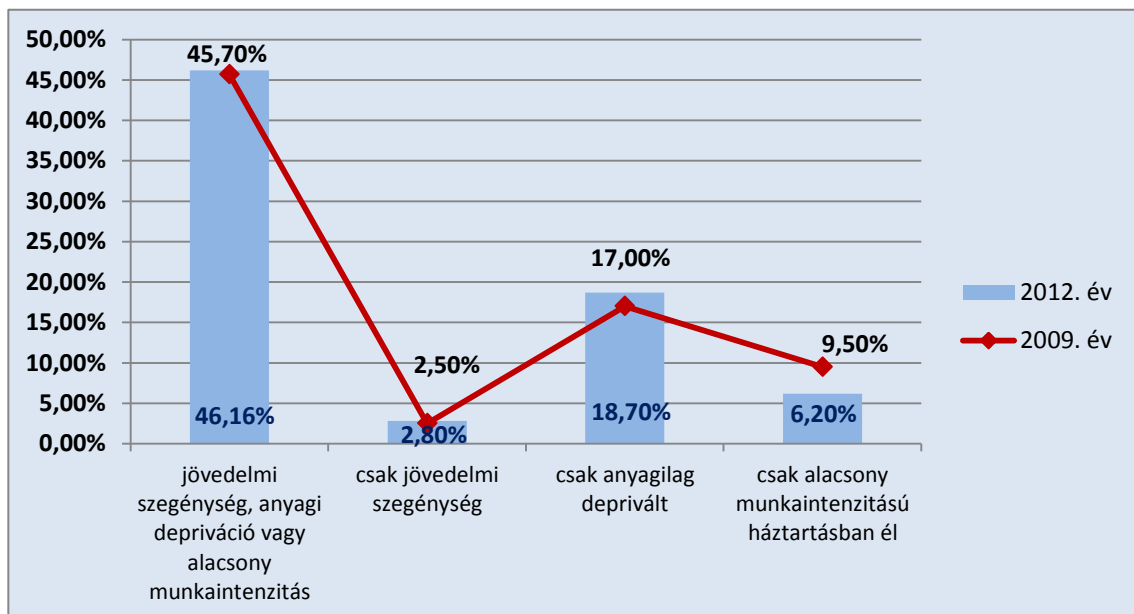
- A decilis eloszlás (Egy ország jövedelmi viszonyait leíró decilis eloszláson azt értjük, hogy a megfigyelt személyek, illetve háztartások megfelelő jövedelmi értékeinek nagyság szerint sorba rendezéséből kapott jövedelmi tizedek milyen arányokban részesednek az összes jövedelemből. Az ország lakosságát jövedelmük alapján rangsoroljuk, az így rendezett személyeket tíz egyenlő részre osztjuk. Egy decilisbe a vizsgált emberek egytizede kerül).
- A két szélső decilis jövedelmi aránya (A tizedik decilisbe és az első decilisbe tartozók átlagjövedelmének egymáshoz viszonyított aránya. Minél nagyobb a kapott érték, annál egyenlőtlenebb a társadalom).
- Robin-Hood index (Azt fejezi ki, hogy az átlag fölött élők jövedelméből mennyit kellene átcsoportosítani a szegényebbek javára ahhoz, hogy a teljes jövedelmi egyenlőség megvalósuljon).
- Éltető-Frigyes index (Az átlag fölötti jövedelemből élők átlagjövedelmének az átlag alattiak százalékában kifejezett értéke)
- Gini-mutató (A jövedelmi egyenlőtlenség legegyszerűbb szintetikus mutatója).

2012-ben a TÁRKI Társadalomkutatási Intézet (2013) népességbecslése szerint hazánkban népesség 7%-a (752 ezer fő) jómódú, 28%-a (2 782 ezer fő) a felső középrétegbe tartozik, 33%-a (3234 ezer fő) a középrétegbe tartozik, 20%-a (2 032 ezer fő) az alsó középréteg szintjét éri el, míg 12%-a (1 233 ezer fő) szegénynek mondható. A népességbecslés 2012. évre 9 937 ezer fő volt (20. ábra).

20. ábra: Népségbecslés társadalmi kategóriákba való besorolása, ezer fő
 Forrás: saját szerkesztés a TÁRKI (2013) adatai alapján

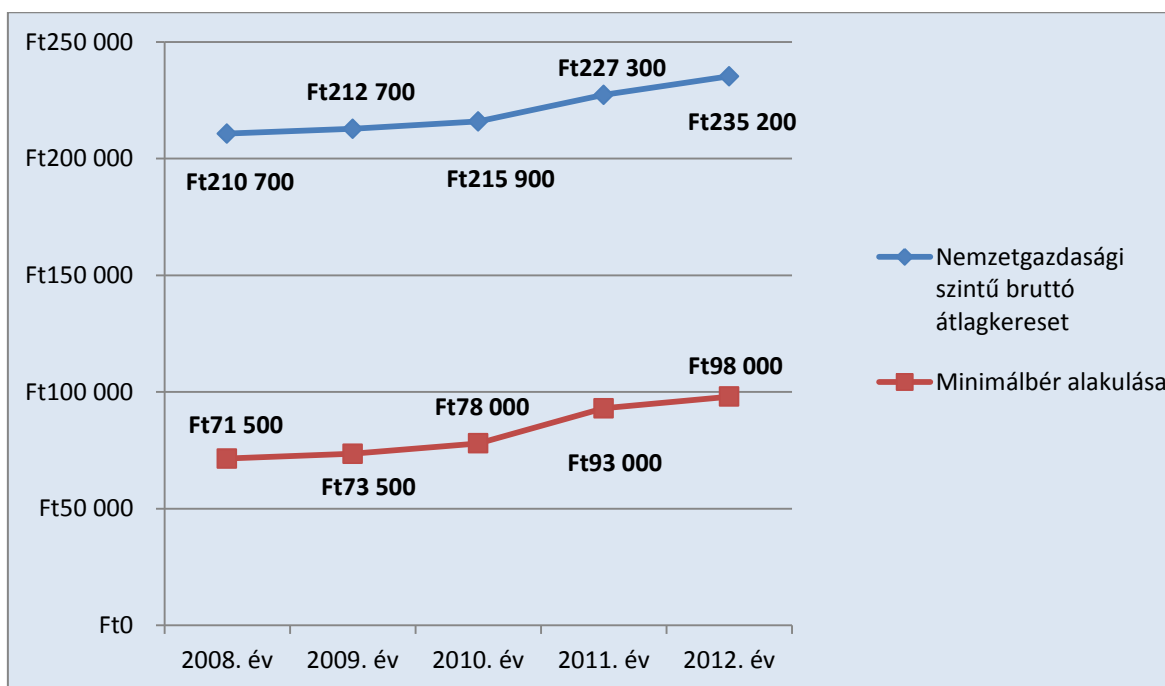
A jövedelmi szegénység, anyagi depriváció egyik kiváltó oka a munka elvesztése és a munkanélküliség, illetve az ezzel járó alacsony munkaintenzitás. Be kell látnunk, hogy az adóbevételek elmaradásának egyik eredője a jövedelem szegénysége.

21. ábra: A jövedelemszegénység alakulása 2009-2012. években, %
 Forrás: saját szerkesztés a TÁRKI (2013) adatai alapján

Elemzésem során arra a megállapításra jutottam, hogy 2009-2012-re nőtt a jövedelmi szegénységű, anyagi deprivációjú, vagy alacsony munkaintenzitású csoportba tartozók aránya, valamint a csak jövedelmi szegény, és a csak anyagilag deprivált népesség aránya. Ezzel ellentétben csökkent azon csoportba tartozók aránya, amelyek alacsony munkaintenzitású háztartásban élnek (21. ábra). A gazdasági válság következtében egyre jobban differenciálódik a társadalom, a szegénység egyre jobban felerősödik.

2009. évben 1%-al, 2010. évben 1,4%-al, 2011. évben 5,2%-al, 2012. évben 3,4%-al nőtt a bruttó átlagkereset - nemzetgazdasági szinten - az előző évhez képest. A KSH (2013) gyorstájékoztatója szerint a 2012. január-március adatnál 3,6%-al volt magasabb a nemzetgazdasági szintű átlagos havi munkajövedelem 2013. év első negyedévében, ami 237 500 Ft volt a vizsgált időszakban. A Magyar Kormány (2013) által készített tanulmány szerint a nettó bértömeg emelkedésének oka az, hogy 2013-ban érvényesül először Magyarországon az egykulcsos személyi jövedelemadó rendszer. A bérkompenzáció intézménye megszűnő félben van, azonban ennek hatása még 2013. évben jelen volt. A minimálbérek 5,4%-al emelkedtek, a garantált bérminimum 2013. január 1-jével 5,6%-kal nőtt, s így 114 000 forint lett. A közfoglalkoztatottak bére 5,2%-al emelkedett. 2014. január 1-től a pedagógusi életpálya modell bevezetésével a pedagógusi bérek rendezése folytatódik.

22. ábra: A bruttó jövedelmek és a minimálbér alakulása 2008-2012. években

Forrás: saját szerkesztés a KSH adatai alapján

A gazdasági válság ellenére a vizsgált időszakban mind a minimálbér, mind a nemzetgazdasági szintű bruttó átlagkereset is növekedett (22. ábra). Bakos et al., (2008) szerint akkor hatékony egy adórendszer, ha a szükséges bevételek beszedését és a jövedelmek újraelosztását minimális társadalmi költséggel valósítja meg. Nem szabad elfeledkezni az adórendszer torzító hatásairól sem, hiszen ezek a torzulások abból adódnak, hogy az adófizetés következtében a gazdasági és tranzakciós tevékenységek gazdasági haszna kisebb hozamot hoz. Ez a jelenség eltéríti aztán a szereplők döntéseit, tehát alacsony intenzitású lesz a munkakinálat, a munkakereslet, a beruházás vagy a fogyasztás.

8. táblázat: A bruttó és nettó minimálbér alakulása és adóéke Magyarországon, 2009-2013. év

	Bruttó minimálbér Ft	Nettó minimálbér Ft	Nettó minimálbér értéke 2009-es árakon Ft	Minimálbér bérköltsége Ft	Bruttó növekedés %	Nettó növekedés %	Adóék %
2009	71 500	57 815	57 815	92 755	103,6	102,9	37,7
2010	73 500	60 236	57 422	93 345	102,8	104,2	35,5
2011	78 000	60 600	55 601	99 060	106,1	100,6	38,8
2012	93 000	60 915	53 483	118 110	119,2	100,5	48,4
2013	98 000	64 190	52 965	124 460	105,4	105,4	48,4

Forrás: Hanti Erzsébet (2013)

A 8. táblázat magyarázatánál fontos megemlíteni, hogy a minimálbér adóékéről van szó az elemzésben. A fenti táblázat mutatja, hogy a bérköltségek Magyarországon az elmúlt öt év során folyamatosan emelkedtek, emellett az adóék is egyre növekvő tendenciát mutat. Az adóék megmutatja, hogy az állam a teljes munkaerőköltségnek összesen hány százalékát vonja le adók és járulékok formájában. Nemzetközi összehasonlításoknál az adóéket a bruttó átlagbér 66%-ánál határozzák meg. A 2.8.2 fejezetben már említettem az adójóváírás és bérbruttósítás megszüntetését, mely az alacsonyabb jövedelműeket érintette hátrányosabban, azonban nemzetgazdasági szinten az adóék csökkent, a korábbi 55%-ról, 49%-ra.

A Kormányzat kommunikációja szerint a munkát terhelő adók és járulékok magas szintjét szükséges visszaszorítani, ugyanakkor a fenti táblázat adataiból éppen ellenkező megállapításra juthatunk, hiszen az adóék a vizsgált időszakban 10% pontot meghaladó mértékben növekedett.

Az egykulcsos személyi jövedelemadó rendszer 2011-es hazai bevezetésének egyik célja a belső kereslet élénkítése mellett a foglalkoztatottság növelése volt.

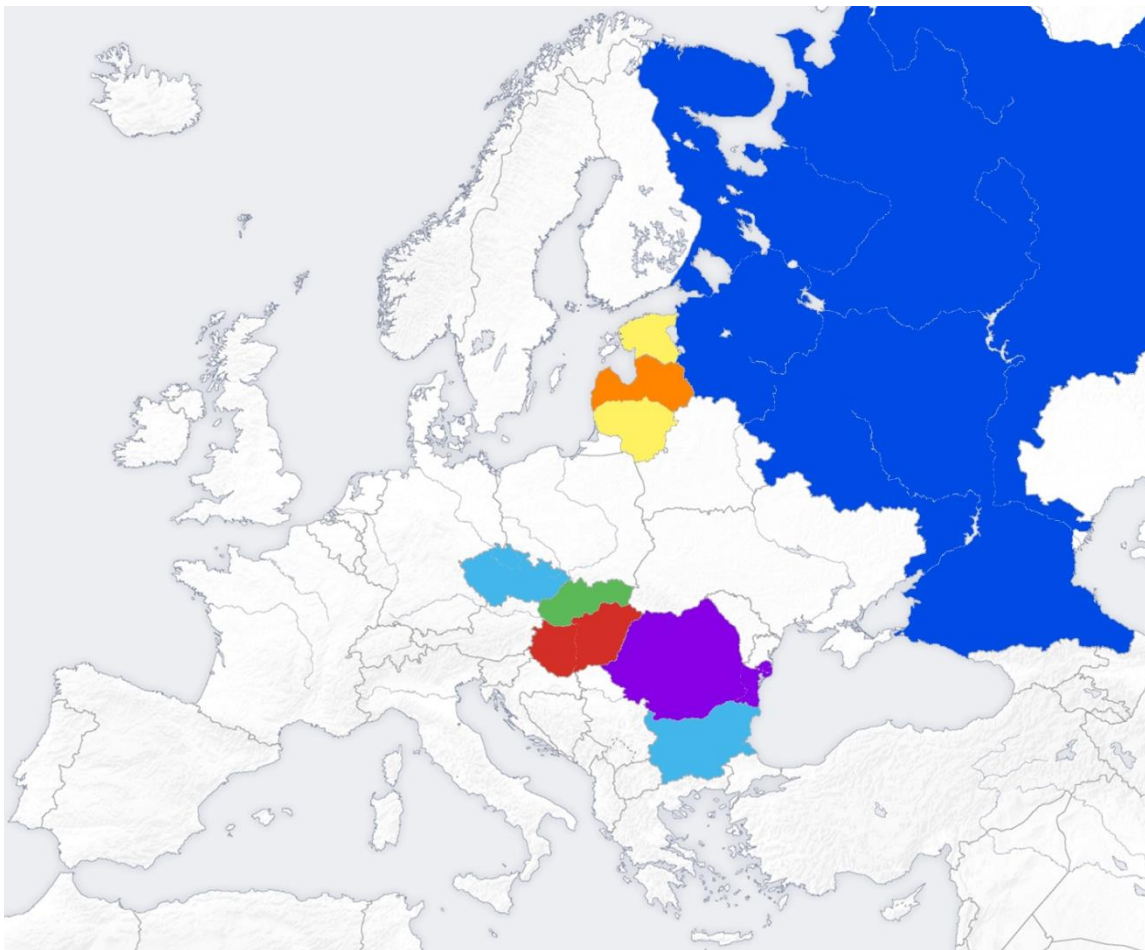
5.6 A személyi jövedelemadó rendszerek hatása a gazdasági és társadalmi jelenségekre

H1. Megfigyelhető egy olyan jelenség, hogy a földrajzilag egymás közelében elhelyezkedő országok személyi jövedelemadó rendszerüket egymáshoz közelítik. A gazdasági problémákkal küzdő országok kiútkeresésének egyik eleme, hogy sikeres, vagy sikeresnek vélt gazdaságpolitikai eszközöket egymástól átemelnek, országuk gazdasági növekedésének és adómoráljuk javulásának reményében.

Kelet-Közép Európában mindeddig számos egykulcsos adóreform történt. Ennek magyarázata valószínűleg az, hogy utánozták egymást az országok. Baturó és Grey (2007) felveti, hogy az egykulcsos adó terjedése racionális tudást tükröz, mivel az országok mások sikeres tapasztalatait figyelték meg és követték. A terjedés helyi természete az „összehasonlító verseny” egy formájának jeleként értelmezhető, mivel a hazai szavazók úgy ítélik meg a döntéshozók szándékait, hogy a szomszédos országok politikájához hasonlítják őket. Hasonló stratégiai interakció figyelhető meg az országok döntéseiben tekintet nélkül arra, hogy elfogadtak-e adótörvényt vagy csatlakoztak-e nemzetközi egyezményekhez, vagy sem. Aidt és Jensen (2009) szerzőpáros elemezték a jövedelemadó bevezetésének meghatározó tényezőit, kimutatták, hogy az országok hajlandóbbak bevezetni az egykulcsos adót, ha a szomszédos országok nagyobb része ugyanígy tett. Alm és társai (1993) bizonyítékot talált erre az utánzási mechanizmusra az USA-ban, az állami lottórendelet esetében az 1964-1992. évek közötti időintervallumban.

Az egykulcsos személyi jövedelemadót először Észtország és Litvánia vezette be 1994-ben. A szomszédos Lettország 1995-ben követte őket az egykulcsos személyi jövedelemadózás alkalmazása tekintetében. Oroszország 2001-ben hajtotta végre az adóreformot. Régióinkban elsőként Szlovákia (2004) alkalmazta, amit aztán Románia (2005) követett. Csehország és Bulgária 2008-ban tért át az egykulcsos adórendszerre, ami a munkát terhelő adók csökkentésében megnyilvánuló adóverseny kibontakozásának konkrét jele volt a térségben (Horváth-Paragi, 2011).

A következőkben térképvázlaton szemléltetem kronologikus sorrendben az egykulcsos személyi jövedelemadó rendszert bevezető kelet és kelet-közép európai országok utánzási mechanizmusát (23. ábra). Az egyes évekhez színek hozzárendelésével mutatom be a sorrendet. Sárga színnel jelöltem Észtországot és Litvániát (1994), narancssárgával Lettországot (1995), sötét kékkel Oroszországot (2001), zöld színnel Szlovákiát (2004), lilával Romániát (2005), világos kékkel Bulgáriát és Csehországot (2008), piros színnel Magyarországot (2011).

23. ábra: Az egykulcsos személyi jövedelemadó rendszert bevezető országok bemutatása kronologikus sorrendben

Forrás: saját szerkesztés az Eurostat adatai alapján

Az egykulcsos jövedelemadó bevezetése valószínűleg hatással van mind a mikrogazdasági paraméterek (pl. munkára ösztönző tényezők), mind a makrogazdasági indikátorok (GDP növekedés, állami bevételek) alakulására. Az értekezés jelen fejezetében az egykulcsos adórendszer recepció vizsgálata történik meg a kelet-európai országok tekintetében. Az

egykulcsos adórendszer bevezetésének összes vélt vagy valós hatását az országokra nézve nem célozom bemutatni, csupán saját hangsúlyaimmal kísérletet teszek a legfőbb makrogazdasági tényezők alakulásában történő változás bemutatására.

Ji-Lighthart (2012) tanulmánya az egykulcsos jövedelemadó reform állami bevételeket érintő hatásait vizsgálja. A szerzőpáros arra a megállapításra jutott, hogy az egykulcsos jövedelemadó reform állami bevételeket érintő hatása nem feltétlenül igazolható. Az egykulcsos jövedelemadó bevezetését követően számos országban visszaesett a személyi jövedelemadó bevételek nagysága, kivéve Lettorszáiban, Litvániában és Oroszországban. A korábbi bevezetők, Lettország és Litvánia a reform előtti régi maximális adókulcs szintjén állították be az egykulcsos személyi jövedelemadó kulcsot, ami különbözik az Oroszország 2001-es reformja utáni új bevezetők stratégiájától. Az oroszországi mikroadatok alapján Gorodnichenko és társai (2009) nagymértékű és szignifikáns csökkenést fedezett fel az adóelkerülés mértékében az egykulcsos adóreformot követően, tehát az önkéntes adóbefizetés növekedést mutatott. Oroszország esetében Ivanova és társai (2005), valamint Gorodnichenko és társai (2009) amellet érvelnek, hogy az állami bevétel hirtelen növekedése kevésbé tudható be magának az egykulcsos adóreformnak. Ivanova, Keen és Klemm (2005) összekapcsolják a személyi jövedelemadó bevételek robbanásszerű növekedését a gazdaság fellendüléssel. Álláspontjuk szerint az erős bevételi teljesítményt három tényező jelenléte okozhatja: a megnövekedett adózói hajlandóság, a reform paramétereinek változásai, az adók szigorúbb behajtása. Egyes eredmények (Hindriks et al., 1999) azt sugallják, hogy az egykulcsos adó önmagában vezetőképes lehet mind az adóbefizetés teljesítést, mind az adókulcs mértékét és struktúráját tekintve.

Észtországban Mart Laar miniszterelnök 1994-ben elsőként vezette be az egykulcsos adórendszert. Az első ország Kelet Európában, amely ezt az adózási módszert választotta. A liberális gazdaságpolitikát követő észti kormány az egységes adókulcsot 1994. évben 26%-on határozták meg. Az észti adóreformban felhasznált adókulcs viszonylag magas, mivel az észti kormány óvatosan közelítette meg az adóreform kidolgozását. Az ország kormánya előírja a kiegyensúlyozott központi költségvetés szükségességét, ezért fiskálisan

semlegesnek kellett lennie az új adórendszernek. A magas adókulcs egyre csökkenő mértékét már a rendszer bevezetésekor elhatározták, 2005. évben például 25%-ra csökkent az egységes adókulcs (Árendás et al., 2006).

Litvániában az egykulcsos személyi jövedelemadó mértéke az 1994-es bevezetés évében 33% volt. A társasági adó mértéke nem változott az adóreform következtében, melyet 29%-on hagytak. Az évek során szignifikánsan egyre csökkent a személyi jövedelemadó kulcs mértéke.

Lettország 1995-ben vezette be az egykulcsos személyi jövedelemadózást, melynek mértéke 25% volt. Az országban degresszív adóstruktúra volt érvényben, az alsó kulcs 25% a felső kulcs 10% volt.

A fent említett Balti országokban az adóreform után gazdasági fellendülés következett, melyet az egykulcsos adórendszer szimpatizánsai szeretnek a reformnak tulajdonítani. Azonban ezekben az országokban kiszámítható, liberális, hiteles szabályozás volt érvényben, stabil volt a politika és alacsonyak voltak a bérek. Ezen tényezők segítettek összességében a gazdasági növekedést és a külföldi tőkebeáramlást (Muraközy, 2006). A balti országok esetében megállapítható, hogy az alacsony jövedelmek egy bizonyos jövedelemszint alatt nem számítanak adóköteles jövedelemnek. Egyezőség a tekintetben is tapasztalható, hogy a második eltartott gyermektől kezdve mindhárom ország biztosít személyi jövedelemadó kedvezményt az adóalanyoknak (Csizmadia, 2013).

Oroszország bár nem Európai Unió tagország, de érdemes megemlíteni az orosz kísérletet az egykulcsos adórendszerrel kapcsolatban. Nemzetközi szintén a 90-es évek végétől különös figyelmet kapott Oroszország, ahol 2001. évben vezették be az egykulcsos adórendszert. Az új adórendszer az eredeti, bonyolult adózási szabályokhoz képest leegyszerűsödött. A reformok megszüntették az eredeti három adókulcsot (12, 20 és 30%) és egy új, egységes 13%-os alacsony adókulcsot alakítottak ki (Árendás et al., 2006). A

tapasztalatok azt mutatják, hogy az egykulcsos adó bevezetését követően a személyi jövedelemadó bevételek 25%-os növekedést értek el.

Oroszország esetében tehát megállapítható, hogy az adóreformot jelentős adóbevétel növekedés követte, ugyanakkor nem volt kézzelfogható, hogy ez az egykulcsos adórendszer hatása-e. A reform eredményét ugyanis semmilyen pozitív munkaerő piaci hatással nem lehetett azonosítani. Miután 2001-ben a személyi jövedelemadó kulcs mértéke 13%-os lett, az adómentes jövedelmek köre is nőtt. Annak ellenére, hogy a legtöbb adófizető számára az adókötelezettség lényegesen lecsökkent, a személyi jövedelemadó bevételek nagysága 2002. évben nominál értéken 46%-kal, reálértéken 26%-kal nőtt. Az IMF vizsgálata szerint az adókulcs csökkentése Oroszországban egyértelműen növelte az adófizetési hajlandóságot (Schiau-Moga, 2009).

Szlovákia teljesen más utat járt az adóreform tekintetében az előző országokhoz képest. 2004-ben az EU-csatlakozással egy időben, első közép-európai országgént, a balti államok és Oroszország példáját követve vezették be az egykulcsos adórendszert. Az ország egy olyan egykulcsos adórendszert vezetett be, ahol az SZJA, ÁFA és TAO kulcsok azonos mértéken lettek meghatározva, azaz 19%-os adókulccsal adóztak mind a magánszemélyek, mind a társaságok. A reform végrehajtása előtt a szlovák kormány közvélemény kutatást végzett, hogy kiküszöbölje az egykulcsos adórendszer esetleges negatív hatásait a gazdaságra nézve. Az egykulcsos adórendszer bevezetését Szlovákiában tárgyalások előzték meg, míg Észtországban a tárgyalásokat nemigen értékelték a politikusok. Azonban, csakúgy, mint Észtországban, Lettországban és Litvániában, az egykulcsos adórendszert nyílt fórumon soha nem tárgyalták (Ellis, 2011). Az egységes adókulcs meghatározását úgy választották ki, hogy az új adóztatási rendszer bevezetésekor, ne kelljen félni az adóbevételek csökkentésétől. Szlovákiában az egykulcsos adórendszer bevezetését követően a gazdasági növekedés dinamikája felgyorsult, egészen 2008-ig a nemzetközi és pénzügyi gazdasági válság kibontakozásig. A GDP arányos gazdasági növekedés az országban, a 2000-2004-es időszakban 3,9 százalékos volt, aztán 2004-2008-ig 7,8 százalékra növekedett (Erdős, 2012). Az újraválasztott baloldali kormány 2013. év januárjában eltörölte az egykulcsos

adórendszert és visszaállította a progresszív adórendszert. Ennek egyik oka az volt, hogy az egykulcsos adórendszernek káros hatása volt a középosztályra.

Románia 2005-ben vezette be az egykulcsos adórendszert, 16%-os adókulccsal. Az állami költségvetés adóbevétele a következő években lényegesen nőtt, de ezt a növekedést főleg az általános forgalmi adó bevétele generálta, nem pedig a személyi jövedelemadó és a társasági adó bevétele. A reform stimulálta a fogyasztást, de a befektetést és az adóbefizetést nem. A munkaerő ösztönzése csekély volt, ha figyelembe vesszük azt a tényt, hogy az adókulcs azok számára, akik az átlagnál kevesebbet kerestek, magas volt. A 16%-os adókulcs mértéke egyrészt siker volt, hiszen újraindította Románia gazdasági növekedését (Schiau-Moga, 2009).

Csehország útja az egykulcsos adórendszer bevezetéséig szokatlan az egykulcsos adórendszert alkalmazó országok között. Annak ellenére, hogy konzervatív országgént tartjuk számon, így is 13 évbe került, mire bevezették az egykulcsos adórendszert. Az ötlet már legalább 1998 óta jelen volt, de csak 2008-ban vezették be az egykulcsos adórendszert. Míg Észtországban az egykulcsos adórendszer bevezetésének szinte nem volt problémája és nem is csaptak neki nagy hírverést, Lettországból és Litvániából az egykulcsos adórendszer bevezetése annak a következménye volt, hogy a bürokrátáknak, a közigazdászoknak és a műszaki szakembereknek gyorsan megoldást kellett találniuk egy alapvető problémára. Szlovákiában azonban az egykulcsos adórendszer bevezetése reakció volt Meciar önkényuralmi kormányára. Csehországban már az egykulcsos adórendszer bevezetése előtt is heves viták folytak a politikai küzdelmekről, míg a balti államokban ez csak utána történt meg. A gazdasági szakemberek nagyon jól látták, hogy az egykulcsos adórendszer bevezetése milyen fontos problémákat oldhat meg (Ellis, 2011).

A 9. táblázatban bemutatom az egykulcsos személyi jövedelemadózást alkalmazó középkelet európai országok GDP arányos SZJA bevételeinek alakulását a bevezetés előtti évben és az azt követő 10 évben. Vizsgálatom célja, annak megállapítása, hogy az egykulcsos SZJA rendszer bevezetése átmeneti vagy tartós adómorál javulást eredményezett-e a vizsgált országok tekintetében.

9. táblázat: Az SZJA bevételek alakulása a közép-kelet európai országok esetében a bevezetés előtt és az azt követő 10 évben, GDP%-ában

	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99	'00	'01	'02	'03	'04	'05	'06	'07	'08	'09	'10	'11
Észtország	8,5	8,1	8,4	7,6	7,5	7,9	7,8	6,8	6,5	6,4	6,5								
Litvánia	5	5,4	6,2	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	7,7	7,2	6,8	6,5								
Lettország		5,4	5,6	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	5,6	5,6	5,6	5,8	6							
Szlovákia											3,2	2,7	2,6	2,5	2,6	2,7	2,4	2,3	2,5
Románia												2,9	2,3	2,8	3,3	3,4	3,5	3,3	3,3
Bulgária															3,2	2,9	3	3	2,9
Csehország															4,3	3,7	3,6	3,5	3,7

Forrás: saját szerkesztés az Eurostat és az OECD adatai alapján

Elemzésem során arra a megállapításra jutottam, hogy a vizsgált időszak alatt csak Litvániában és Lettorszáiban javult tartósan az adómorál az SZJA bevételeket illetően, az egykulcsos SZJA bevezetése után Romániában átmeneti javulás tapasztalható, viszont Észtország, Szlovákia, Bulgária és Csehország adómorálja tartósan gyengült az SZJA reform végrehajtása után.

Kiss et al., (2008) az egykulcsos adórendszert bevezető országok vizsgálata alapján azt a konzekvenciát vonták le, hogy a reformok nem teljesítették egyértelműen a hozzájuk kapcsolódó adóbevételi és növekedési várakozásokat. Az adóbevételek az elvártnál kisebb mértékű növekedése két magyarázó tényezőben rejlik. Egyrészt az adóelkerülés csak azokban az országokban csökkent, ahol az SZJA és a TAO kulcsa megegyezett egymással, másrészt a munkát terhelő adók csökkentésének foglalkoztatási hatása is az elvártnál alacsonyabb volt.

Az egykulcsos adórendszer a kelet-európai országokban bizonyította annak eredményeit és hibáit. A jelenlegi gazdasági válság, hatással van az országok gazdaságára és befolyásolhatja a pénzügyi stratégiájukat. A legtöbb nyugat-európai országnak fejlett adórendszere van, ami a múltbéli több generáción átívelő politikai újraelosztási játék eredménye. Az egykulcsos adórendszer sikeres jövője csak azokban az országokban lehetséges, ahol, mint pl. Kelet-Európában a piacgazdaság felé halad az ország a tervgazdaság helyett. A gazdasági válság megváltoztathatja a pénzügyi játék szabályait, ezért az országok úgy vélik, hogy az egykulcsos adórendszer bevezetése lehet országuk egyik gazdasági „ütőkártyája” (Schiau-Moga, 2009).

Összességében megállapítom, hogy az egykulcsos adórendszer bevezetése nem csodaszer. Szlovákia és Csehország kitűnő példa arra, hogy az egykulcsos adórendszer bevezetésekor sokat számít az időzítés is. Észtországban, Lettországban és Litvániában csak néhány év telt el az ötlettől a bevezetésig, míg Szlovákiában és Csehországban sokkal nehezebben ment az adóreform végrehajtása. Minden európai ország, ahol jelenleg egykulcsos adórendszer van érvényben valaha szocialista ország volt. Az utánzott adóreformot végrehajtott országok egytől-egyig az adóbevétel növekedését, az adóelkerülő magatartás visszaszorítását és a gazdaság fellendülését várták az egykulcsos adórendszertől. Egyes országok adóbevétel növekedésében sok más tényező is szerepet játszott, éppen ezért csak kellő körültekintéssel lehet elismerni az egykulcsos adórendszer gazdaság növekedési ütemére gyakorolt hatását.

H2. A korábban progresszív személyi jövedelemadó rendszert alkalmazó és magasabb személyi jövedelemadó kulccsal rendelkező kelet-közép európai országok szívesebben térnek át az egykulcsos személyi jövedelemadózási rendszer bevezetésére, mint a nyugat-európai országok.

Wéber (2014) tanulmánya szerint az egykulcsos személyi jövedelemadózás első képviselői (Észtország, Litvánia, Lettország) a reform előtti adótáblájuk legmagasabb marginális adó kulcsán határozták meg a reformot követő adókulcsot, míg a második hullám az új adó mértékét a legalacsonyabbra tette.

A 10. táblázatban ismertetem a közép-kelet európai országok vonatkozásában, az egykulcsos személyi jövedelemadó rendszer bevezetése előtti három év SZJA terhelés szintjét.

10. táblázat: Az egykulcsos adórendszert alkalmazó közép-kelet európai országok SZJA terhelése a reform előtt

Ország	Bevezetés előtti 3 év SZJA terhelése %
Észtország	16-33
Litvánia	18-33
Lettország	10-25
Románia	42-38-38
Bulgária	40-40-40
Csehország	24-24-24
Magyarország	32-32-32

Forrás: saját szerkesztés az Eurostat, Balogh et al., (2010) és Keen (2006) adatai alapján

Az egykulcsos személyi jövedelemadó rendszert alkalmazó országok vizsgálatakor a bevezetés előtti három év progresszív személyi jövedelemadó terhelése biztosítja az összehasonlíthatóság alapját. Elemzésemkor a legmagasabb progresszív személyi jövedelemadó kulccsal számoltam. Észtország, Litvánia és Lettország tekintetében adathiányba ütköztem, ezért e három országnál a reform előtti év személyi jövedelemadó terhelés intervallum skáláját tudtam felhasználni a hipotézis vizsgálatához. Az effektív személyi jövedelemadó kulccsal történő számolás a tényleges SZJA terhelés szempontjából szakmailag megalapozottabb véleményalkotást tehetne lehetővé, azonban több évre visszamenőleg a vizsgált országok tekintetében hiteles információk a disszertáció írásakor nem álltak rendelkezésemre.

Arra a megállapításra jutottam, hogy az egykulcsos személyi jövedelemadózási módszerre áttérő országok áttérés előtti SZJA mértéke nem haladja meg a vizsgált országok átlagos SZJA terhelés mértékét. Ez azt jelenti, hogy az egykulcsos személyi jövedelemadózási módszert bevezető országok nem rendelkeztek kimondottan magas SZJA kulccsal, sőt inkább átlagos vagy átlag alatti SZJA terhelésű országok kategóriájába tartoztak. A bevezető országoknál sokkal magasabb SZJA kulccsal rendelkezett például Belgium, Finnország, Ausztria és Dánia.

Nyugat-Európában, ahol a kormányok általában a „társadalmi piacgazdaságot” gyakorolják, az adó terhelés mértéke magas. A jövedelmek újraelosztása az első jele volt annak, hogy az egykulcsos adórendszer megvalósulhat. A munkanélküliség növekedése és a gazdasági növekedés arányának csökkenése megváltoztatta az adózási politika nézeteit. Az egykulcsos adórendszer Nagy-Britanniában, Németországban, Olaszországban és Görögországban az adópolitikai vita központi témája.

Elgondolkodtató az a kérdés, hogy az egykulcsos adórendszer ezekben az országokban milyen módon befolyásolná a jövedelemelosztás nagyságát és a munkára ösztönzést.

Paulus-Alaris (2008) tanulmány szerint, a jövedelem elosztás mértéke szempontjából az alábbi ország csoportokat különböztethetjük meg:

- szegénység a dél-európai országokban (Görögország, Portugália és Spanyolország)

- nagyarányú gazdagság az Egyesült Királyságban és Közép-Európában (Ausztria, Belgium, Németország, Luxemburg).

Az újraelosztást tekintve két csoport látható:

- elég alacsony a fejlődés Finnországban, az Egyesült Királyságban, Németországban, Ausztriában és Hollandiában,
- elég magas Belgiumban, Görögországban, Portugáliában, Luxemburgban és Spanyolországban.

Ha mindkét dimenziót mátrixszal vizsgáljuk, négy csoport alakul ki, ami hasonlít Espying-Andersen módosított tipológiájára (11. táblázat): A mediterrán országokban nagy az egyenlőtlenség és a fejlődés, az angolszász (vagy liberális) országokban nagy az egyenlőtlenség, de kicsi a fejlődés, a közép-európai (vagy konzervatív) országokban kicsi az egyenlőtlenség, de nagy a fejlődés, míg az északi (vagy szociáldemokrata) országokban kicsi az egyenlőtlenség, de a fejlődés is. Ez a felosztás azonban nem teljesen egyezik meg Espying-Andersen modelljével (1990), mivel az említett tanulmány Németországot és Ausztriát a szociáldemokrata jóléti államok közé sorolja, míg Espying-Andersen szerint ezek a konzervatív közép-európai jóléti államok prototípusai.

11. táblázat: A nyugat-európai országok felosztása az adórendszerek alapján

		egyenlőtlenség, szegénység, gazdagság	
		alacsony	magas
fejlődés	alacsony	AT, FI, GE (szociáldemokrata)	UK (liberális)
	magas	BE, LU, NL (konzervatív)	GR, PT, SP (mediterrán)

Forrás: Paulus-Alaris (2008)

A tanulmány arra is magyarázatot ad, hogy a nyugat-európai országok miért nem próbálkoztak az egykulcsos adórendszer bevezetésével.

A szerzőpáros arra is felhívja a figyelmet, hogy az egykulcsos adórendszer reformjakor a semleges bevétel nem tudja legyőzni az alapvetően egyenlő és eredményes kompromisszumot. Azonban néhány esetben, mint Görögország, Portugália és

Spanyolország esetében, mind az egyenlőség, mind az ösztönzés növekedése lehetséges. Ezekben az országokban tipikus mediterrán jóléti rendszer van, amire jellemző a nagy egyenlőtlenség, szegénység, gazdagság és a jövedelmek elosztásának polarizációja. Ezek az elosztási jellemzők maguk után vonják a jól kialakult középosztály hiányát. Az egykulcsos adórendszer hatásai az elosztásra kevésbé kedvezőtlenek, mint azokban az országokban, ahol a jövedelemelosztás egyenlőbb. Az áttérés egy másfajta adórendszerre ebben a helyzetben az egyenlőtlenség csökkenését eredményezheti a munkaerőkészlet ösztönzése szempontjából.

H3. Az egyes európai uniós országok lakosságának személyi jövedelemadó terhelése hatással van az adott ország belföldi keresletére és az import volumenére. Magasabb személyi jövedelemadó terhelés mellett kevesebb fogyasztásra felhasználható jövedelem marad a magánszemélyeknél, aminek hatására összességében csökken a lakossági kereslet mind a belföldön előállított, mind az importból származó termékek és szolgáltatások iránt.

Az előzetes normalitás-vizsgálatok szerint a vizsgált változók csak a megfigyelt évek egy részében voltak normális eloszlásúak, ráadásul nem ugyanazokban az években.

A kis minta-elemszám és a viszonylag kevés megfigyelhető év miatt azonban a normalitás követelményein „lazítottam”, tekintettel arra, hogy a szakirodalom szerint a regresszióelemzésnek nem elengedhetetlen feltétele (Gelman-Hill, 2007).

A regresszióelemzés megbízhatóságának egyik ismérve, lényegében a releváns elemzés egyik feltétele a reziduálisok eloszlására vonatkozik. Az egyik követelmény a reziduálisok normális eloszlása. A kis mintaelem-szám miatt a Kolmogorov-Smirnov tesztet használtam. A próba szerint a reziduálisok eloszlása normális (12. táblázat).

Ez a kis elemszám miatt diagram-módszerrel történt, vagyis a reziduálisokat diagramon ábrázolva ítélem meg a varianciájuk hasonlóságát. Mivel a reziduálisok eloszlása nagyon rövid szakaszon helyezkedik el, így szinte lehetetlen a „teljes tartományban” összehasonlítani a mértéküket. Vélhetően ez a követelmény csak részben teljesül. Csak utalni tudok ismét rá, hogy a kis elemszám miatt, inkább a reziduálisok normális eloszlása, és a magyarázó változók linearitása a fontosabb kritérium (melyek teljesülnek).

12. táblázat: A normalitás vizsgálata

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Unstandardized Residual	,123	26	,200*	,959	26	,365

Forrás: saját szerkesztés az Eurostat adatbázisa alapján

2002-2011. között a vizsgált adatállományra időbeni folyamatként tekintettem. A 13. táblázatban összefoglalom a GDP arányos SZJA bevétel kapcsolatát a belföldi kereslettel és az importtal. Megállapítom, hogy a GDP arányos SZJA bevétel egyik évben sem volt szignifikáns az import változóval. A szignifikáns kapcsolat azt jelenti, hogy igazolni lehet statisztikai eszközökkel, hogy valóban van kapcsolat két változó között, az eloszlástól függetlenül. A belföldi kereslet viszont 2002-től 2008-ig szignifikáns kapcsolatban volt az SZJA bevétellel. A magyarázó erő gyenge (0,2), ami a komplex gazdasági folyamatok vizsgálatakor nem meglepő.

13. táblázat: A GDP arányos SZJA bevétel kapcsolata a vizsgált változókkal (import és belföldi kereslet)

GDP arányos SZJA bevétel	Import	Belföldi kereslet
2002	-	0,250
2003	-	0,203
2004	-	0,222
2005	-	0,218
2006	-	0.207
2007	-	-
2008	-	0.230
2009	-	-
2010	-	-
2011	-	-

Forrás: saját szerkesztés az Eurostat adatbázisa alapján

A fenti változók (import és belföldi kereslet) kapcsolatát az SZJA kulccsal is megvizsgáltam, melyet a 14. táblázatban foglaltam össze.

14. táblázat: Az SZJA kulcs kapcsolata a vizsgált változókkal (import és belföldi kereslet)

SZJA kulcs	Import	Belföldi kereslet
2002	-	0,260
2003	0,151	0,246
2004	0,170	0,245
2005	-	0,293
2006	-	0,307
2007	-	-
2008	-	0,256
2009	-	-
2010	-	-
2011	-	-

Forrás: saját szerkesztés az Eurostat adatbázisa alapján

Elemzésem során kimutattam, hogy az SZJA kulcs mindössze két évben (2003-2004.) volt szignifikáns kapcsolatban az import változóval, az SZJA kulcs viszont ismét 2002-2008. években gyakorolt hatást a belföldi keresletre. A magyarázó erő mind a két esetben gyengének mondható (0,1-0,3 közötti).

A vizsgálat folytatásakor kíváncsi voltam arra, hogy 1%-os SZJA kulcs változás és 1%-os GDP arányos SZJA bevétel milyen együttmozgással jár a vizsgált változók tekintetében. A vizsgálat eredményeit a 15. és a 16. táblázatban gyűjtöttem össze.

15. táblázat: 1%-os SZJA kulcs változás hatása a belföldi keresletre és az import alakulására

1%-os SZJA kulcs változás	Import	Belföldi kereslet
2002	-0,837	-0,406
2003	-0,852	-0,417
2004	-0,906	-0,394
2005	-0,579	-0,392
2006	-0,661	-0,464
2007	-0,601	-0,485
2008	-0,447	-0,369
2009	-0,238	-0,159
2010	-0,429	-0,09
2011	-0,593	-0,074

Forrás: saját szerkesztés az Eurostat adatbázisa alapján

A paraméterek alapján állítható, hogy 2002-2009. között 1%-os SZJA kulcs növekedés, mintegy 0,4%-al kevesebb belföldi keresletet és mintegy 0,2-0,9%-al kevesebb importot

eredményezett. A piros számokkal jelöltem azokat az eredményeket, ahol a változók között nincsen szignifikáns kapcsolat.

A kapcsolatoknak nem csak erőssége, hanem iránya is van, és ez legalább olyan fontos. Az import és a belföldi kereslet negatív, azaz fordított kapcsolatban van az SZJA terhek mértékével.

16. táblázat: 1%-os GDP arányos személyi jövedelemadó bevétel változás hatása a belföldi keresletre és az import alakulására

1%-os SZJA bevétel (GDP)	Import	Belföldi kereslet
2002	-1,01	-0,7
2003	-1,059	-0,686
2004	-1,104	-0,722
2005	-0,889	-0,732
2006	-1,125	-0,808
2007	-1,285	-0,782
2008	-0,981	-0,845
2009	-0,589	-0,432
2010	-0,949	-0,434
2011	-1,124	-0,396

Forrás: saját szerkesztés az Eurostat adatbázisa alapján

Kimutattam, hogy 1%-nyi GDP arányos SZJA bevétel változás megközelítőleg 0,7-0,8 %-al alacsonyabb belföldi kereslettel jár együtt. Az import változóval a GDP arányos SZJA bevétel egyik vizsgált évben sem volt szignifikáns kapcsolatban.

Kimutatható volt a kapcsolat az SZJA kulcsok száma és a gazdasági mutatók között. Az SZJA kulcs mértéke az egy kulcsot alkalmazó nyolc országnál nem mutat szignifikáns kapcsolatot a többi mutatóval (GDP arányos import, GDP arányos belföldi kereslet, GDP arányos megtakarítás és foglalkoztatottsági ráta) a többkulcsos SZJA rendszert alkalmazó országok esetében viszont az SZJA kulcs korrelációs együtthatója a foglalkozási rátával 0.539-es, a GDP arányos SZJA bevétellel pedig 0.686-os, azaz közepesnél erősebb, komoly kapcsolatot jelent.

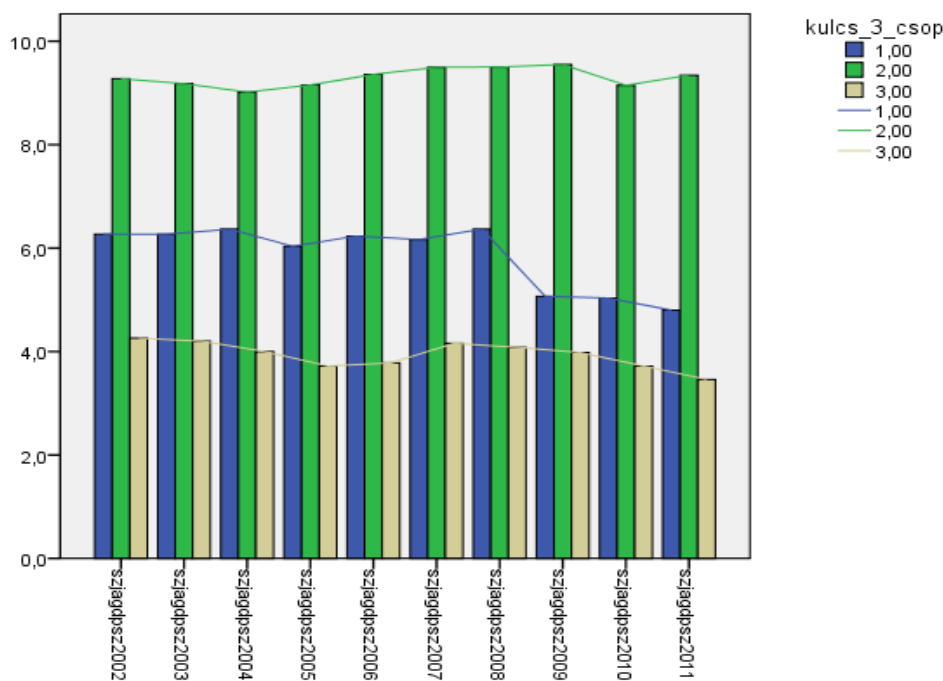
Feltételezhető tehát óvatosan, hogy a többkulcsos SZJA alkalmazása nagyobb befolyást gyakorol a gazdasági folyamatokra, mint az egy kulcs.

Más megközelítésben a többkulcsos SZJA-nak lehet – szerény mértékű – stabilizációs hatást is tulajdonítani: idősorként tekintve az éves adatokat, azt tapasztaljuk, hogy a

progresszív SZJA kulcsokat alkalmazó országok kevésbé „érzékenyek” a gazdaságot érő hatásokra, kevésbé ingadoznak az általam vizsgált makrogazdasági mutatók értékei.

A vizsgálat során három csoportra osztottam az országokat:

- a) melyek 2002-ben is és 2011-ben is egy kulcsot alkalmaztak,
 - b) melyek 2002-ben is és 2011-ben is több kulcsot,
 - c) melyek áttértek, azaz 2002-ben még több kulcsot alkalmaztak, 2011-ben már csak egyet.
- A GDP arányos SZJA bevétel a mindkét évben egy kulcsot alkalmazó, valamint az „áttérő” országok esetén az utolsó három évben esést mutat, ezzel szemben a végig több kulcsot alkalmazó országoknál ez az esés nem tapasztalható, sokkal stabilabb maradt (24. ábra).

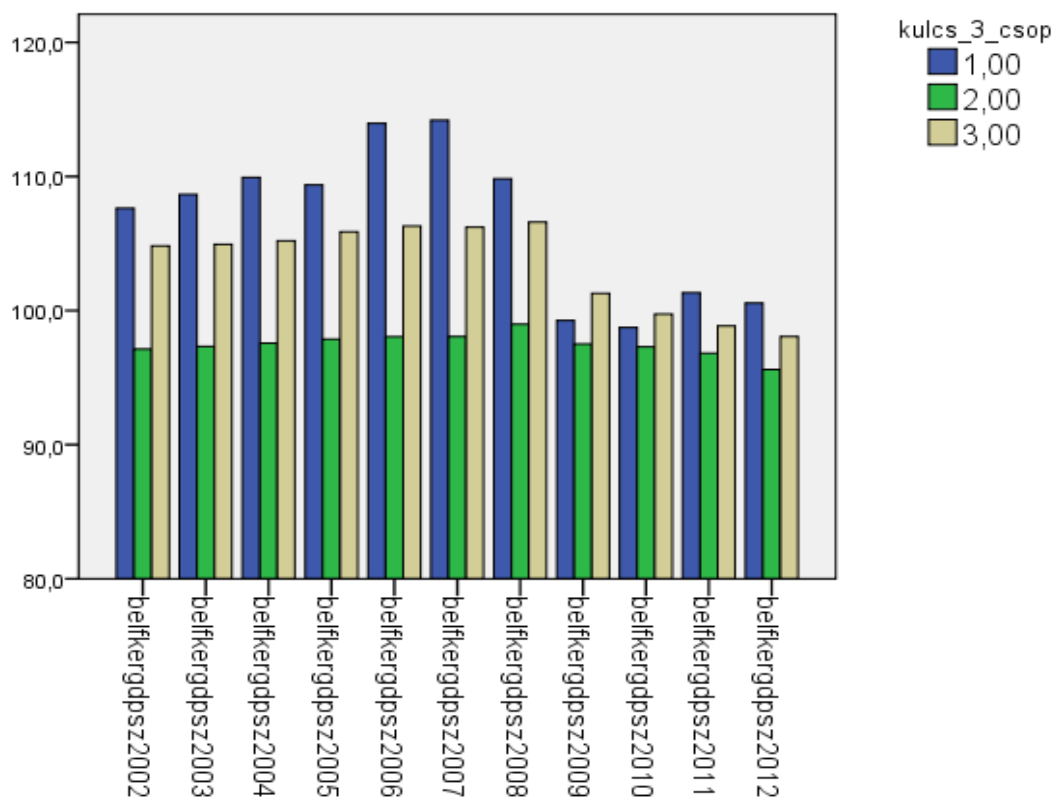

24. ábra: A személyi jövedelemadózási módszer és a GDP arányos SZJA bevétel kölcsönhatása

Forrás: saját szerkesztés az Eurostat adatbázisa alapján

Szinte ugyanezt a stabilitást tapasztaljuk, de más kiindulóponttal a belföldi keresletnél is: a tendencia hasonló, de itt az időszak elején a másik két csoportnak (egy kulcsot alkalmazó, valamint az „áttérő” országok) szignifikánsan magasabb átlagértékei voltak, de az időszak végére ez a különbség lényegében eltűnt, méghozzá oly módon, hogy a többkulcsos

csoport mutatói alig változnak, a másik két csoport kezdeti előnye viszont az időszak végére majdnem teljesen eltűnik (25. ábra).

25. ábra: A személyi jövedelemadózási módszer és a belföldi kereslet kölcsönhatása
 Forrás: saját szerkesztés az Eurostat adatbázisa alapján

Mindezek alapján megállapítható, hogy a személyi jövedelemadó kulcsok növekedése a belföldi keresletet visszafogja, hiszen a nettó jövedelemszint csökkenésének hatására a magánszemélyek elsősorban a fogyasztásukat fogják vissza.

H4. A személyi jövedelemadó ráták kialakítása befolyásoló tényezővel bír a tagállami foglalkoztatás politikában, valamint hatással van a megtakarítások alakulására.

A hipotézis vizsgálatakor az időbeni folyamat mellett külön figyelmet szenteltem a 2002-es, mint legrégebbi és a 2011-es, mint legfrissebb adatoknak mindkét változó tekintetében. A 17. táblázatban összefoglalom a GDP arányos SZJA bevétel kapcsolatát/hatását a foglalkoztatottság és a megtakarítás változóval. A „-„ jel azt jelzi, hogy a kapcsolat nem szignifikáns. Megállapítom, hogy a GDP arányos SZJA bevétel mindössze 2006 és 2008.

között nem volt szignifikáns kapcsolatban a foglalkoztatottság változóval. A GDP arányos megtakarításra viszont 2009. évtől nincs hatással a GDP arányos SZJA bevétel.

17. táblázat: A GDP arányos SZJA bevétel kapcsolata a vizsgált változókkal (foglalkoztatottság és GDP arányos megtakarítás)

GDP arányos SZJA bevétel	Foglalkoztatottság	GDP arányos megtakarítás
2002	0,167	0,366
2003	0,165	0,377
2004	0,167	0,394
2005	0,181	0,348
2006	-	0,318
2007	-	-
2008	-	0,206
2009	0,153	-
2010	0,214	-
2011	0,233	-

Forrás: saját szerkesztés az Eurostat adatbázisa alapján

A fenti változók kapcsolatát az SZJA kulccsal is megvizsgáltam. Az eredményeket a 18. táblázat tartalmazza. Kutatásom során kimutattam, hogy az SZJA kulcs mértéke csak 2010-ben és 2011-ben volt hatással a foglalkoztatottságra, míg a GDP arányos megtakarítás 2002-2006-ig volt szignifikáns az SZJA kulccsal.

18. táblázat: Az SZJA kulcs kapcsolata a vizsgált változókkal (foglalkoztatottság és GDP arányos megtakarítás)

SZJA kulcs	Foglalkoztatottság	GDP arányos megtakarítás
2002	-	0,331
2003	-	0,252
2004	-	0,381
2005	-	0,357
2006	-	0,358
2007	-	-
2008	-	-
2009	-	-
2010	0,188	-
2011	0,170	-

Forrás: saját szerkesztés az Eurostat adatbázisa alapján

A következőkben bemutatom, hogy 1%-os SZJA kulcs változás (19. táblázat) és 1%-os GDP arányos SZJA bevétel változás (20. táblázat), milyen együttmozgással jár a foglalkoztatottság és a GDP arányos megtakarítás változók esetében.

19. táblázat: Az 1%-os SZJA kulcs hatása a GDP arányos megtakarításra és a foglalkoztatottság alakulására

1 % SZJA kulcs	Foglalkoztatottság	GDP arányos megtakarítás
2002	0,261	0,239
2003	0,195	0,231
2004	0,199	0,254
2005	0,196	0,248
2006	0,16	0,272
2007	0,143	0,245
2008	0,105	0,123
2009	0,156	0,011
2010	0,189	-0,001
2011	0,179	-0,054

Forrás: saját szerkesztés az Eurostat adatbázisa alapján

Megállapítom, hogy 1%-nyi SZJA kulcs növekedés nagyjából 0,2 %-os növekedést okoz a foglalkoztatottságban. Az SZJA kulcs változás 2002-2007. évek között, szintén, mintegy 0,2%-os GDP arányos megtakarítás növekedéssel jár együtt.

20. táblázat: Az 1%-os GDP arányos SZJA bevétel változás hatása a GDP arányos megtakarításra és a foglalkoztatottság alakulására

1 % SZJA bevétel változás (GDP)	Foglalkoztatottság	GDP arányos megtakarítás
2002	0,636	0,402
2003	0,593	0,451
2004	0,587	0,459
2005	0,581	0,521
2006	0,547	0,548
2007	0,539	0,54
2008	0,504	0,479
2009	0,518	0,202
2010	0,602	0,361
2011	0,638	0,289

Forrás: saját szerkesztés az Eurostat adatbázisa alapján

Megállapítom, hogy 2002 és 2011. között 1%-nyi SZJA bevétel-többlet mintegy 0,4-0,5%-os GDP arányos megtakarítás többlettel és mintegy 0,5%-os foglalkoztatottság emelkedésével jár együtt.

A GDP arányos SZJA ráta extrém értéke miatt Dániát kihagytam az elemzésből. Így 26 ország összefüggései alapján állítható, hogy a GDP arányos SZJA bevétel mértéke szignifikáns kapcsolatot mutat a foglalkoztatási rátával ($p = 0.012$) (21. táblázat).

21. táblázat: Az SZJA bevétel regressziós hatása a foglalkoztatásra, 2011

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	62,202	2,448		25,407	,000
	szjagdpsz2011.	,846	,313	,483	2,703	,012

Forrás: saját szerkesztés az Eurostat adatbázisa alapján

A modell magyarázóereje a R²-ben (determinisztikus együtttható) fogalmazódik meg, ennek értéke 0,23, azaz a GDP arányos SZJA bevétel mintegy 23%-a magyarázza meg a foglalkoztatási ráta szórását, eloszlását.

Mindezek alapján megállapítható, hogy a csökkenő nettó jövedelemszint a belföldi keresletet a vizsgálat éveinek, egy meghatározó időszakában érezhetően visszafogja ugyanakkor a megtakarítások GDP arányos értékét növeli. A nettó jövedelemszint csökkenésének hatására a magánszemélyek a fogyasztásukat fogják elsősorban vissza, de a megtakarítások szintjét növelik, feltételezhetően a jövővel kapcsolatos bizonytalanság hatására.

Az SZJA kulcs pozitív (egyenes) kapcsolatot mutat a GDP arányos SZJA bevétellel. 2002-ben a korrelációs együtttható a két változó között 0.655, 2011-ben pedig 0.834 volt. Vagyis az átlagosan magasabb SZJA kulcs magasabb GDP arányos SZJA bevételt eredményez.

Az személyi jövedelemadó kulcs növekedése növeli a GDP arányos személyi jövedelemadó bevételeket. Ez arra utal, hogy a személyi jövedelemadó terhelés

növekedése kapcsán vélelmezhető adóelkerülő magatartás személyi jövedelemadó bevételekre gyakorolt negatív hatása nem tudja eliminálni a kulcs növekedésének személyi jövedelemadó bevételekre gyakorolt pozitív hatását.

Az időbeliséget tovább figyelve, megvizsgáltam egyes országok esetében a változók alakulásának szinkronitását.

A legtöbb országnál csak a belföldi kereslet és a megtakarítás mértéke között van (szignifikáns) korrelációs kapcsolat, azonban vannak kivételek.

Dánia esetében például a foglalkoztatási ráta és a megtakarítás ($r=0.615$) valamint a foglalkoztatás és a belföldi kereslet között is van ($r=0.671$) (22. táblázat).

22. táblázat: Korrelációs kapcsolatok 2002-2011 között, Dánia

			Dánia belfker	Dánia fogl	Dánia szjagdp	Dánia megtak
Spearman's rho	Dánia belfker	Correlation Coefficient	1,000	,671*	,037	,595
		Sig. (2- tailed)	.	,024	,919	,054
		N	11	11	10	11
	Dánia fogl	Correlation Coefficient	,671*	1,000	,246	,615*
		Sig. (2- tailed)	,024	.	,493	,044
		N	11	11	10	11
	Dánia szjagdp	Correlation Coefficient	,037	,246	1,000	-,333
		Sig. (2- tailed)	,919	,493	.	,347
		N	10	10	10	10
	Dánia megtak	Correlation Coefficient	,595	,615*	-,333	1,000
		Sig. (2- tailed)	,054	,044	,347	.
		N	11	11	10	11

Forrás: saját szerkesztés az Eurostat adatbázisa alapján

A belföldi kereslet és a megtakarítás mértéke közötti kapcsolat negatív, fordított irányú a legtöbb országnál, tehát az egyik mutató emelkedése a másik csökkenésével jár együtt.

Annak érdekében, hogy tisztábban lehessen látni a GDP arányos SZJA bevételek változásának lehetséges okait, többváltozós regresszió elemzéssel vizsgáltam meg a foglalkoztatási szint és az SZJA kulcs hatását. A független (magyarázó) változókhoz egyenként feltüntetett szignifikancia szintek valamint béta-együtthatók lehetővé tették, hogy megállapítsam az egyes változók relatív hatását.

23. táblázat: Többváltozós regressziós hatás a GDP arányos SZJA bevételre, 2002

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	-10,610	6,072		-1,747	,094
	szjakulcs2002	,214	,063	,557	3,394	,002
	foglrata2002.	,132	,094	,230	1,404	,174

Forrás: saját szerkesztés az Eurostat adatbázisa alapján

2002-ben a foglalkoztatási ráta hatása a többváltozós modellben nem szignifikáns ($p=0.174$), tehát csak az SZJA kulcs szintjének van értékelhető, mérhető hatása (23. táblázat).

24. táblázat: Többváltozós regressziós hatás a GDP arányos SZJA bevételre, 2011

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	-6,078	4,693		-1,295	,208
	szjakulcs2002	,168	,029	,737	5,720	,000
	foglrata2002.	,102	,074	,179	1,393	,177

Forrás: saját szerkesztés az Eurostat adatbázisa alapján

Lényegében ugyanez a helyzet 2011-ben is, de itt a béta-együtthatók eltérése még nagyobb: 0.737 a 0.179-cel szemben (24. táblázat).

A parciális korreláció-elemzés is azt mutatja, hogy a foglalkoztatási ráta korrelációja a GDP arányos SZJA bevétellel eltűnik, ha az SZJA kulcs hatását kivonjuk (kontrolláljuk) belőle. Vagyis feltételezhetjük, hogy az önmagában tapasztalt összefüggése a GDP arányos SZJA bevételekkel elsősorban más változók hatását közvetíti, erősíti.

Az SZJA kulcsok száma és a GDP arányos SZJA bevétel kapcsolatát variancia-elemzéssel vizsgáltam: összehasonlítottam a GDP arányos SZJA bevételek átlagát és szórását az egy, illetve több kulcsot alkalmazó országok csoportjainak vonatkozásában.

Az eredmények szerint 2002-ben a vizsgált országok közül csak három alkalmazott egykulcsos SZJA-t, és a két csoport GDP arányos SZJA bevételei között nincs szignifikáns különbség ($p = 0.589$) (25. táblázat).

25. táblázat: A GDP arányos SZJA bevétel átlagai az SZJA kulcsok száma szerint, 2002. év

SZJA kulcsok 2002	Átlag	N	Szórás
Egy	6,267	3	,6110
Több	7,470	23	3,7294
Összesen	7,331	26	3,5246

Forrás: saját szerkesztés az Eurostat adatbázisa alapján

2011-ben viszont már nyolc ország alkalmazott egyetlen kulcsot, és a két csoport között szignifikáns különbség van: az egykulcsos SZJA rendszert alkalmazó országok GDP arányos személyi jövedelemadó bevételeinek átlaga kevesebb, mint 4%, ezzel szemben a többkulcsos – progresszív SZJA-t alkalmazó országok átlaga 8.5% (26. táblázat).

26. táblázat: A GDP arányos SZJA bevétel átlagai az SZJA kulcsok száma szerint, 2011.év

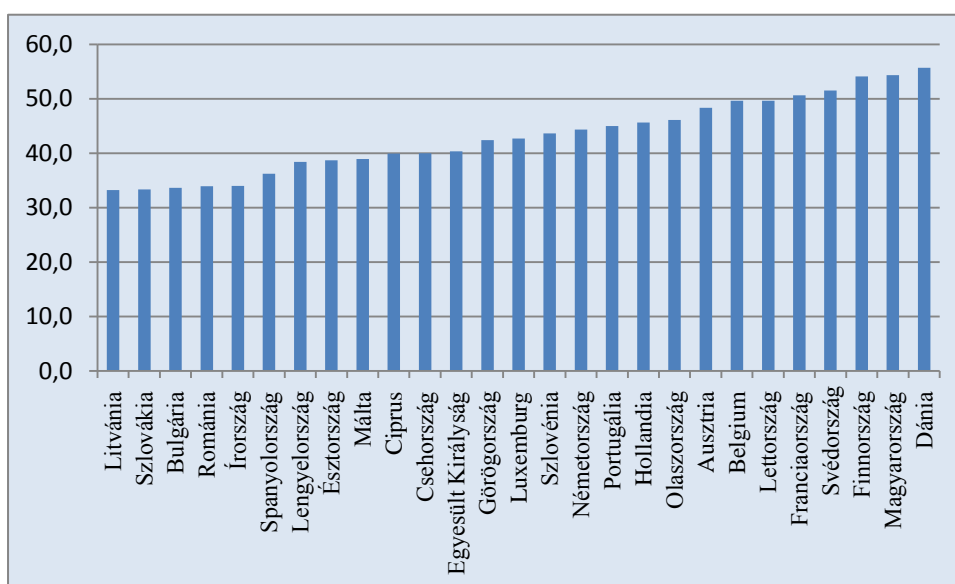
SZJA kulcsok 2011	Átlag	N	Szórás
Egy	3,962	8	1,1550
Több	8,511	18	3,0100
Összesen	7,112	26	3,3343

Forrás: saját szerkesztés az Eurostat adatbázisa alapján

H5. A személyi jövedelemadó bevételek aránya az összes költségvetési bevételhez viszonyítva hasonló nagyságrendet képvisel az egyes európai országokban attól függetlenül, hogy milyen személyi jövedelemadó rendszer működik az adott országban. Az egykulcsos személyi jövedelemadó rendszerek bevezetése nem csökkenti érdemben a személyi jövedelemadó bevételek súlyát a költségvetés bevételein belül, csupán az adóalanyok közötti tehermegosztás átalakítását eredményezi a progresszív személyi jövedelemadó rendszerekhez képest.

Az államháztartási és a személyi jövedelemadó bevételek az EU-27 területén a vizsgált időszakban széles skálán mozognak. A 26. ábra is mutatja, hogy 2011. évben magas a GDP arányos államháztartási bevétel Dániában (55,7%), Finnországban (54,1%) és Svédországban (51,5%). Az érték alacsony Bulgáriában (33,6%), Szlovákiában (33,3%) és Litvániában (33,2%). Az átlagos GDP arányos államháztartási összbevétel az EU-27 területén 2009. óta folyamatos növekedést mutat.

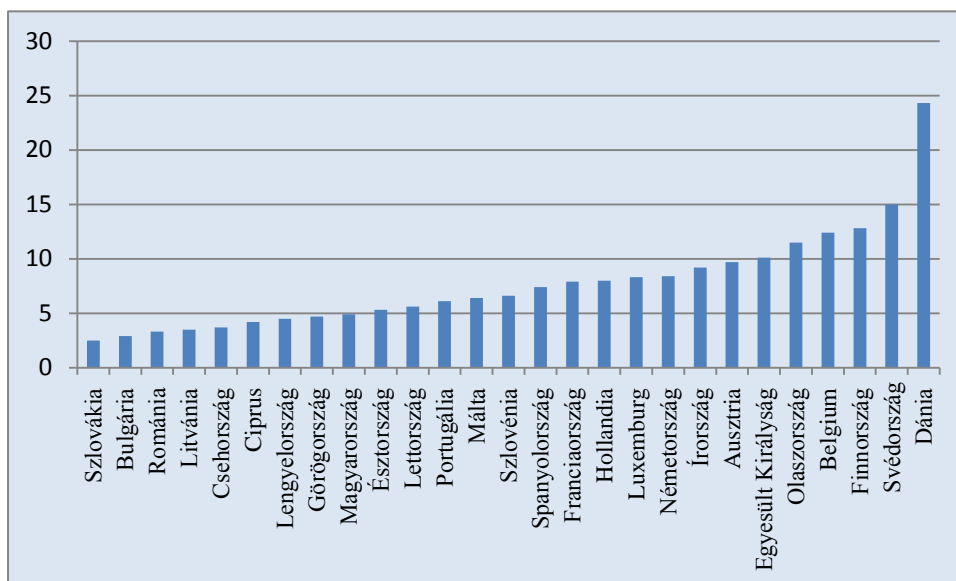
Az adatok bizonyítják, hogy a magasabb színvonalú jóléti rendszereket működtető országokban a megtermelt jövedelmek lényegesen nagyobb hányada kerül központosításra majd újraelosztásra, mint a kevésbé fejlett jóléti ellátó rendszereket alkalmazó, jórészt a 2000-es években az Unióhoz csatlakozó országokban.

26. ábra: Az összes államháztartási bevétel alakulása az Európai Unióban 2011. évben, GDP%-ában

Forrás: saját szerkesztés az Eurostat adatbázisa alapján

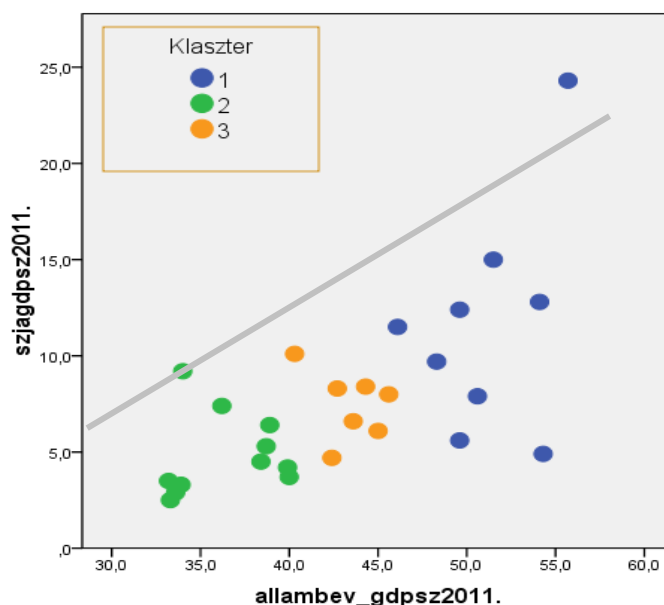
2011. évben magas a GDP arányos személyi jövedelemadó bevétel Dániában (24,3%), Svédországban (15%) és Finnországban (12,8%). A legalacsonyabb GDP arányos személyi jövedelemadóból származó bevétel Szlovákiában (2,5%) volt megfigyelhető (27. ábra). Az EU-27 tagállamaira vetített átlagos GDP arányos személyi jövedelemadó bevétel 2000-2004. között csökkenő tendenciát mutat. Az utolsó 12 évet vizsgálva a 2011. évben befolyt személyi jövedelemadó bevétel értéke a 2. legalacsonyabb érték.

27. ábra: Az SZJA bevétel alakulása az Európai Unióban 2011. évben, GDP%-ában
 Forrás: saját szerkesztés az Eurostat adatbázisa alapján

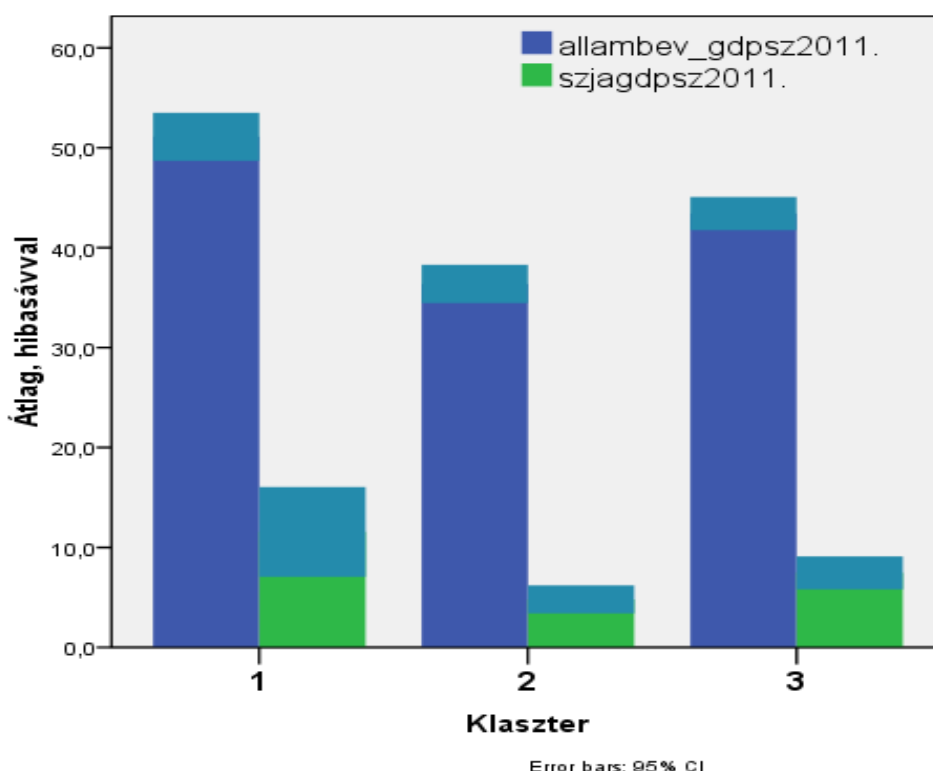
A klaszterek kialakításának és végrehajtásának célja volt, hogy a 2011-es év keresztmetszeti adatai alapján kerüljenek besorolásra az országok egy homogén csoportba. A klaszteranalízis során megvizsgáltam, hogy a klasztert alkotó országok GDP arányos államháztartási bevétele és személyi jövedelemadó bevétele átlagosan mennyi, hogy ezzel lehessen jellemezni a klaszterek egymástól való eltéréseit.

Az elemszám lehetővé tette a hierarchikus klaszterezést, mely az adott változók alapján legközelebbi – azaz leghasonlóbb – országokat vonja össze egy-egy klaszterbe. A közelség (hasonlóság) számítása Ward-metódussal történt, a belső szórás lehető legkevesebb növelésével.

28. ábra: A GDP arányos SZJA bevétel aránya a GDP arányos összes államháztartási bevételen belül 2011. évben az Európai Unióban
 Forrás: saját szerkesztés az Eurostat adatbázisa alapján

A GDP arányos államháztartási bevételek valamint a – szintén GDP arányos – személyi jövedelemadó bevételek alapján kialakított struktúra három klaszterbe sorolja az országokat. A 28. ábrán látható, hogy a kis elemszám ellenére jól elkülöníthető a három klaszter, bár elsősorban a GDP arányos államháztartási bevételek mértéke különbözteti meg őket. Szürke vonallal jeleztem a két változó által adott tendenciát – amely már korábban is kiderült -, a magasabb GDP arányos államháztartási bevételek magasabb GDP arányos SZJA bevételekkel járnak együtt.

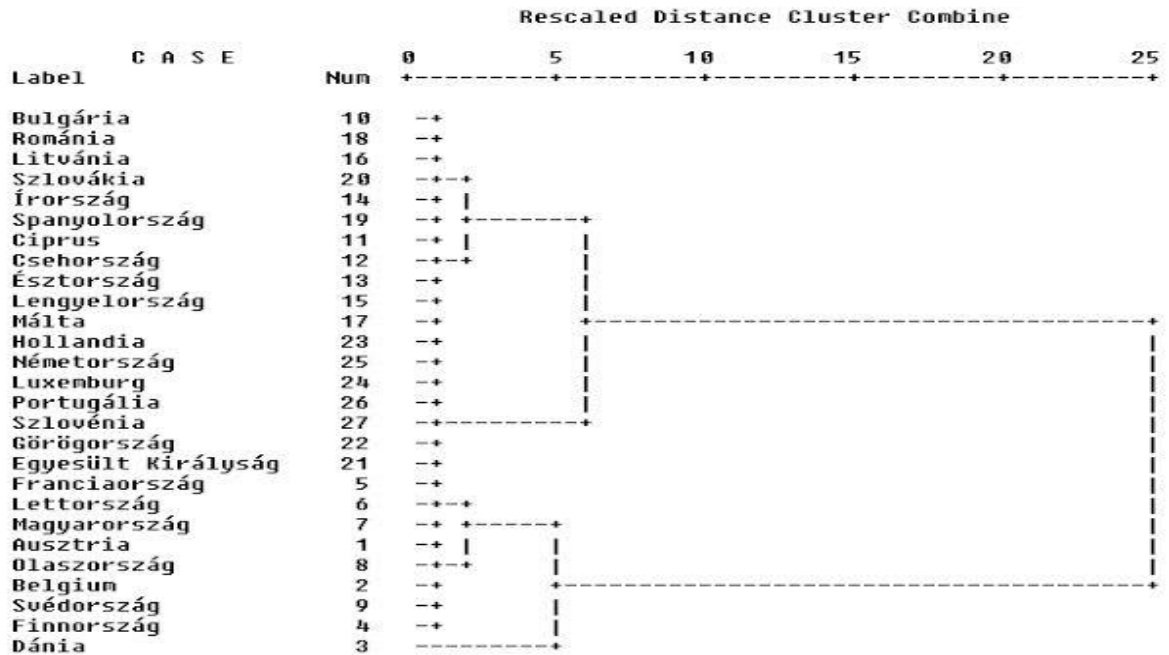

29. ábra: A klaszterek alakulása az Európai Unióban a GDP arányos államháztartási bevétel és a GDP arányos SZJA bevétel tükrében, 2011. év

Forrás: saját szerkesztés az Eurostat adatbázisa alapján

Az első klaszterba, azok az Európai Unió tagországok tartoznak, amelyekben mind a GDP arányos államháztartási bevétel, mind a GDP arányos SZJA bevétel a legmagasabb. A második klaszterba, azok a tagállamok tartoznak, ahol a legalacsonyabb a GDP arányos államháztartási és SZJA bevétel. A harmadik klaszterba a közepes nagyságú GDP arányos bevételt realizáló országok kerültek (29. ábra).

Dendrogram using Ward Method

30. ábra: A klaszterek alakulásának dendrogramja az Európai Unióban, 2011. év
 Forrás: saját szerkesztés az Eurostat adatbázisa alapján

A 30. ábra bemutatja a klaszterek alakulását:

- 1-es klaszter:
 Ausztria, Belgium, Dánia, Finnország, Franciaország, Lettország, Magyarország, Olaszország, Svédország
- 2-es klaszter: Bulgária, Ciprus, Csehország, Észtország, Írország, Lengyelország, Litvánia, Málta, Románia, Spanyolország, Szlovákia
- 3-as klaszter:
 Egyesült Királyság, Görögország, Hollandia, Luxemburg, Németország, Portugália, Szlovénia

Kereszt táblás elemzéssel vizsgáltam meg a klaszterek megoszlását az egy- illetve többkulcsos SZJA rendszert alkalmazó országok között (27-28. táblázat).

A vizsgálat eredménye szerint az 1-es klaszterben levő országok többsége (9 közül 7), a 3-as klaszterben levők pedig mindegyike a többkulcsos, progresszív SZJA rendszert alkalmaz.

27. táblázat: A klaszterek alakulása az SZJA kulcsok számának tükrében az Európai Unióban, 2011. év

		szjakulcsok2011		Összesen (db)
		Egy kulcs (db)	Több kulcs (db)	
Klaszter	1	2	7	9
	2	6	5	11
	3	0	7	7
Összesen		8	19	27

Forrás: saját szerkesztés az Eurostat adatbázisa alapján

28. táblázat: A klaszter átlagok alakulása a GDP arányos államháztartási bevétel és a GDP arányos SZJA bevétel tükrében az Európai Unióban, 2011. év

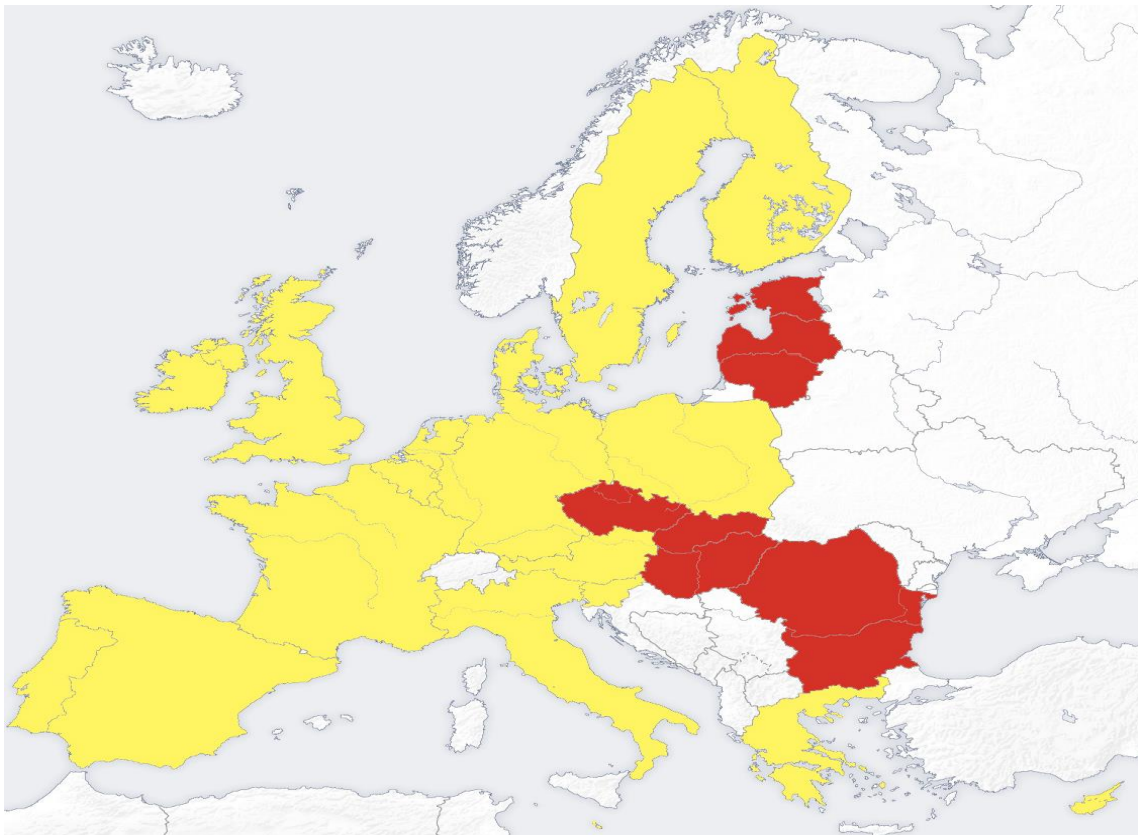
Átlagok		
Klaszter	allambev_gdpsz 2011.	szjagdpsz 2011.
1	51,089	11,567
2	36,373	4,809
3	43,414	7,457
Össz.	43,104	7,748

Forrás: saját szerkesztés az Eurostat adatbázisa alapján

A különbségek mindkét változó esetén szignifikánsak. A csoportosítás, azaz a klaszterek hatásának erősségét az Eta^2 mutató adja meg, mely a teljes GDP arányos államháztartási bevételnél esetében 0.858, a GDP arányos SZJA bevételek esetében pedig 0.403 – azaz a GDP arányos államháztartási bevételek esetében a klaszterek „hatása” több mint kétszer erősebb, mint a GDP arányos SZJA bevételek esetében.

Megállapítom, hogy az Európai Unió tagországaiban az összes államháztartási bevételen belül a személyi jövedelemadó bevételek átlagos arányát az uniós tagországban alkalmazott személyi jövedelemadó rendszer jellege nem befolyásolja. Az első csoportban, ahol a személyi jövedelemadó bevételek részaránya közepes nagyságúnak mondható kettő egykulcsos személyi jövedelemadózást alkalmazó Európai Unió tagország szerepel. A második klaszterban, hat tagország található. A harmadik csoportban nincsen egykulcsos személyi jövedelemadózási rendszert alkalmazó ország. A 31. ábra is mutatja, hogy a személyi jövedelemadó bevételek alapján kialakított klasztereket és a személyi jövedelemadózás alkalmazott módszerét földrajzilag nem lehet izolálni a vizsgált időszakban. Piros színnel jelöltem a 2011. évben egykulcsos személyi jövedelemadó

rendszert alkalmazó tagországokat, sárga színnel pedig a progresszív személyi jövedelemadó rendszert működtető Európai Unió országokat.

31. ábra: A személyi jövedelemadózás alkalmazott módszerének földrajzi megoszlása az Európai Unióban 2011. évben

Forrás: saját szerkesztés az Eurostat adatbázisa alapján

Az EU tagországokat állami szerepvállalásuk szerint négy modellbe lehet besorolni. Az EPC tanulmány (2004) szerint az egyes modellekhez való tartozást számos tényező befolyásolja, mint például a földrajzi elhelyezkedés, a tradíció, a gazdasági érdekek, a kultúra, az értékek stb. Kísérletet tettem az újonnan csatlakozó Európai Unió tagországok besorolására, azonban megállapítom, hogy az új tagországok csak nehezen sorolhatóak be az alábbi modellekbe (32. ábra). Kék színnel prezentálom a skandináv-északi modellt, sárga színnel a mediterrán-déli modellt, piros színnel jelölöm a kontinentális-konzervatív modellt, zöld színnel pedig az angolszász-liberális modellt illusztrálom.

Az állami szerepvállalás jellege szerint négy modellt különböztetünk meg:

- *kontinentális-konzervatív modell* (Ausztria, Belgium, Franciaország, Németország, Luxemburg, Csehország, Lengyelország, Szlovákia, Szlovénia, Észtország, Bulgária, Ciprus, Málta, Románia, Lettország, Litvánia, Magyarország)

A modellre jellemző adóterhelési szint közepesen magas a jövedelem és vagyonadók tekintetében. A munkabéreket terhelő közterhek fedezik a társadalombiztosítási rendszer működését. Viszonylag magas az összes államháztartási bevétel alapján mért állami újraelosztás. Törekszik a szociális kohézióra, a munka és létbiztonság megteremtésének eszközei azonban úgy befolyásolják az ösztönzőket, hogy csak hatékonysági áldozat révén képes elérni azt.

- *mediterrán-déli modell* (Görögország, Olaszország, Portugália, Spanyolország)

A mediterrán modellnél a jövedelem-újraelosztás kevésbé hatékony, mint a kontinentális modellben, alacsony a munkanélküli járadék. Az egyenlőség szempontjából nem eredményes elosztórendszereket működtet, amelyek ráadásul nem ösztönzik a munkavállalást, így hatékonysági veszteségeket idéznek elő.

- *skandináv-északi modell* (Dánia, Finnország, Svédország és Hollandia)

A jóléti modellt a skandináv országok testesítik meg. Az északi modellnél jelentős és hatékony a jövedelem-újraelosztás. A termékpiacokon az állam minden lehetséges eszközzel a verseny erősítésén fáradozik.

A magas szintű szociális és jóléti ellátás finanszírozására az állam magas adókat szed, erőteljes az adóztatás, magas az adóterhelés. A magas adóelvonás alapvetően a fogyasztást és a jövedelmet és nem az üzleti szférát érinti.

- *angolszász-liberális modell* (Egyesült Királyság és Írország)

Ennél a modellnél a szociális ellátás sokkal szerényebb, jobbra csak arra szorítkozik, hogy megakadályozza a teljes elszegényesedést. Alacsony a jövedelem-újraelosztás, liberális piacszemlélet jellemzi. A társadalombiztosítási szint alacsony. A jogosultsági szabályok elég szigorúak és a jóléti kiadások nagy része nem alanyi jogon, hanem rászorultsági alapon jár. Az állam a munkaerőpiacokon is viszonylag csekély mértékben avatkozik csak be.

32. ábra: A jóléti modellek földrajzi elhelyezkedése
 Forrás: saját szerkesztés az EPC (2004) tanulmánya alapján

Megállapítom, hogy a legerősebb jövedelemkoncentrációt alkalmazó országok (1. klaszter) valamint a legalacsonyabb jövedelemkoncentrációt alkalmazó államok (3. klaszter) között is döntően progresszív személyi jövedelemadó rendszert alkalmazó országokat találunk. A klaszterek létrehozása során az is bizonyosságot nyert, hogy a 2004-ben készült és az EPC által kiadott és azóta nem aktualizált tanulmány jóléti modell besorolásai jórészt továbbra is helytállóak, de bizonyos államok esetében átsorolás válhat szükségessé. A skandináv és kontinentális modellbe sorolt államok döntő többségben az 1-2-es klaszterben helyezkednek el, míg a liberális-mediterrán modellbe sorolt államok a 3. klaszterben kapnak helyet.

H6. A társadalom többsége a progresszív adózást tartja megfelelőbbnek és azt preferálja, vagyis úgy véli, hogy a magasabb jövedelműeknek jobban hozzá kell járulniuk a közteherviseléshez. Emellett a kormány azon szándéka, mely szerint az egykulcsos személyi jövedelemadó rendszer és a családi adókedvezmény a magasabb jövedelműek esetében a gyermekvállalási szándékot tudja ösztönözni, nem feltétlenül igazolható.

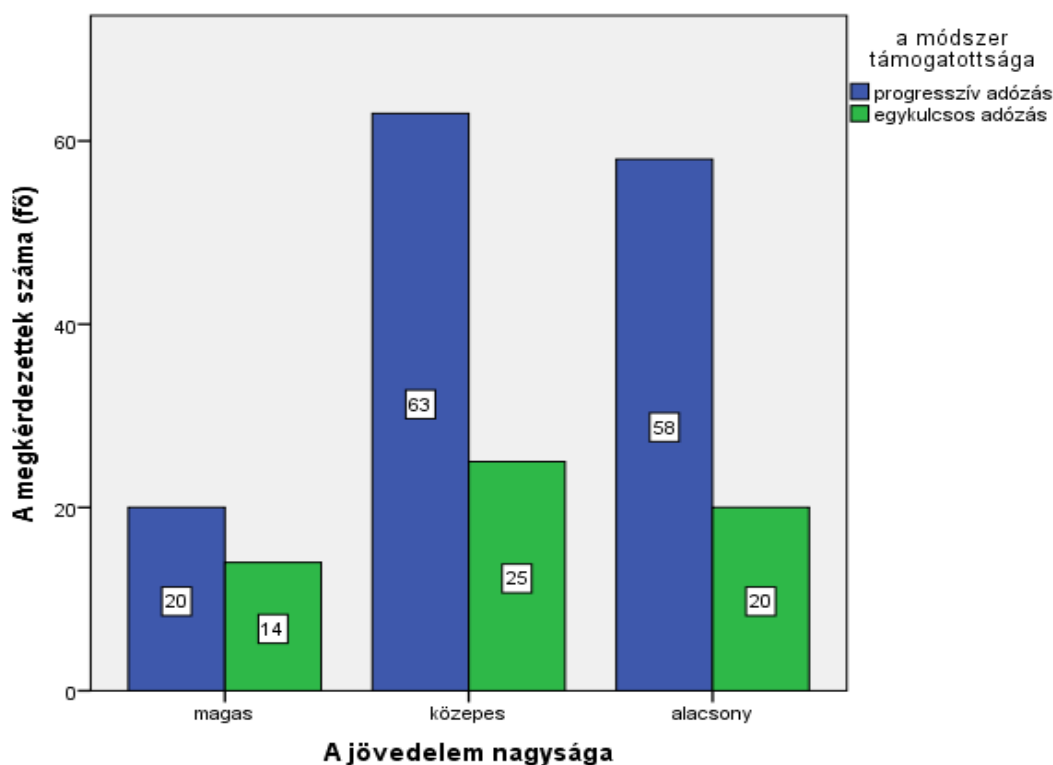
A hipotézis igazságtartalmát kérdőíves felmérés alapján vizsgáltam. A vizsgálatom eredményei nem reprezentatív értékűek és a minta száma is bővíthető, azonban itt kell megemlítenem, hogy a kérdések jellege bizonyos pénzügyi és közgazdasági alapismeretek meglétét igényli, így az elemszám növelése sem tudná ezt a torzító hatást mérsékelni. Feltevésem első felének igazolása érdekében keresztábra elemzést végeztem. A válaszadók a jövedelem nagyságát saját megítélésük szerint kategorizálták.

Megfigyelhető az a tendencia, hogy minél alacsonyabb jövedelem kategóriába tartozik a válaszadó, annál inkább a progresszív adózást támogatja. Az alacsony jövedelműek, akiket bizonyosan nem érint a progresszív adózási rendszer többletterhe, támogatják legnagyobb mértékben ezt. A közepes jövedelműeknek már csak a 71,6%-a tartja igazságosnak. Érdekes, hogy a magas jövedelemkategóriába tartozók többsége (58,8%) ítéli a progresszív SZJA rendszert helyesnek, holott nagy valószínűséggel őket ez úgy érinti, hogy magasabb összegű személyi jövedelemadót kell fizetniük (29. táblázat, 33. ábra).

29. táblázat: Az egykulcsos és a több kulcsos SZJA rendszer támogatottság a kérdőíves vizsgálatba bevontak jövedelmének nagysága alapján %

Válaszok száma (db)	Progresszív adózás támogatása	Egykulcsos adózás támogatása	Összesen (fő)
Magas jövedelem	58,8%	41,2%	34
Közepes jövedelem	71,6%	28,4%	88
Alacsony jövedelem	74,4%	25,6%	78
Összesen (fő)	141	59	200

Forrás: saját szerkesztés kérdőíves felmérés alapján

33. ábra: Az SZJA módszer támogatottságának megoszlása, fő
 Forrás: saját szerkesztés kérdőíves felmérés alapján

Ezek az adatok arra engednek következtetni, hogy a magas jövedelműek szociális érzékenysége az általános várakozásokhoz képest nagyobb. Az értékek egyértelműen azt mutatják, hogy minél alacsonyabb a válaszadó jövedelme, annál inkább preferálja a progresszív adózást, vagyis támogatja azt a gondolatot, hogy a jobb anyagi helyzetben lévők erőteljesebben járuljanak hozzá a közös teherviseléshez. A Khi-négyzet próba a két változó közötti kapcsolatot vizsgálja. A Pearson-féle Khi-négyzetet vizsgálva a megfigyelt értéknek 2,838- at kaptunk, a kétoldalú szignifikancia szint 0,242, ami magasabb a 0,05-ös értéknél, tehát kijelenthetjük, hogy nincs kimutatható kapcsolat a jövedelemszint és a támogatott adózási rendszer között. Ezt a megállapítást támasztja alá a Cramer-féle V együttható értéke is (0,119), amely a nullához közelít, tehát valóban nincs kapcsolat a változók között (30-31. táblázat).

Kutatásom során arra az eredményre jutottam, hogy jövedelemtől függetlenül a válaszadók többsége a progresszív adózási rendszert tartja megfelelőbbnek, tehát a hipotézis első fele elfogadásra került. Ebből tehát arra következtetek, hogy a progresszív adórendszer társadalmi elfogadottsága nagyobb, mint az egykulcsos adórendszeré.

30. táblázat: Khi- négyzet teszt

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	2,838 ^a	2	,242
Likelihood Ratio	2,719	2	,257
Linear-by-Linear Association	2,278	1	,131
N of Valid Cases	200		

Forrás: saját szerkesztés kérdőíves felmérés alapján

31. táblázat: Phi, Cramer- féle V szimmetrikus mutatók

		Value	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Phi	,119	,242
	Cramer's V	,119	,242
N of Valid Cases		200	

Forrás: saját szerkesztés kérdőíves felmérés alapján

A hipotézis második felét varianciaanalízissel szerettem volna alátámasztani. A vizsgálat során a jövedelem volt a független változó, ami egy nem metrikus adat, míg a gyermekek tervezett száma volt a függő változó, ami metrikus adat. A varianciaanalízis, mint statisztikai módszer előfeltétele, hogy a vizsgált változók normális eloszlásúak legyenek. A tervezett gyermekek száma nem normális eloszlást mutatott, a normalitás teszteléskor, melyet a Kolmogorov-Smirnov és a Shapiro-Wilk tesztek alapján ellenőriztem. A tesztek szignifikancia szintje nulla volt, tehát a nullhipotézist nem vethetjük el, ami azt állítja, hogy az adatok eloszlása szignifikánsan különbözik a normál eloszlástól. Ezután próbálkoztam adattranszformációval. A tervezett gyermekek számát átkódoltam, a 0 gyermekszám azt jelenti, hogy a családban nem terveznek gyermeket, az egy és két tervezett gyermek átlagos család megjelölést kapott, míg a három és a négy gyermeket tervezőket nagycsaládosként kategorizáltam. Így a metrikus adataimból nem metrikus adatokat kaptam, ami viszont már csak a keresztábra elemzést tette lehetővé.

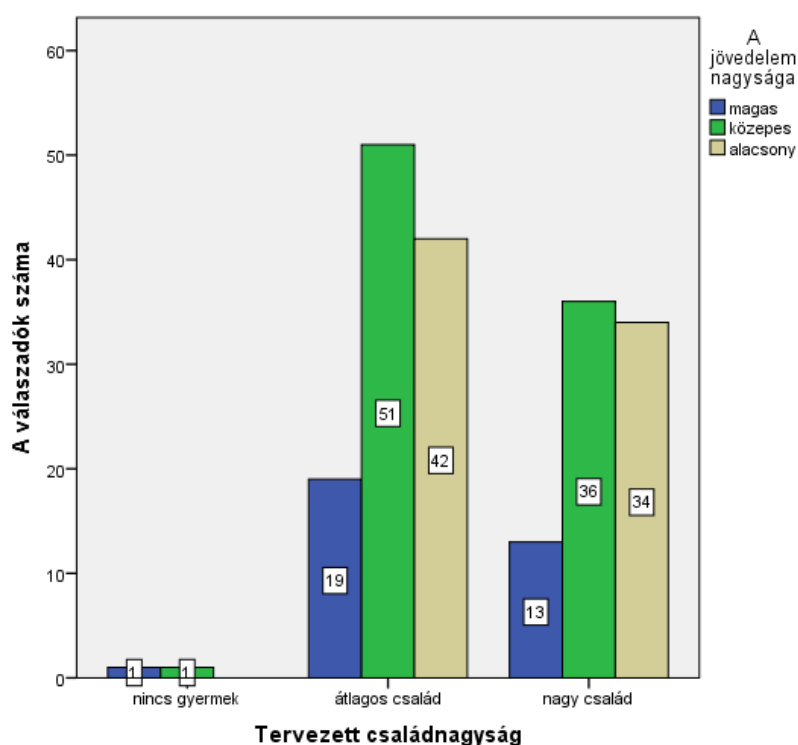
32. táblázat: A válaszadók jövedelemszintje és az általuk tervezett családnagyság közötti kapcsolat alakulása, %

Válaszok megoszlása (%)	Magas jövedelem	Közepes jövedelem	Alacsony jövedelem	Összesen (fő)
Nem terveznek gyermeket	50%	50%	0%	2
Átlagos család nagyságot szeretnének	17%	45,5%	37,5%	112
Nagy családot szeretnének	15,7%	43,4%	41%	83
Összesen (fő)	33	88	76	197

Forrás: saját szerkesztés kérdőíves felmérés alapján

A válaszadók közül ennél a kérdésénél három esetben nem volt válasz, így összesen 197 fő választát értékeltem. A válaszadók közül 33 fő (16,8%) vallotta magát magas jövedelműnek, 88 fő (44,7%) gondolja azt, hogy közepes jövedelmi helyzetben él és 76 fő (38,6%) értékeli a jövedelemszintjét alacsonynak. A magas és a közepes jövedelmű családokban fele-fele arányban fordul elő, hogy nem terveznek gyermeket a közeljövőben. Az átlagos tervezett családméret leggyakrabban a közepes jövedelműeknél (az esetek 45,5%-a) ezután az alacsony jövedelműeknél (37,5%) és legritkábban a magas jövedelműeknél fordul elő (17%). A tervezett nagycsalád a közepes jövedelműekre a legjellemzőbb (43,4%) ezt követi az alacsony jövedelmű kategória és a magas jövedelműek zárják a sort (32. táblázat, 34. ábra).

Ez azt igazolja, hogy az egykulcsos SZJA rendszer következtében megmaradó magasabb nettó jövedelem direkt módon nem növelik a nagyobb gyermekszám vállalási kedvet. Ez az eredmény arra enged következtetni még, hogy az adózási rendszeren keresztül alkalmazott családi adókedvezmények érdemben nem növelik a népesedést.

34. ábra: A tervezett családnagyság a jövedelemszint tükrében

Forrás: saját szerkesztés kérdőíves felmérés alapján

A Pearson-féle Khi-négyzet próba szignifikancia szintje 0,668, ez nagyobb, mint a 0,05-ös szint, így a H₀ hipotézist elfogadom, vagyis nincs kapcsolat a jövedelem és a jövőben óhajtott családnagyság között. Ezt az eredményt mutatja a Cramer-féle V együtttható értéke

is (33-34. táblázat). Azért ezt a mutatót választottam, mert ez nominális skálánál szimmetrikus táblánál alkalmazható bármely táblaméretre. A mutató értéke 0 és 1 közé eshet, ahol a 0 a kapcsolat hiányát, az 1 az erős kapcsolatot jelenti. Esetünkben ez az érték 0,078, ami szintén alátámasztja azt, hogy nincsen kapcsolat a válaszok között.

Megállapítom, hogy statisztikailag nem igazolható az összefüggés a jövedelemszint és a tervezett családnagyság között.

A kapott eredmények véleményem szerint nem cáfolják meg a kormány törekvésének sikerességét, csupán csak a bevezetés óta eltelt idő volt rövid ahhoz, hogy a háztartások reagáljanak.

33. táblázat: Khi- négyzet teszt

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	2,372 ^a	4	,668
Likelihood Ratio	2,680	4	,613
Linear-by-Linear Association	,710	1	,399
N of Valid Cases	197		

Forrás: saját szerkesztés kérdőíves felmérés alapján

34. táblázat: Phi, Cramer- féle V szimmetrikus mutatók

		Value	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Phi	,110	,668
	Cramer's V	,078	,668
N of Valid Cases		197	

Forrás: saját szerkesztés kérdőíves felmérés alapján

Az elemzésből kiderül, hogy a jövedelem nem döntő szempont abban, hogy a háztartások hány gyermeket vállalnak a jövőben. Ebből azonban nem következtethetünk arra, hogy a kormány hatástalan családpolitikát folytatna, csupán arra, hogy a bevezetés óta eltelt rövid idő lehet annak az oka, hogy a gyermekvállalási kedv nem mutat jelentős növekedést. Az SZJA rendszer gyakori változásai is közrejátszhatnak abban, hogy az emberek nem mernek hosszú távú elkötelezettséget vállalni. Összességében 2012-ben 2251-gyel több gyermek jött a világra, mint egy évvel korábban (KSH, 2012).

6. ÚJ ÉS ÚJSZERŰ EREDMÉNYEK

Az értekezés bevezetésében megfogalmazott célkitűzések figyelembevételével, kutatásaim alapján az új és újszerű tudományos eredményeimet az alábbiakban foglaltam össze:

H1. Megfigyelhető egy olyan jelenség, hogy a földrajzilag egymás közelében elhelyezkedő országok személyi jövedelemadó rendszerüket egymáshoz közelítik. A gazdasági problémákkal küzdő országok kiútkeresésének egyik eleme, hogy sikeres, vagy sikeresnek vélt gazdaságpolitikai eszközöket egymástól átemelnek, országuk gazdasági növekedésének és adómoráljuk javulásának reményében.

T1. A földrajzilag egymás közelében elhelyezkedő országok SZJA rendszereiket valóban egymáshoz közelítik. Az egykulcsos SZJA rendszer gazdasági növekedésre és adóbevételekre gyakorolt hatása - a feldolgozott szakirodalmak szintetizáló jellegű elemzése alapján - nem a várakozásoknak megfelelően alakult. Az SZJA reform végrehajtása után az adómorálban bekövetkezett változás nem minden esetben hozott tartós javulást. Az adózói jogkövető magatartás átmeneti javuló és gyengülő tendenciája is megfigyelhető a közép-kelet európai országok tekintetében. A gazdasági növekedés és az egykulcsos SZJA rendszer alkalmazása között nincsen egyértelműen kimutatható kapcsolat. **A hipotézis részben igazolódott.**

H2. A korábban progresszív személyi jövedelemadó rendszert alkalmazó és magasabb személyi jövedelemadó kulccsal rendelkező kelet-közép európai országok szívesebben térnek át az egykulcsos személyi jövedelemadózási rendszer bevezetésére, mint a nyugat-európai országok.

T2. Az egykulcsos SZJA rendszerre áttérő közép-kelet európai országok - a nyugat-európai országokkal összevetve - nem rendelkeztek kimondottan magas SZJA kulccsal a reform végrehajtása előtt. **A hipotézis részben igazolódott.**

H3. Az egyes európai uniós országok lakosságának személyi jövedelemadó terhelése hatással van az adott ország belföldi keresletére és az import volumenére. Magasabb személyi jövedelemadó terhelés mellett kevesebb fogyasztásra felhasználható jövedelem

marad a magánszemélyeknél, aminek hatására összességében csökken a lakossági kereslet mind a belföldön előállított, mind az importból származó termékek és szolgáltatások iránt.

T3. A személyi jövedelemadó kulcsok növelése a belső keresletet visszafogja. Nem véletlen jelenség tehát az, hogy a 2008-2009-es válság hatására a fejlett gazdaságú országokban jellemzően a belső fogyasztás visszaesése mellett a lakossági megtakarítások volumene nem csökkent, hanem emelkedett. Természetesen a belső kereslet csökkenése nem csupán az adórendszer által befolyásolt, hanem egyéb tényezők például a bankrendszer kockázattűrő képességének csökkenése miatt bekövetkező hitelaktivitás visszaesése is jelentős mértékben hat rá. Bizonyítást nyert, hogy a személyi jövedelemadó kulcsok növelése visszafogja a gazdasági növekedést, a belső kereslet visszaesésén keresztül. Ugyanakkor kutatásaim során nem nyert igazolást, hogy a személyi jövedelemadó terhelésnek hatása van az import volumenének alakulására. **A hipotézis részben igazolódott.**

H4. A személyi jövedelemadó terhelés mértéke befolyásolja a tagállami foglalkoztatás politikát valamint hatással van a megtakarítások alakulására.

T4. Igazolódott, hogy a személyi jövedelemadó terhelés változtatása összefüggést mutat a foglalkoztatottság alakulásával, viszont nem a várakozásoknak megfelelő formában. Magasabb SZJA kulcsok mellett a foglalkoztatottság nőtt az Európai Unió államokban. Bizonyítást nyert tehát, hogy a foglalkoztatottsági mutatókat az SZJA rendszer jellege nem meghatározó mértékben képes csak befolyásolni. Igazoltam, hogy az SZJA kulcsok mértéke és a foglalkoztatottsági ráta között gyenge a kapcsolat.

Megállapítottam, hogy az SZJA kulcsok növekedése a megtakarítási hajlandóságra pozitív hatást gyakorol. Ez kapcsolatban van a belső kereslet visszaesésével. **A hipotézis részben igazolódott.**

H5. A személyi jövedelemadó bevételek aránya az összes költségvetési bevételhez viszonyítva hasonló nagyságrendet képvisel az egyes európai országokban attól függetlenül, hogy milyen személyi jövedelemadó rendszer működik az adott országban. Az egykulcsos személyi jövedelemadó rendszerek bevezetése nem csökkenti érdemben a személyi jövedelemadó bevételek súlyát a költségvetés bevételein belül, csupán az

adóalanyok közötti tehermegosztás átalakítását eredményezi a progresszív személyi jövedelemadó rendszerekhez képest.

T5. A progresszív személyi jövedelemadó rendszert alkalmazó országok meghatározó hányada az alacsony jövedelemcentralizációt alkalmazó országok közé tartozik, vagyis az egykulcsos személyi jövedelemadó rendszer nem jelent automatikusan alacsonyabb jövedelemcentralizációt. A legmagasabb és a legalacsonyabb jövedelemkoncentrációt felmutató ország csoportokban egyaránt a progresszív személyi jövedelemadó rendszert működtető országok vannak többségben. **A hipotézis igazolódott.**

H6. A társadalom többsége a progresszív adózást tartja megfelelőbbnek és azt preferálja, vagyis úgy véli, hogy a magasabb jövedelműeknek jobban hozzá kell járulni a közteherviseléshez. Emellett a Kormány azon szándéka, mely szerint az egykulcsos személyi jövedelemadó rendszer és a családi adókedvezmény a magasabb jövedelműek esetében a gyermekvállalási szándékot kívánja ösztönözni, nem feltétlenül igazolható.

T6. Kérdőíves felmérésem alapján igazoltam, hogy az alacsonyabb jövedelemkategóriák felé haladva a progresszív személyi jövedelemadó rendszert támogatók aránya növekszik, de a magasabb jövedelemkategóriákba tartozók között is többségben vannak a progresszív személyi jövedelemadó rendszert támogatók. Progresszív jövedelemadó esetében annak pozitív kommunikációja a közismertebb és elfogadottabb, míg az egykulcsos rendszerek esetén elsősorban politikai oldalról, inkább a negatív tulajdonságok kidomborítása a dominánsabb.

A személyi jövedelemadó rendszeren keresztül alkalmazott adókedvezmények, illetőleg az egykulcsos rendszer következtében a magasabb jövedelmű háztartásokban megmaradó magasabb nettó jövedelem direkt módon nem befolyásolja a nagyobb gyermekszám vállalását. Az adórendszerben megjelenő családtámogatási elemek akkor lehetnének hatékonyak, ha az érintettek garanciát kaphatnának arra, hogy a jelenlegi kedvező feltételek rövid és középtávon nem változnak meg. Ehhez az adórendszer stabilitására van szükség. **A hipotézis igazolódott.**

Az értekezés aktualitása abban rejlik, hogy átfogó áttekintést ad az Európai Unió 28 tagállamának személyi jövedelemadó rendszeréről, valamint választ kapunk arra, hogyan befolyásolja az egyes makrogazdasági paraméterek értékeinek alakulását a személyi jövedelemadó rendszer jellege.

Az adópolitikai döntések tudományos megalapozottságát segíti minden tanulmány, így jelen értekezés is meghatározó jelentőségű, különösen egy közepesen fejlett adókultúrával rendelkező országban.

7. KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

A javaslatok közvetetten kapcsolódnak a kutatási eredményekhez, mivel a vizsgálataim alapvetően összehasonlító jellegűek és makroszintűek voltak, így a vizsgálati eredményekből történő közvetlen javaslattétel lehetősége erősen korlátozott volt.

Az Európai Unió államainak adatai alapján elvégzett vizsgálatok eredményeképpen a hazai személyi jövedelemadó rendszerrel kapcsolatban az alábbi javaslatokat teszem.

Az egykulcsos adórendszerrel kapcsolatos tapasztalatok még hiányosak a tekintetben, hogy milyen makrogazdasági hatásokat vált ki, mennyiben képes csökkenteni az egykulcsos személyi jövedelemadó rendszer a rejtett gazdaság arányát, valamint, hogy valóban javítja-e az adófizetési hajlandóságot. Az egykulcsos személyi jövedelemadó rendszert korábban bevezető és tartósan fenntartó országokban a pozitív gazdasági hatások néhány év elteltével már jelentkeztek. Egyes országok adóbevétel növekedésében sok más tényező is szerepet játszott, éppen ezért a levont következtetések csak fenntartással kezelhetők, a későbbiekben felül kell vizsgálni az eredményeket.

Az ország jelenlegi gazdasági helyzetében az egykulcsos személyi jövedelemadó rendszer fenntartása indokolható. A jelenlegi egykulcsos személyi jövedelemadó mértékének további csökkentését viszont nem javaslom, hiszen a költségvetési hiányt esetlegesen csak további adók kivetéssel lehetne pótolni. Ez az irányvonal pedig nem az adórendszer egyszerűsítéséhez vezetne.

Véleményem szerint azonban megfontolásra méltó javaslat lehetne egy mérsékelt progresszív személyi jövedelemadó rendszer kialakítása. Progresszív adózás esetén, elképzelhetőnek tartanám egy 0%-os adókulcs kialakítását bizonyos éves jövedelemszint alatt kedvezményektől és mentességektől függetlenül. Az első kulcs 1 és 5 millió forint jövedelem között 15%, ez 1% pontos csökkentést jelentene a jelenlegi egykulcsos jövedelemadó mértékhez képest, 5 millió Ft jövedelem felett pedig a mérsékelt progresszív kulcs legmagasabb mértéke 22% lenne. Adóelméleti szempontból összehasonlítva az egykulcsos és progresszív jövedelemadó rendszereket tekintve, mindkét rendszer alkalmazásánál lesz olyan ember, aki rosszul jár, és azt mondja, hogy az adórendszer az ő szemszögéből méltánytalan és igazságtalan. Az egykulcsos adórendszer a

szuper-gazdagok javára igazságtalan. IMF adóelméleti szempontból megközelítve, arra a megállapításra jutott, hogy a többkulcsos adórendszer gazdaságilag és társadalmilag is hasznosabb, mint az egykulcsos.

Amennyiben marad az egykulcsos személyi jövedelemadó, úgy szakmailag támogatom az adójóváírás lehetőségét, ez által is segítve a kis jövedelemmel (létminimum, minimálbér) rendelkező munkavállalókat.

Javasolom a szociálpolitikai elemek kivételét a jelenlegi adórendszerből. A cél az lenne, hogy a családi adókedvezmény rendszere beépíthető legyen a családtámogatási ellátásokba.

Az adónemek egyre növekvő száma az adórendszer áttekinthetőségét nehezíti, sok kis adónem összevonása, megszüntetése megfontolandó lehetne növekvő SZJA kulcs esetén. Ilyen mérvű adóintézkedések azonban társadalmi tiltakozást válthatnak ki. Értem ez alatt a különböző szociális járulékok adókkal való kiváltását, illetve bizonyos vállalkozásokat érintő adóterhek magánszemélyek adóterhévé való transzformálását. Véleményem szerint, a kis adók célja határozza meg jelentőségüket, azaz azok a kis adók, amelyek valamilyen társadalmi réteg lenyugtatására szolgálnak, valamint rövid távú fiskális célja van, azokat ki kellene vezetni az adórendszerből (pl. népegészségügyi termékadó, - orvosok, és egészségügyi dolgozók bérfejlesztésére fordították az adóbevételt -, magánszemélyek különadója). Javaslatom ellen szól, hogy a társadalmi elfogadottság amellet van, hogy a jelenlegi adórendszer minél kevésbé óhajtja adóztatni a magánszemélyeket.

További kutatási feladatként meghatározó jelentőségű lehetne a jövedelmek vizsgálata mérsékelt progresszív személyi jövedelemadó esetén. Ennek tükrében vizsgálni lehetne, hogy milyen jövedelmi csoportok vállalnak és mennyit a megnövekedett személyi jövedelemadó terhekből. Jövedelmi csoportok alatt a létminimum vagy a minimálbér alatt keresőket, a minimálbér és az átlagbér között keresőket és az átlagbér felett keresőket értem. Itt akár lehetnének különböző jövedelem szintekhez tartozó sávugrások a társadalom igazságérzetének és az adózók méltányos terhelhetőségének függvényében.

Az adórendszer további átalakítása terén egyetértek azon kormányzati törekvéssel, hogy a forgalmi típusú adókra kell összpontosítani a jövedelem típusú adókkal szemben.

Kívánatosnak tartom egy egységes vagyonadó bevezetését, mely nem csak az ingatlanadót foglalná magába. Korábban is történtek kísérletek – ugyan sikertelenül - a vagyonok megadóztatására (luxusadó vagy ingatlanadó). Az Alkotmánybíróság nem a vagyonadó kivethetőségét kérdőjelezte meg, csupán annak mikéntjét. Széleskörű felméréssel és hatástanulmányok alapján kidolgozható lenne egy társadalmilag is elfogadott vagyonadó.

A vagyonadó bevezetése vonatkozhatna nagy értékű ékszerekre, lajstromozott műtárgyakra, értékpapírokra és különleges állatokra is. A revizoroknak szüksége lenne egy közvetlen hozzáférésre a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal adatbázisához. Az adóhivatal felé jelentési kötelezettség is terhelhetné az egyes aukcióműveket, galériákat egy nagyobb vagyontárgy megvétele esetén. Az egyes fogalmak meghatározásánál, hogy mi minősülhetne vagyonnak, célszerű lenne segítségül hívni a szuper gazdag személyek vagyontömegének összetétel vizsgálatát. Kétségtelen azonban, hogy ennek bevezetése hosszas előkészületi munkát igényel és komolyabb társadalmi ellenállásba ütközhet, valamint teljes körű vagyonbevallási kötelezettséggel járna együtt. Adóellenőrzése a külső értékbecslők igénybevitelével is megvalósulhatna.

Az adórendszer további átalakítása során javaslom az ingatlanadó újragondolását. Cél lenne az egy, de több százmilliós értékű ingatlan tulajdonnal valamint a több ingatlan vagyonnal rendelkező emberek intenzívebb bevonása a közteherviselésbe.

Azokban az esetekben ahol a lehetséges új adóreformok értékhatárok kialakításához kötődnek számítani kell az erőteljesebb vagyoneltitkolási szándék megjelenésére, hiszen lehet, hogy csak minimális plusz miatt kell majd bizonyos adóalanyoknak adót fizetni az államkasszába.

Az adóeljárás rend szigorítását is javaslom, mivel az egyes országok, úgy szabotálják a megkötött információ egyezményt, hogy egy-két év alatt nyújtanak csak információt, az elévülés miatt azonban lehetetlenné válik a tényadatok felhasználása. A nemzetközi együttműködés és segítségnyújtás területén hatékonyabb lehetne az információcsere, ha az adóellenőrök közvetlenül is kapcsolatba léphetnének az illetékes külföldi kollégával, ehhez természetesen megfelelő nyelvtudással és szakmai tapasztalattal rendelkező adóellenőrök szükségesek. Szükségesnek tartom mind az ellenőrzési mind a kiválasztási munka során, hogy az adóellenőrök, a pénzügyintézetek, és más állami szervezetek nyilvántartásaihoz

közvetlenül hozzáférhessenek, ezáltal az adóeljárás időszaka lerövidülhetne, valamint más fontosabb vizsgálati szempontokra koncentrálódhatna. Magyarországon sajnos a revizornak hosszú ideig várnia kell például egy banki megkeresés megválaszolására, ez pedig hátráltatja az információ mielőbbi felhasználását.

Kockázatkezelési modellek kialakítása célszerű lenne, mely az adózókat a teljes adóalanyi életútjuk során figyelemmel követi, elemzi és értékeli.

Fontosnak tartanám az adóellenőrzések hatékonyságának növelését. Ugyanannál az adózónál ismételt adóellenőrzések során figyelemmel lehetne követni az adófizetési hajlandóságot, függetlenül attól, hogy mi volt a korábbi adóellenőrzés megállapítása.

Az adórendszer átalakítása csak akkor lesz sikeres, ha az minden gazdasági szereplő elvárásait, igényeit figyelembe veszi, hiszen egy adórendszer akkor igazán sikeres, ha az növeli a gazdasági teljesítményt, csökkenti az adózással járó adminisztratív terheket és az adóelkerülési hajlandóságot, ugyanakkor megfelel a Kormány által meghatározott társadalmi igazságossági kritériumoknak is.

8. ÖSSZEFOGLALÁS

Az értekezés mondanivalójának aktualitása két területen nyilvánvaló. Az egyik, hogy napjainkban központi elemként kezelt versenyképesség elemei közül az adózás okvetlenül versenyképességi tényezőnek minősül. A kormányzati szektor is azt elemzi, hogy milyen adózási, adójogi intézkedésekkel tudja elérni a kívánt célt. A másik, hogy az SZJA rendszer vizsgálata a családtervezés tükrében az egyik legfontosabb feladat lehet a mai magyar társadalmi-gazdasági helyzetben.

Az értekezés kutatómunkája két fő részből áll: egy elméleti áttekintésből és a primer valamint a szekunder kutatások eredményeinek részletes elemzéséből. Szakirodalmi feldolgozás keretében bemutattam, vizsgáltam, illetve értékeltem az adózás történetét, az Európai Unió adójogát, a jelenlegi európai adózási trendeket különösen fókuszálva arra, hogy milyen megoldásokat alkalmaznak az egyes tagországok a személyi jövedelemadó rendszerek területén. Az elemzés előkészítő fázisában, az adatok, tendenciák objektív értékeléséhez elengedhetetlen volt az összehasonlíthatóság alapját képező jogszabályok, valamint ezek hatásainak az áttekintése. Nagyszámú hazai és nemzetközi szakirodalmi forrásra támaszkodva elhelyeztem Magyarországot a nemzetközi adóversenyben. Áttekintettem a 2011-től életbe lépett hazai személyi jövedelemadó rendszer lényegi elemeit. Értekezésemben arra a megállapításra jutottam, hogy az adópolitika kialakítása gazdaságpolitikai és társadalompolitikai célok figyelembevételével történik. Az adók a közkiadások és a jövedelmek redisztribúciójának alapját képezik.

A magyar személyi jövedelemadó szabályozás bonyolult, sokszor változik, mindez nehezíti a jogkövető magatartást. Gyakori az évközi változás is, ami a kiszámíthatóságot nehezíti, mindez együttesen gyengíti az adómorált. A különböző időpontokban hatályba léptetett egyes rendelkezések csupán a fiskális politika aktuális célkitűzéseit szolgálják, ezzel gyengítve a törvény egységét, kohézióját, megismerhetőségét. A hazai elvonások aránya a teljes bérköltséghez képest 2009. óta folyamatosan növekedik.

Az Európai Unió 28 tagországa személyi jövedelemadó kulcsának átlaga 38,7%. Megállapítom, hogy a magyar személyi jövedelemadó kulcs mértéke jóval az uniós átlag alatt van. Az Európai Unióban 2013. évben hét tagország alkalmazott egykulcsos személyi jövedelemadó rendszert. Az egykulcsos adózást alkalmazó tagországok közé tartozik Észtország, Litvánia, Lettország, Románia, Bulgária, Csehország és Magyarország. A tagországok részletes elemzése során azt tapasztaltam, hogy a tagállami személyi

jövedelemadó szabályozás, a személyi jövedelemadó mentességek és kedvezmények köre az adott tagállam gazdasági fejlettségén alapul.

Az értekezésben az egykulcsos adórendszer recepció vizsgálata is megtörtént a kelet-európai országok tekintetében. Az egykulcsos adórendszer bevezetésének összes vélt vagy valós hatását az országokra nézve nem volt céлом bemutatni, csupán saját hangsúlyaimmal kísérletet tettem a legfőbb makrogazdasági tényezők alakulásában történő változás bemutatására.

Megállapítottam, hogy az egykulcsos személyi jövedelemadózási módszerre áttérő országok áttérés előtti SZJA mértéke nem haladja meg a vizsgált országok átlagos SZJA terhelés mértékét. Ez azt jelenti, hogy az egykulcsos személyi jövedelemadózási módszert bevezető országok nem rendelkeztek kimondottan magas SZJA kulccsal.

A tagállami személyi jövedelemadó kulcsok növekedése a belföldi keresletet visszafogja, ugyanakkor a megtakarítások GDP arányos értékét növeli. A nettó jövedelemszint csökkenésének hatására a magánszemélyek a fogyasztásukat fogják elsősorban vissza, de a megtakarítások szintjét növelik. Az Európai Unió tagországaiban az összes államháztartási bevételen belül a személyi jövedelemadó bevételek átlagos arányát az uniós tagországban alkalmazott személyi jövedelemadó rendszer érdemben nem befolyásolja.

Kérdőíves felmérésem során azt tapasztaltam, hogy a nettó jövedelem nagysága nem tölt be meghatározó szerepet a tervezett családnagyság kialakításban.

9. SUMMARY

The actuality of the topic is apparent on two main grounds. Firstly, taxing - which is considered an important element of competitiveness these days - is necessary to be labelled as one of the key factors of competitiveness. The governmental sector makes serious efforts to analyse what kind of taxing measurements should be taken to reach the desired goals. Secondly, the audit of the income tax system in the context of family planning is a hot issue in today's Hungarian socio-economic settings.

The research part of the dissertation consists of two main sections: a theoretical overview and a detailed analysis of the results of the primary and secondary researches. In the theoretical summary, I construed the history of taxation, the tax rights in the European Union and present taxation trends, particularly regarding the tools applied in the field of personal income taxation in the different member states. In the preparatory phase of the analysis, it was necessary to overview the laws building up the basis of comparison and their overall effects in order to evaluate the data and the tendencies objectively. Supported by several domestic and international literatures, I classified Hungary in the international tax competition. I outlined the main elements and the negative side of the domestic personal income tax system introduced in 2011.

In my treatise, I ascertained that tax politics is formed with respect to economic and social policy. Taxing forms the basis of public expenses and the redistribution of incomes.

Hungarian taxing system is complicated and changes often which makes law-abiding behaviour much more difficult. Inter-year changes make the system less computable and this may weaken taxing morals. Certain rules introduced in different times serve only the actual aims of financial politics, weakening the unity, cohesion and recognition of the law. The domestic disallowance rate in comparison with the total costs of the salaries has constantly been growing since 2009.

The average of the personal income tax rates of the 28 member states of the European Union is 38,7%. I state that the Hungarian personal income tax rate is much lower than the average of the European Union. In the European Union, 7 member states applied a flat rate personal income taxation system in 2013: Estonia, Lithuania, Latvia, Romania, Bulgaria, the Czech Republic and Hungary. During the detailed analysis of the member states I experienced that the personal income taxation regulations, the tax exemptions and allowances are based on the financial advancement of the particular member state.

In my dissertation, I examined the reception of the flat rate taxing system in the Eastern-European states. I had not intended to present all the real or presumed effects of the flat rate taxing system in these states, but my aim was to emphasise some factors of the changes happening in particular macro-economic procedures.

I ascertained that in countries adopting the flat rate taxing system the rate of personal income taxes before the adoption does not exceed that rate after the adoption. This means that countries applying flat rate taxing system do not have particularly high rate of personal income taxation.

The growth of the personal income tax rates in the member states reduces the domestic demand, but at the same time it increases the GDP-proportionate value of the savings. As the result of the net income reduction, individuals primarily reduce their consumption, but they increase the level of their savings. In the member states of the European Union the average rate of personal income tax revenue within the incomes of the public finances are not influenced by the method applied in the particular member state.

During my questionnaire survey, I experienced that the amount of the net income does not have a determining role in family planning.

10. MELLÉKLETEK

M1. Irodalomjegyzék

1. ADÓVILÁG (2014): A magánszemélyek személyi jövedelemadó bevallási kötelezettségének teljesítésére vonatkozó szabályok pp. 3-6.
2. AIDT, T. S. - JENSEN P. S. (2009): The Taxman Tools Up: An Event History Study of the Introduction of the Personal Income Tax, *Journal of Public Economics*, 93 (1-2), online, letöltve: 2014. 06. 28. <https://www.repository.cam.ac.uk/bitstream/handle/1810/195435/0766.pdf?sequence=1> pp. 1-33.
3. AKK Zrt (2000-2013): Főbb makrogazdasági mutatók, online, letöltve: 2014. 08.15. <http://www.akk.hu/object.6066a3b1-4c6d-4b97-84c5-cd883126b2ec.ivy>
4. ALM, J. - SKIDMORE M. (1993): Fiscal Pressure, Tax Competition, and the Introduction of State Lotteries, *National Tax Journal*, 46, online, letöltve:2014.06.28. <http://www.jstor.org/discover/10.2307/41789039?uid=2&uid=4&sid=21104224365927> pp. 463–476.
5. AMBRUS, R. (2012): A személyi jövedelemadó rendszer áttekintése, különös tekintettel az adókedvezmények hatására, online, letöltve: 2013.06.20 http://www.nyme.hu/fileadmin/dokumentumok/ktk/Kepzes_doktori/2013/2013_AmbrusRita_d.pdf p. 34.
6. APEH (1999): Az 1988-as adóreform pályára állítása, In: *Apeh világa 1999*. p.11.
7. ÁRENDÁS, CS. - DUDÁS, T. - ILLÉS, G. - SZINEK, K. M. (2006): A Szlovákiai adóreform 2004-ben- a 19% egy éve online, letöltve: 2014. 06. 28. http://www.sze.hu/etk/_konferencia/publikacio/Net/eloadas_arendas_csaba.pdf
8. BAKOS, P. - BÍRÓ, A. - ELEK, P. - SCHARLE, Á. (2008): A magyar adórendszer hatékonysága, In: *Közpénzügyi Füzetek* 21. szám, p. 4.
9. BALOGH, L. - GÁL, V. - PARÁDI-DOLGOS, A. (2010): Fából vaskarika? Egykulcsos családi jövedelemadózás lehetősége Magyarországon nemzetközi tapasztalatok alapján. „Hitel, Világ, Stádium” Nemzetközi Tudományos Konferencia, Sopron, 2010. november 3. (CD-n megjelent)
10. BATURO, A. - GREY, J. (2007): Flatliners: Ideology and Rational Learning in the Diffusion of the Flat Tax, online, letöltve: 2014.07.07. <file:///D:/Dokumentumok/Downloads/SSRN-id980704.pdf>

11. BENCSIK, M. (É. n.): Társadalombiztosítás oktatási segédlet, BMF- KGK, online, letöltve: 2014. 07. 08. kgk.uni-obuda.hu/system/files/TB_segedlet.doc
12. BENCSIK, M. - SZENTKIRÁLYI, A. (2011): Adózás alapjai, jegyzet, online, letöltve: <http://www.docstoc.com/docs/115423660/Adozas-alapjai-jegyzet-2011-03-11> pp.17-21.
13. BUDAPEST BANK (2013): Beruházások Magyarországon és a környező országokban, online, letöltve: 2013.11.05.
http://www.budapestbank.hu/common/letoltes/vallalat/beruhazasok_magyarorszagon.pdf
14. BUJDOSÓ, S. (2008): Változások és lehetőségek az önkormányzati gazdálkodásban, online: letöltve:
http://www.rphd.ktk.pte.hu/files/tiny_mce/File/Kiadvanyok/Egyeb/onk_konf_kotet.pdf p. 15.
15. BURJÁN, Á. - SZEBELLÉDI, I. - SZTANÓ, I. - TÓTH, J. (2007): Adók és támogatások alapjai, Budapest, SALDO Kiadó, pp. 58-62.
16. CULLIS, J. - JONES, P. (2004): Közpénzügyek és közösségi döntések, Aula Kiadó, Budapest,
17. CSERTEG, R. - MAGYAR-ÁHEL, E. - MAGYAR, CS. - SÁNDOR, ZS. (2009): Az ÁFA ellenőrzések módszertana az Uniós csatlakozás után, pp. 5-7.
18. CSIZMADIA, H. (2013): A válságadók felül írják a sorrendet, In: Világgazdaság 2013.05.22. p. 15.
19. CSIZMADIA, Á. (2013): Várakozások és eredmények - Hogy bizonyított az egykulcsos szja, online, letöltve: 2014. 06. 28.
www.bgf.hu/pszk/Szervezeti.../tdk/.../Csizmadia_Aron%20dolgozat.pdf
20. DELOITTE (2013): International Tax Source, online, letöltve: 2013.07.23.
<https://dits.deloitte.com/Administration/ManageHomePage/Popup.aspx?ChildPage=Country%20Guides%20and%20Highlights>
21. ELLIS, M. J. (2011): The flat tax in central Europe: Slovakia and Czech Republic in comparative perspective, online, letöltve: 2014.07.08.
<http://www.cejpp.eu/index.php/ojs/article/view/80/73>
22. EPC (2004): Lisbon Revisited – Finding a New Path for European Growth, Working Paper No. 8.

23. EQUILOR Zrt. (2012): Az európai és a hazai beruházások alakulása, online, letöltve: 2013.10.07. http://www.ecf.hu/hu/newsletter/20120731_1834.htm/1
24. ERDŐS, T. (2012): Egykulcsos jövedelemadó és gazdasági növekedés, Közgazdasági Szemle, LIX. évf., 2012. február pp. 109-138.
25. ERDŐS, G. - FÖLDES, B. - ÖRY T. (2013): Az Európai Unió adójoga, Complex Kiadó, Budapest, p. 41.
26. EUROPEAN COMMISSION (2007): Tax revenues in the European Union: developments and economic issues, Background note to the attention of the EPC-WGQPF ECFIN/E/3/D (2007) REP/51718 (szerzők: Carone, G. N., G és Schmidt, J.)
27. EUROSTAT (2013-2014): Structures of the taxation systems in the European Union Data 1995-2012. Luxembourg
28. EURÓPAI KÖZPONTI BANK (2014): Az EKB szakértőinek makrogazdasági prognózisa az euroövezetről, online, letöltve: 2014.04.10. <http://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/ecbstaffprojections201403hu.pdf>
29. ERŐS, A. - IVICZ, M. (2006): Egykulcsos adórendszer, a bölcsek köve avagy egy lehetséges megoldás a sok közül?, Iustum Aeguum Salutare, II. évf. 2006/ 1-2. pp. 203-212.
30. ESPING, A. (1990): The tree Words of Welfare Capitalism, online, letöltve: 2014.06. 28. <http://isites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic1134169.files/Readings%20on%20Social%20Democracy/Esping%20Anderson%20-%20The%20Three%20Worlds%20of%20Welfare%20Capitalism.pdf> pp. 1-33.
31. ÉKES, I. (1997): Adózás 1988-1996. Statisztikai Szemle 1993.1-2-es szám
32. FÖLDES, G. (2000): Pénzügyi jog, Budapest, p. 29.
33. FÖLDES, G. (2001): Adójog, Osiris Kiadó, Budapest, pp. 13-207.
34. GARAI, K. (1999): Az Európai Unió, Corvina Kiadó, Budapest, p. 135.
35. GÁBOS, A. - SZÍVÓS, P. (2002): A jövedelemszegénység alakulása, a gyermekes családok helyzete, online, letöltve: 2013.11.7. <http://www.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/pdf/a819.pdf>
36. GÁBRIEL, K. - HÜTTL, A. (1998): Adók az Európai Unióban és Magyarországon, Statisztikai Szemle, 1998/11. pp. 897-913.
37. GÁSPÁR, A. (2011): A magyar adórendszer és annak mezőgazdasági egyéni vállalkozókra gyakorolt hatása az Észak-alföldi Régióban, online, letöltve: 2013.11.31. http://szie.hu/file/tti/archivum/Gaspar_Andrea__Doktori_ertekezes.pdf pp. 12-145.

38. GELMANN, A. - HILL, J. (2007): Data Analysis Using Regression and Multilevel/ Hierarchical Models
39. GORODNICHENKO, Y. - MARTINEZ-V. J. - K. S. (2007): Myth and Reality of Flat Tax Reform: Micro Estimates of Tax Evasion Response and Welfare Effects in Russia, IZA Discussion Paper No. 3267. online, letöltve: 2014. 06. 28. <http://www.nber.org/papers/w13719> pp. 1-64.
40. HALL, R. - RABUSHKA, A. E. (1985) The Flat Tax, Stanford: Hoover Institution Press
41. HANTI, E. (2013): A bruttó és a nettó minimálbér alakulása, valamint az adóék alakulása 2009-2013, online, letöltve: <http://www.mszosz.hu/hu/szakanyagok/munkavedelem/func-startdown/158/>
42. HAVASI, É. (2005): Szegénység fogalma, mérhetősége, online, letöltve: 2013.11.06. http://deszocpol.atw.hu/tarspol/havas_eva.doc
43. HELLER, F. (1943): Pénzügytan, Magyar Közgazdasági Társaság, Budapest,
44. HERICH, GY. (2006): Nemzetközi adózás, Penta Unió, Pécs. pp. 15-234.
45. HERICH, GY. (2007): Adótan, Penta Unió, Pécs. pp. 6-242.
46. HERICH, GY. (2013): Adózás Európában, Penta Unió Zrt., Pécs pp. 26- 163.
47. HINDRIKS, J.- KEEN, M.- MUTHOO, A. (1999): Corruption, extortion and evasion, online, letöltve: 2014. 06. 28. http://projects.iq.harvard.edu/gov2126/files/hindriks_1999.pdf pp. 395-430.
48. HORVÁTH, G. - PARAGI, M. (2011): Az egykulcsos személyi jövedelemadó várható hatásai az agrárfoglalkoztatásra, Gazdálkodás, 55. évf., 1. szám pp. 87-96.
49. HUNYADI, L. - MUNDRUCZÓ, GY. - VITA, L. (1997): Statisztika, Budapest, Aula Kiadó
50. HUNYADI, L. - VITA, L. (2002): Statisztika közgazdászoknak, Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, pp. 240- 244.
51. HVG (2013): Elemzők: a közmunkaprogram miatt jók a foglalkoztatottsági adatok, online, letöltve: 2012.11.05. http://hvg.hu/gazdasag/20131029_Elemzok_a_kozmunkaprogram_miatt_jok_a_fog
52. ILONKA, M. (2004): Az adózás története az őskortól napjainkig, Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó pp. 18-145.
53. IMF (2006): The Flat tax (es): Principle and Evidence, online, letöltve: 2013. 09.28. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2006/wp06218.pdf> p. 6.

54. INDEX (2013): Boldog születésnapot, áfa! online, letöltve: 2014.08.17.
http://index.hu/gazdasag/2013/01/03/25_eves_az_adorendszer/
55. INVESTOPEDIA: Definition of Flat Tax, online, letöltve: 2013. 11.09.03.
<http://www.investopedia.com/terms/f/flattax.asp>
56. IVANOVA, K. - KLEMM (2005), The Russian Flat Tax Reform, IMF Working Paper, WP/05/16
57. JÁROSI, P. - MADÁR, P. - SÁGI, J. - SCHEPP Z. - SÓVÁGÓ, L. - SZABÓ, Z. - SZEBBELLÉDI, I. - ZELLER, GY. (2006): Pénzügyek alapjai kézirat, Budapesti Gazdasági Főiskola, pp. 344-345.
58. JI, K. - LIGTHART, J. E. (2012): The Causes and Consequences of the Flat Income Tax, online, letöltve: 2014. 06. 28. https://editorialexpress.com/cgi-bin/conference/download.cgi?db_name=res_phd_2013&paper_id=116
59. JUHÁSZ, I. (2013): Adótörténelem, online, letöltve: 2013.11.05.
http://5mp.eu/fajlok/msc/adotortenelem_2_www.5mp.eu_.pdf pp. 4-16.
60. KASSAI, ZS. (2012): A LEADER program, mint helyi partnerség kérdései Magyarországon. online, letöltve: 2013.10.25.
http://szie.hu//file/tti/archivum/Kassai_Zsuzsanna_ertekezes.pdf p. 70.
61. KÁLLAI, L. - SZTANÓ, I. (2000): Adók, illetékek, járulékok és vámok, Budapest. SALDO Kiadó, pp. 38-58.
62. KEEN, M. (2006): The Flat tax (es): Principle and Evidence, online, letöltve: 2013.07.21 <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2006/wp06218.pdf> p.6.
63. KIRÁLY, L. GY. (2002): Az APEH évforduló köztisztviselők napjára, In: Adóvilág, 2002. aug. VI. évf. 9. sz. p. 2-4.
64. KISS, S. CS. - SCHARLE, Á. - SZABÓ, B. - SZABÓ, P. A. (2008): Adóreformok Európában, In: Külgazdaság, 52 évf. 9-10 szám, pp. 7-33.
65. KOVÁCS, Á. (2012): Különbségek és azonosságok az Eu tagországok válságkezelési gyakorlatában, online, letöltve: 2014.08.15.
<https://www.google.hu/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&ie=UTF-8&rct=j#q=Kov%C3%A1cs+%C3%81rp%C3%A1d+2012+K%C3%BCI%C3%B6nbs%C3%A9gek+%C3%A9s+azonoss%C3%A1gok+az+Eu+tagorsz%C3%A1gok+v%C3%A1ls%C3%A1gkezel%C3%A9si+gyakorlat%C3%A1ban>
66. KÖLTSÉGVETÉSI TANÁCS (2010): A Magyar Köztársaság Költségvetési Tanácsának becslése. „Az adó- és járuléktörvények, a számviteli törvény és a könyvvizsgálói kamarai törvény, valamint az európai közösségi jogharmonizációs

- kötelezettségek teljesítését célzó adó- és vámjogi tárgyú törvények módosításáról” szóló T/1376.számú törvényjavaslat költségvetési hatásairól, online, letöltve: http://umann.pl/www.mkkt.hu/download/000/304/Adocsomag_hatasvizsgalat.pdf 2013.08.22. pp. 3-7.
67. KÖRNYEI, A. (2000): Adózás anno...II. jövedelemadózás a két világháború között Magyarországon, In: Adóvilág, 2000. június IV. évfolyam 8. sz. p. 32-39.
68. KPMG (2013): Tax rates, online, letöltve: 2013. 11. 06.
<http://www.kpmg.com/Global/en/services/Tax/tax-tools-and-resources/Pages/tax-rates-online.aspx>
69. KSH (2008-2013): A központi költségvetés bevételei, online, letöltve: 2013. 11.01. http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qse006d.html
70. KSH (2012): A KSH jelenti, online, letöltve: 2014.03.30.
<http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/gyor/jel/jel1212.pdf> Gazdaság és Társadalom 2012. I-IV. negyedév p. 56.
71. KSH (2014): Gyorstájékoztató, online, letöltve: 2014. 08.10.
<http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/gyor/mun/mun21405.pdf>
72. LAKATOS, M. (2007): A gazdaságpolitika hatása a magyar adórendszerre, Budapest, pp. 27-29.
73. LeitnerLeitner (2013): Különadók szerepe az adózásban, online, letöltve: 2014. 07. 08.
http://www.leitnerleitner.hu/sites/default/files/Kulonadok_tanulmany_0.pdf
74. LEPSÉNYI, M. - SZŰCS, J. - KOPÁNYINÉ MÉSZÁROS, E. - SZÉKELY, ZS. (2013): Az illetéktörvények egységes szerkezetben, magyarázatokkal, SALDO Kiadó, Budapest
75. LOSONCZ, M. (2006): Uniós adóharmonizáció és adóverseny – tanulságok Magyarország számára, online, letöltve: 2013.11.21.
<http://www.asz.hu/penzugyi-szemle/2006/li-evfolyam-2006-4-szam/pu-szemle-0604.pdf> pp. 474-490.
76. MAGYARORSZÁG KORMÁNYA (2013): Magyarország Konvergencia Programja (2014-2016), online, letöltve: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/nd/cp2013_hungary_hu.pdf
77. MAGYAR KÖZIGAZGATÁSI INTÉZET (2002): Általános közigazgatási ismeretek 2. rész, online, letöltve: 2014-03-22
http://5mp.eu/fajlok/msc/allamhaztartas_tankonyv_www.5mp.eu_.pdf

78. MAGYAR, SZ. (2013): A személyi jövedelemadó törvény változásai 2013. online, letöltve: 2013-10-27 <http://www.jogiforum.hu/hirek/28874>
79. MARJÁN, A. (2006): Az Európai Unió gazdaságtana, HVG kiadó, Budapest, p. 334.
80. MARKÓ, A. (2012): Személyi jövedelemadóztatás Magyarországon- Az egykulcsos személyi jövedelemadó vizsgálatának tükrében, online, letöltve: 2014. 06. 28. http://elib.kkf.hu/edip/D_16137.pdf
81. MATTHEWS, S. (2011): What is a „Competitive” Tax System? OECD Taxation Working Papers No. 2.
82. MAZARS (2013): Tax Brochure 2013. online, letöltve: 2013.08.16. <http://hun.mazars.hu/Nyitolap/Hirek/Hirleveleink-Kiadvanyaink/Brosurak-2013/KOeZEP-KELET-EUROPAI-ADO-BROSURA-2013>
83. MFB - PERISZKÓP (2013) Javult a Magyarországi vállalatok piaci helyzete, online, letöltve: 2013.11.05. <https://www.mfb.hu/aktualis/mfb-periszkop/mfb-periszkop-2013-junius>
84. MIRRLEES, J. A. (1971): An exploration in the theory of optimum income taxation, Review of Economic Studies 38, online, letöltve: 2014. 06. 28. <http://aida.econ.yale.edu/~dirkb/teach/pdf/mirrlees/1971%20optimal%20taxation.pdf> pp. 175–208.
85. MITCHELL, J. D. (2007): The Global Flat Tax Revolution, online, letöltve 2013.11.21. <http://www.cato.org/policy-report/julyaugust-2007/global-flat-tax-revolution>
86. MNB (2013): Elemzés az államháztartásról, online, letöltve: 2013.10.27. http://www.mnb.hu/Root/Dokumentumtar/MNB/A_jegybank/kt-funkcio/Elemzes_az_allamhaztartasrol_201302.pdf pp. 8-18.
87. MURAKÖZY, B. (2006): Az Egy adókulcs legendája, online, letöltve: 2014. 06. 28. http://magyarnarancs.hu/publicisztika/az_egy_adokulcs_legendaja-65371
88. MURPHY, R. (2013): Flat taxes aren't simple and nor are they fair. They're actually all about slashing the role of government, online, letöltve: 2013.11.09. <http://www.taxresearch.org.uk/Blog/2013/07/03/flat-taxes-arent-simple-and-nor-are-they-fair-theyre-actually-all-about-slashing-the-role-of-government/>
89. MUSGRAVE, R. A. - MUSGRAVE, P. B. (1993): Az egyenlő teherviselés (az adózási méltányosság) megközelítési módjai, In: Semjén András (szerk.): Adózás, adórendszerek, adóreformok. Szociálpolitikai Értesítő, 1993/1-2. pp. 32-56.

90. MUSGRAVE, R. A. - MUSGRAVE, P. B. (1984): Public Finance on theory and in practice, Fourt Edition, McGraw-Hill Book Company
91. NAGY, ZS. (2012): Az egykulcsos adó: mi lehet a régiós örület mögött?, online, letöltve: 2013.10.02. <http://privatbankar.hu/ado/egykulcsos-ado-mi-lehet-a-regios-orulet-mogott-247425>
92. NAV (É. n.): Szikora János belső intranet
93. NAV (2010): Adózás a történelem tükrében belső intranet
94. NAV (1988-2014): Adótáblák, online, letöltve: 2014-07-09 http://nav.gov.hu/nav/szolgáltatások/adokulcsok_jarulekmertekek/adotablak
95. NÉMETH, M. (2006): A társasági adózás összehasonlító elemzése EU csatlakozásunk tükrében, Sopron, pp. 1-169.
96. NÉMETHNÉ GÁL, A. (1999): Általános statisztika, Tatabánya, p. 99.
97. NUNES, D. (2013): Flat Tax vs Progressive Tax, online, letöltve: 2013.11.01. <http://hubpages.com/hub/Flat-Tax-vs-Progressive-Tax-Pros-and-Cons-for-the-US>
98. NYÁRI, ZS. (2013): Magyarország a régió éllovasa, 2013 In: Világgazdaság 2013.05.22. p. 15.
99. OECD (1965-2012): Revenue Statistics
100. OECD (1996): Tax Expenditures, Recent experiences, Paris
101. OECD (2006): Fundamental reform of personal income tax, OECD Tax Policy Studies No. 13. online, letöltve: 2014. 06. 28. <http://browse.oecdbookshop.org/oecd/pdfs/product/2306081e.pdf>
102. OECD (2013): Average Personal Income Tax Rate and Tax Wedge Progression in OECD Countries, online, letöltve: [file:///D:/Dokumentumok/Downloads/OECD%20TAXATION%20\(1\).pdf](file:///D:/Dokumentumok/Downloads/OECD%20TAXATION%20(1).pdf) pp. 6-9.
103. ŐRY, T. (2003): Adóharmonizáció az Európai Unióban, a Magyar Köztársaság Külügyminisztériuma, pp. 2-30.
104. PANKUCSI, Z. (2013): Adószuverenitás- a nemzeti érdekek érvényesítési lehetősége Európai Unió környezetben, In: Adóharmonizáció, Penta Unió Zrt., Pécs, pp. 17-20.
105. PARAMÉTER (2013): Magyarországé a világ legmagasabb áfakulcsa? In: <http://www.parameter.sk/rovat/kulfold/2013/06/14/magyarorszage-vilag-legmagasabb-afakulcsa> Letöltve: 2013-08-21

106. PAULUS, A. - PEICHL, A. (2008): Inequality neutral flat tax reform in Europe: differences between East and West, online, letöltve: 2014. 06. 28. http://www.ecineq.org/ecineq_ba/papers/Peichl2.pdf
107. PÉTERVÁRI, ZS. (2007): A magyar illetékrendszer vizsgálata és elemzése nemzetközi viszonylatban, Berzsényi Dániel Főiskola, Szombathely, p. 25.
108. PÉNZCENTRUM (2012): Így keresnek 5-10 milliót plusz munka nélkül magyarok tízezrei, online, letöltve: 2013. 11.04. http://www.penzcentrum.hu/adozas/igy_keresnek_5-10_milliot_pluzmunka_nelkul_magyarok_tizezrei.1034327.html
109. PÉNZCENTRUM (2012): Így keresnek 5-10 milliót plusz munka nélkül magyarok tízezrei, online, letöltve: 2013. 11.04. http://www.penzcentrum.hu/adozas/igy_keresnek_5-10_milliot_pluzmunka_nelkul_magyarok_tizezrei.1034327.html
110. PICKARCZY, Z. (2013): Az illetéktörvények egységes szerkezetben, magyarázatokkal, SALDO Kiadó, Budapest, p. 7.
111. PITTI, Z. (2012): Magyar adóterhelés nemzetközi összehasonlításban, 2007-2011. online, letöltve 2013.11.21. [http://www.adko.hu/01_files/adattar/EUadotrendek\(zpitti\)20120423.pdf](http://www.adko.hu/01_files/adattar/EUadotrendek(zpitti)20120423.pdf)
112. PORTFOLIO (2008): Egykulcsos adózás kontra családi adózás, online, letöltve: 2013.11.07. <http://index.hu/gazdasag/magyar/adoado080409>
113. PORTFOLIO (2013): Magyarországé lett a harmadik legalacsonyabb szja-kulcs, online, letöltve: 2014.08.15. http://www.portfolio.hu/gazdasag/adozas/magyarorszage lett_a_harmadik_legalacsonyabb_szja-kulcs.183304.html
114. RABUSHKA, A. E. (2006): International Academic Forum on Flat Tax Rate, Center of Excellence in Finance, Bled, Szlovénia
115. RAMANATHAN, R. (2003): Bevezetés az ökonometriába alkalmazásokkal, Budapest, pp. 366-372.
116. RÁCZ, M. (2011): nem mindig segít az egykulcsos adózás, online, letöltve: 2013.10.15. http://www.hirado.hu/Hirek/2011/09/22/11/Szakerto_nem_mindig_segit_az_egykulcsos_adozas.aspx
117. SAAVEDRA, P. (2007): Flat Income Tax Reforms, Ch. 8. in Fiscal policy and economic growth, Gray C., Lane T., Varoudakis A. (szerk.), World Bank.

118. SAEZ, E. (2002): Optimal income transfer programs: intensive versus extensive labor supply responses, *Quarterly Journal of Economics* 117, online, letöltve: 2014. 06. 28. <http://eml.berkeley.edu/~saez/botqje.pdf> pp. 1039–1073.
119. SAJTOS, L. - MITEV, A. (2007): SPSS Kutatási és adatelemzési kézikönyv, Budapest, Alinea Kiadó, pp. 139- 215.
120. SCHIAU, L. - MOGA, A. (2009): The flat tax effects- theoretical and empirical evidence in western and eastern European countries, online, letöltve: 2014. 06. 28. <http://steconomice.uoradea.ro/anale/volume/2009/v3-finances-banks-and-accountancy/57.pdf>
121. SEMJÉN, A. (2006): A mai magyar adórendszer. Jellegzetességek, problémák, kihívások. online, letöltve: 2013. 11.01. <http://econ.core.hu/doc/parbeszed/semjen.pdf> p. 216.
122. SIMON, I. (2007): Pénzügyi Jog II. Osiris Kiadó, Budapest, p. 133.
123. SIMONOVITS, A. (2010): Adómorál és adórendszer, In: *Közgazdasági Szemle* LVII. évf., 2010. június pp. 481-496.
124. STIGLITZ, J. E. (2000): A kormányzati szektor gazdaságtana, KJK- Kerszöv, Budapest, pp. 395-530.
125. SZABÓ, T. - MOLNÁR, G. E. (2003): Közvetlen adóztatás az Európai Unióban, In: *Európai Füzetek* 26. Budapest
126. SZIKORA, J. (2011): Foglalkoztatási terhek és adókulcsok, online, letöltve: 2014. 03.22. <http://www.szef.hu/lapok/806/csatolmany> p. 9.
127. SZÍVÓS, P. - TÓTH, I. GY. (2013): Egyenlőtlenségek és polarizálódás a magyar társadalomban, online, letöltve: 2013.11.8. http://www.tarki.hu/hu/research/hm/monitor2012_teljes.pdf p. 26.
128. SZMICSEK, S. (2013): Régiós adóverseny, 2013 In: *Világgazdaság* 2013.05.22. p.15.
129. SZMICSEK S. - NAGY, G (2013): Az OECD akcióterv a nemzetközi adóalapok védelmére, illetve a profit mesterséges átcsoportosításának megakadályozására Adóhírlével. online, letöltve: 2013.09.13.
130. SZLOBODA, A. (2003): A magyar áfa szabályozás változásai az uniós csatlakozás tükrében, *Európai Füzetek* 2.
131. TÁRKI (2013): Egyenlőtlenség és polarizálódás a magyar társadalomban, online, letöltve: http://www.tarki.hu/hu/research/hm/monitor2012_teljes.pdf

132. TÁRNOKI, P. (2003): Az európai egységes piac általános forgalmi adó szabályai, In: Európai Füzetek 2. Budapest
133. TÉTÉNYI, V. (1997): Pénzügyi és vállalkozás-finanszírozási ismeretek, Perfekt Kiadó, pp.164-266.
134. TUOMALA, M. (1990): Optimal Income Tax and Redistribution, Clarendon Press, Oxford. online, letöltve: 2014. 06. 28. [http://darp.lse.ac.uk/papersdb/tuomala_\(jpube84\).pdf](http://darp.lse.ac.uk/papersdb/tuomala_(jpube84).pdf) pp. 351-365
135. WÉBER, P. (2014): Az egykulcsos szja neuralgikus pontjai, Kaposvári Egyetem, online, letöltve: 2014. 06. 28. http://www.gtk.ke.hu/files/tiny_mce/File/doktori/weberp_doktori_ertekezes.pdf
136. VIGVÁRI, A. (2010): A pénzügyek alapjai, p. 61.
137. VÖRÖS, GY. (2011): Az adók versenyképességre gyakorolt hatása az Európai Unióban, online, letöltve: https://szie.hu//file/tti/archivum/Voros_Gyula_tezis.pdf p.6.

Hivatkozott jogszabályok

Magyarország Alaptörvénye

Római Szerződés (1957)

A személyi jövedelemadóról szóló többször módosított 1995. évi CXVII. törvény

Az adózás rendjéről szóló 2003. évi XCII. törvény

Az általános forgalmi adóról szóló 2007. évi CXXVII. törvény

Az illetékről szóló 1990. évi XCIII. törvény

A társasági adóról és osztalékadóról szóló 1996.évi LXXXI. törvény

A társadalombiztosítás ellátásaira és a magánnyugdíjra jogosultakról, valamint e szolgáltatások fedezetéről szóló 1997. évi LXXX. törvény

A helyi adókról szóló 1990. évi C. törvény

A gépjárműadóról szóló 1991. évi LXXXII. törvény

A jövedéki adóról és jövedéki termékek forgalmazásáról szóló 1997. évi CIII. törvény

Az államháztartásról szóló 2011. évi CXCV. törvény

Az általános kereseti adóról szóló 1909. évi IX. törvény

Az iparúzésről szóló 1922. évi XXII. törvény

M2. Az Európai Unió tagállamok adóhivatalainak és pénzügyminisztériumainak honlapjai

Tagállamok	Adóhatóság	Pénzügyminisztérium
Ausztria		https://www.bmf.gv.at/
Belgium	http://fiscus.fgov.be/interfisc/home_en.htm	http://financien.belgium.be/nl/
Bulgária	http://www.nra.bg/en/	
Csehország	http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/hs.xml/en.html	
Ciprus	http://www.mof.gov.cy/mof/customs/ced.nsf/DMLindex_gr/DMLindex_gr?OpenDocument	http://www.mof.gov.cy/mof/mof.nsf/index_gr/index_gr?opendocument
Dánia	http://www.skm.dk/foreign/	
Egyesült Királyság	http://www.hmrc.gov.uk/	
Észtország	http://www.emta.ee/	http://www.fin.ee/
Finnország	http://www.vero.fi/fi-FI	http://www.vm.fi/vm/fi/01_etusivu/
Franciaország	http://www.impots.gouv.fr/	http://www.economie.gouv.fr/
Görögország	http://www.gsis.gr/gsis_site/	
Hollandia	http://www.belastingdienst.nl/wps/wcm/connect/bldcontentnl/belastingdienst/prive/index.html	http://www.rijksoverheid.nl/ministeries/fin#ref-minfin
Írország	http://www.impots.gouv.fr/	http://www.finance.gov.ie/
Lengyelország		http://www.mf.gov.pl/ministerstwo-finansow
Lettország	http://www.vid.gov.lv/	http://www.fm.gov.lv/
Litvánia	http://www.vmi.lt/	
Luxemburg		http://www.mf.public.lu/index.html
Magyarország	http://www.nav.gov.hu/	http://www.kormany.hu/en/ministry-for-national-economy
Málta		http://mfin.gov.mt/en/Pages/default.aspx
Németország		http://www.bundesfinanzministerium.de/Web/DE/Home/home.html
Olaszország	http://www.agenziaentrate.gov.it/wps/portal/entrate/home	http://www.finanze.it/export/finanze/index.htm
Portugália		http://www.portaldasfinancas.gov.pt/at/html/index.html
Románia		http://www.mfinante.ro/acasa.html?method=inceptut&pagina=acasa
Spanyolország	http://www.agenciatributaria.es/	http://www.minhap.gob.es/en-GB/Paginas/Home.aspx
Svédország	http://www.skatteverket.se/privat.4.76a43be412206334b89800052864.html	http://www.kronofogden.se/
Szlovákia		http://www.finance.gov.sk/
Szlovénia		http://www.mfinante.ro/acasa.html?method=inceptut&pagina=acasa

M3. Kérdőív

AZ EGYKULCSOS SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓ RENDSZER MŰKÖDÉSÉNEK EDDIGI HAZAI TAPASZTALATAI KÉRDŐÍVES FELMÉRÉS ALAPJÁN

Doktori értekezésemben a személyi jövedelemadózással kapcsolatos kérdéseket vizsgálom. A feladathoz kapcsolódóan nem reprezentatív felmérés keretében szeretném megtudni az Ön személyes véleményét, esetleges tapasztalatait. Kérem, hogy munkám támogatása érdekében szíveskedjen a kérdőívet kitölteni. Köszönöm, hogy támogatta munkámat! Amennyiben szívesen elolvasná az elkészült értekezést, akkor ezt kérem, hogy szíveskedjen jelezni a petervari.zsofia@gmail.com e-mailen.

Köszönettel:
Pétervári Zsófia

1. Személyes adatok

1.1 Az Ön neme:

- nő
- férfi

1.2 Az Ön életkora:

- 20 év alatti
- 20-29 év közötti
- 30-39 év között
- 40-49 év között
- 50 év felett

1.3 Az Ön lakóhelye:

- megyeszékhely
- város
- falu

1.4 Az Ön iskolai végzettsége:

- felsőfokú
- érettségi
- szakiskola

1.5 Ön:

- teljes munkaidőben dolgozik
- részmunkaidőben dolgozik
- NEM DOLGOZIK:
 - GYES, GYED
 - tanuló (középiskola)
 - egyetemi/főiskolai/FSZ hallgató
 - nyugdíjas
 - munkanélküli
 - egyéb inaktív

1.6 HA DOLGOZIK, Ön:

- vállalkozó
- alkalmazott, mint kormánytisztviselő
- alkalmazott, mint közalkalmazott
- alkalmi munkavállaló

1.7 HA DOLGOZIK, milyen munkát végez?

- szellemi
- fizikai

1.8 Milyennek ítéli meg jövedelmét?

- Magas
- Viszonylag magas
- Közepes
- Viszonylag alacsony
- Alacsony

1.9 Mennyi volt a tavalyi (2012. év) éves bruttó jövedelme?

- 0 Ft
- 2 millió Ft alatti
- 2-3 millió Ft közötti
- 3-4 millió Ft közötti
- 4-5 millió Ft közötti
- 5 millió Ft feletti

1.10 Hányan élnek egy háztartásban?

..... fő

1.11 Mennyi az Önök háztartásának jelenlegi nettó (adózás utáni) havi jövedelme?

- 100 ezer Ft-nál kevesebb
- 101 ezer Ft -200 ezer Ft közötti
- 201 ezer Ft -300 ezer Ft közötti
- 301 ezer Ft -400 ezer Ft közötti
- 401 ezer Ft -500 ezer Ft közötti
- 501 ezer Ft-millió Ft közötti

1.12 Tervezett gyermekek száma a közeljövőben (családi adózás hatására)?

- 0
- 1
- 2
- 3
- 4

Személyi jövedelemadózás

2.1 Magasnak találja-e a 16 %-os személyi jövedelemadó kulcsot Magyarországon?

- Igen
- Nem

2.2 Mit gondol, mekkorának kellene lennie a személyi jövedelemadó kulcs mértékének, hogy érezhetően javuljon az adómorál?

.....

2.3 Melyik módszert tartja megfelelőbbnek, támogatandónak?

- Progresszív adózás, azaz az átlagadókulcs nő az adóalap emelkedésével
(A progresszivitás mértékére vonatkozó javaslat: a létminimumhoz szükséges jövedelemrész 0%, a második kulcs 25%, a harmadik adókulcs 50%- os elvonást jelentene)
- Egykulcsos adózás, azaz az átlagadókulcs konstans (jelenleg 16%)

2.4 Szükségesnek tartja-e hogy személyi jövedelemadózásban legyenek kedvezmények és mentességek?

- Igen
- Nem
- Nem tudok válaszolni

2.5 Egyetért-e a személyi jövedelemadó kedvezmények jelenlegi rendszerével?

- Igen
- Nem
- Nem tudok válaszolni

2.6 Milyen jellegű adó- illetve adóalap csökkentő kedvezményeket tudna leginkább elfogadni?

- szociális jellegűek
 - tevékenységi jellegűek
 - egyéb:.....
-

2.7 Vesz- e igénybe személyi jövedelemadó kedvezményt?

- Igen
- Nem

2.8 Ki tudja- e használni az adókedvezményben rejlő teljes lehetőséget?

- Igen
- Nem, mert a jövedelemem meghaladja a jövedelemkorlátot
- Nem, mert nincs elég jövedelemem

2.9 Véleménye szerint az adórendszeren belül mely adótípusnak kell a legnagyobb szerepet betölteni?

- Jövedelmi típusú adók (személyi jövedelemadó, társasági adó)
- Fogyasztási típusú adók (általános forgalmi adó, jövedéki adó)
- Vagyoni típusú adók (építményadó, telekadó, gépjárműadó)

2.10 Véleménye szerint a szigorúbb adóellenőrzéssel megakadályozható lenne a személyi jövedelemadó elkerülés?

- Igen
- Nem
- Nem tudok válaszolni

2.11 Mely tényező szoríthatná vissza a személyi jövedelemadó elkerülést?

- több hatósági ellenőrzésre lenne szükség
- fizetési könnyítések
- adómérték csökkentése
- a jelenleginél is átláthatóbb személyi jövedelemadó rendszer

2.12 Hogyan kellene szankcionálni a személyi jövedelemadó elkerülő magatartást?

- adójogi szankció (nem lenne annak lehetősége részletfizetésre, aki adóelkerülő és ellenőrzik)
- büntetőjogi szankció (szabadságvesztés)
- pénzbeli szankció lehetősége
- a törvényben szabályozott elévülési idő meghosszabbítása (5 évről 10 évre)

2.13 Milyennek ítéli az adómorált Magyarországon? (1= nagyon rossz, 5= nagyon jó)

1 2 3 4 5

2.14 Milyen hatása lehet az adóellenőrzésnek? (1= egyáltalán nem értek vele egyet, 5= teljes mértékben egyetértek)

Egyetért-e azzal, hogy a még tudatosabb személyi jövedelemadó ellenőrzések hatására:

a) fehéredik a gazdaság	1	2	3	4	5
b) nőnek az adóbevételek	1	2	3	4	5
c) csökkennek a vagyoni különbségek	1	2	3	4	5
d) egyéb megoldásokat találnak a vagyon elrejtésére	1	2	3	4	5
e) az igazán nagy csalókat úgysem fogják el	1	2	3	4	5

M4. Az összes államháztartási bevétel alakulása a GDP%-ában az Európai Unióban, 2002-2011.

Összes államháztartási bevétel GDP%	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Ausztria	50,1	51,1	49,8	49,7	49,2	48,2	47,5	47,6	48,3	48,5	48,3	48,3
Belgium	49,0	49,5	49,6	50,9	48,9	49,3	48,8	48,1	48,7	48,1	48,7	49,6
Bulgária	40,7	41,7	38,4	38,7	40,4	38,3	36,2	40,4	40,1	37,1	34,3	33,6
Ciprus	34,7	35,7	35,6	38,0	38,3	40,7	41,4	44,8	43,1	40,1	40,9	39,9
Csehország	38,0	38,3	39,1	43,3	40,4	39,8	39,6	40,3	38,9	38,9	39,1	40,0
Dánia	55,8	55,4	54,8	55,0	56,4	57,8	56,6	55,6	54,8	55,3	55,0	55,7
Egyesült Királyság	39,9	40,3	38,8	38,4	39,1	40,0	40,8	40,5	42,1	39,5	39,8	40,3
Észtország	35,9	34,7	36,0	36,5	35,6	35,2	36,1	36,4	36,7	42,8	40,6	38,7
Finnország	55,4	53,1	53,2	52,8	52,5	53,0	53,3	52,7	53,6	53,4	53,0	54,1
Franciaország	50,2	50,0	49,6	49,3	49,6	50,6	50,6	49,9	49,9	49,2	49,5	50,6
Görögország	43,0	40,9	40,3	39,0	38,1	39,0	39,2	40,7	40,7	38,4	40,6	42,4
Hollandia	46,1	45,1	44,1	43,9	44,3	44,5	46,1	45,4	46,7	45,8	46,3	45,6
Írország	36,1	34,2	33,2	33,7	35,1	35,6	37,4	36,9	35,4	34,5	34,9	34,0
Lengyelország	38,1	38,5	39,3	38,5	37,2	39,4	40,2	40,3	39,5	37,2	37,5	38,4
Lettország	24,5	23,2	23,7	23,4	24,5	24,9	26,6	25,0	24,5	23,9	50,2	49,6
Litvánia	36,6	33,9	33,5	32,5	32,5	33,5	33,7	34,3	34,6	35,5	35,0	33,2
Luxemburg	43,6	44,2	43,6	42,3	41,5	41,5	39,9	39,9	42,3	44,5	42,7	42,7
Magyarország	44,7	43,7	42,5	42,4	42,6	42,2	42,7	45,6	45,5	46,9	45,6	54,3
Málta	33,7	35,0	35,9	36,6	39,0	40,7	40,4	39,5	38,6	38,8	38,1	38,9
Németország	46,2	44,5	44,1	44,3	43,3	43,6	43,7	43,7	44,0	45,2	43,7	44,3
Olaszország	45,0	44,5	44,0	44,4	44,0	43,4	45,0	46,0	45,9	46,5	46,1	46,1
Portugália	38,3	38,3	39,6	40,9	41,4	40,1	40,6	41,1	41,1	39,6	41,6	45,0
Románia	33,9	32,7	33,0	32,0	32,3	32,4	33,3	35,3	33,6	32,1	33,3	33,9
Spanyolország	38,2	38,1	38,6	38,1	38,8	39,7	40,7	41,1	36,9	35,1	36,7	36,2
Svédország	58,7	56,1	54,1	54,4	54,6	55,8	54,9	54,5	53,9	54,0	52,3	51,5
Szlovákia	39,9	38,0	36,8	37,4	35,3	35,2	33,3	32,4	32,8	33,5	32,3	33,3
Szlovénia	42,8	43,4	43,8	43,6	43,4	43,6	43,0	42,2	42,2	42,3	43,6	43,6
Átlag	42,2	41,6	41,3	41,5	41,4	41,8	41,9	42,2	42,0	41,7	42,6	43,1

Forrás: Eurostat

M5. Az SZJA bevétel alakulása a GDP%-ában az Európai Unióban, 2000-2011.

Szja bevétel GDP%	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Ausztria	10	10,7	10,4	10,4	10,1	9,5	9,6	9,8	10,4	9,9	9,7	9,7
Belgium	13,2	13,6	13,4	13,1	12,9	12,9	12,4	12,2	12,6	12,1	12,3	12,4
Bulgária	4	3,5	3,2	3,2	3,1	2,7	2,6	3,2	2,9	3	3	2,9
Ciprus	3,7	3,9	4,3	4,5	3,5	3,9	4,6	6,2	5	4	4,1	4,2
Csehország	4,4	4,3	4,5	4,7	4,7	4,4	4,2	4,3	3,7	3,6	3,5	3,7
Dánia	25,6	26	25,7	25,6	24,9	24,9	24,9	25,4	25,1	26,4	24,3	24,3
Egyesült Királyság	10,8	11	10,5	9,9	10	10,3	10,5	10,7	10,7	10,4	10	10,1
Észtország	6,8	6,5	6,4	6,5	6,3	5,6	5,6	5,8	6,2	5,7	5,4	5,3
Finnország	14,5	14,1	14	13,7	13,3	13,5	13,3	13	13,2	14,4	12,6	12,8
Franciaország	8,4	8,2	7,9	8	7,9	8,1	7,9	7,6	7,8	7,6	7,6	7,9
Görögország	5	4,5	4,5	4,3	4,4	4,7	4,6	4,8	4,8	5	4,4	4,7
Hollandia	6	6,2	6,8	6,5	6	6,6	6,9	7,4	7,2	8,6	8,4	8
Írország	9,2	8,7	7,5	7,6	8,3	8,3	8,7	8,9	8,3	7,9	7,6	9,2
Lengyelország	4,4	4,5	4,3	4,2	3,6	3,9	4,6	5,2	5,3	4,6	4,5	4,5
Lettország	5,6	5,6	5,6	5,8	6	5,7	6,1	6,1	6,4	5,4	6,1	5,6
Litvánia	7,7	7,2	6,8	6,5	6,8	6,8	6,8	6,6	6,5	4,1	3,6	3,5
Luxemburg	7,2	7	6,4	6,5	6,7	7,1	7,5	7,1	8,1	8,1	7,9	8,3
Magyarország	7,3	7,6	7,6	7,1	6,6	6,6	6,8	7,3	7,7	7,4	6,5	4,9
Málta	4,8	5,7	6,2	6,2	6,6	6,6	6,9	6,2	5,9	6,6	6,2	6,4
Németország	9,5	9,1	8,8	8,6	8	8	8,2	8,6	9	9,1	8,3	8,4
Olaszország	11,4	11	10,6	10,5	10,4	10,4	10,9	11,3	11,7	11,7	11,7	11,5
Portugália	5,3	5,4	5,2	5,2	5	5,1	5,3	5,5	5,6	5,7	5,6	6,1
Románia	3,5	3,3	2,7	2,8	2,9	2,3	2,8	3,3	3,4	3,5	3,3	3,3
Spanyolország	6,7	6,8	7	6,4	6,5	6,7	7,2	7,8	7,4	7,1	7,4	7,4
Svédország	18,1	17,6	17	17,5	17,5	17,9	18,1	17,2	16,6	16,4	15,5	15
Szlovákia	3,4	3,5	3,3	3,2	2,7	2,6	2,5	2,6	2,7	2,4	2,3	2,5
Szlovénia	5,6	5,7	5,7	5,7	5,7	5,5	5,7	5,5	5,8	5,8	5,7	6,6
Átlag	8,23	8,19	8,01	7,93	7,79	7,80	7,98	8,14	8,15	8,02	7,69	7,75

Forrás: Eurostat

M6: Az SZJA terhelés alakulása az Európai Unióban, 1995-2001.

SZJA terhelés	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Ausztria	50	50	50	50	50	50	50
Belgium	60,6	60,6	60,6	60,6	60,6	60,6	60,1
Bulgária	50	50	40	40	40	40	38
Ciprus	40	40	40	40	40	40	40
Csehország	43	40	40	40	40	32	32
Dánia	65,7	64,7	65,9	64,5	64,2	62,9	62,8
Egyesült Királyság	40	40	40	40	40	40	40
Észtország	26	26	26	26	26	26	26
Finnország	62,2	61,2	59,5	57,8	55,6	54	53,5
Franciaország	59,1	59,6	57,7	59	59	59	58,3
Görögország	45	45	45	45	45	45	42,5
Hollandia	60	60	60	60	60	60	52
Írország	48	48	48	46	46	44	42
Lengyelország	45	45	44	40	40	40	40
Lettország	25	25	25	25	25	25	25
Litvánia	33	33	33	33	33	33	33
Luxemburg	51,3	51,3	51,3	47,2	47,2	47,2	43,1
Magyarország	44	44	44	44	44	44	40
Málta	35	35	35	35	35	35	35
Németország	57	57	57	55,9	55,9	53,8	51,2
Olaszország	51	51	51	46	46	45,9	45,9
Portugália	40	40	40	40	40	40	40
Románia	40	40	40	48	40	40	40
Spanyolország	56	56	56	56	48	48	48
Svédország	61,3	61,4	54,4	56,7	53,6	51,5	53,1
Szlovákia	42	42	42	42	42	42	42
Szlovénia	50	50	50	50	50	50	50
Átlag	47,41	47,25	46,5	46,21	45,41	44,77	43,83

Forrás: Eurostat, progresszivitás esetén a legmagasabb SZJA kulcs van feltüntetve

M7: Az SZJA terhelés alakulása az Európai Unióban, 2002-2011.

SZJA terhelés	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Ausztria	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50
Belgium	56,4	53,7	53,7	53,7	53,7	53,7	53,7	53,7	53,7	53,7
Bulgária	29	29	29	24	24	24	10	10	10	10
Ciprus	40	30	30	30	30	30	30	30	30	30
Csehország	32	32	32	32	32	32	15	15	15	15
Dánia	63	63	62,3	62,3	62,3	62,3	62,3	62,3	55,4	55,4
Egyesült Királyság	40	40	40	40	40	40	40	40	50	50
Észtország	26	26	26	24	23	22	21	21	21	21
Finnország	52,5	52,2	52,1	51	50,9	50,5	50,1	49,1	49	49,2
Franciaország	57,8	54,8	53,4	53,5	45,8	45,8	45,8	45,8	45,8	46,7
Görögország	40	40	40	40	40	40	40	40	49	49
Hollandia	52	52	52	52	52	52	52	52	52	52
Írország	42	42	42	42	42	41	41	41	41	41
Lengyelország	40	40	40	40	40	40	40	40	32	32
Lettország	25	25	25	25	25	25	25	23	26	25
Litvánia	33	33	33	33	27	27	24	15	15	15
Luxemburg	39	39	39	39	39	39	39	39	39	42,1
Magyarország	40	40	38	38	36	40	40	40	40,6	20,3
Málta	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35
Németország	51,2	51,2	47,5	44,3	44,3	47,5	47,5	47,5	47,5	47,5
Olaszország	46,1	46,1	46,1	44,1	44,1	44,9	44,9	44,9	45,2	47,3
Portugália	40	40	40	40	42	42	42	42	45,9	50
Románia	40	40	40	16	16	16	16	16	16	16
Spanyolország	48	45	45	45	45	43	43	43	43	45
Svédország	55,5	54,7	56,5	56,6	56,6	56,6	56,4	56,5	56,6	56,6
Szlovákia	38	38	19	19	19	19	19	19	19	19
Szlovénia	50	50	50	50	50	41	41	41	41	41
Átlag	43,02	42,29	41,36	39,98	39,43	39,23	37,91	37,47	37,91	37,59

Forrás: Eurostat, progresszivitás esetén a legmagasabb SZJA kulcs van feltüntetve

M8: A belföldi kereslet alakulása a GDP%-ában az Európai Unióban, 2002-2011.

Belföldi kereslet GDP%	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Ausztria	95,0	96,7	96,0	96,1	94,8	94,1	94,2	95,5	95,5	96,8
Belgium	94,3	94,6	95,1	96,1	96,2	96,2	99,1	97,3	97,9	99,2
Bulgária	108,1	110,3	111,5	115,1	117,6	119,7	120,5	108,8	101,9	100,0
Ciprus	101,5	101,2	102,4	102,5	103,7	106,2	111,1	105,7	106,2	104,3
Csehország	101,2	101,2	99,1	97,3	97,0	97,3	97,6	96,0	96,6	95,9
Dánia	94,2	93,7	95,1	95,1	96,8	97,7	96,8	96,1	94,5	94,8
Egyesült Királyság	102,7	102,3	102,7	102,8	102,6	102,6	102,2	101,6	102,2	101,5
Észtország	107,4	107,5	107,1	106,5	110,2	109,2	104,0	94,5	92,9	96,5
Finnország	90,8	93,2	93,5	95,9	95,3	94,9	96,2	98,4	98,7	100,8
Franciaország	98,5	99,1	99,6	100,6	101,0	101,5	102,1	101,8	102,3	103,0
Görögország	113,5	112,3	110,1	109,3	111,4	114,1	114,5	111,5	109,3	108,1
Hollandia	93,5	93,7	92,6	91,5	92,3	91,8	91,7	93,0	91,9	91,4
Írország	84,3	85,4	86,5	89,0	90,2	90,2	90,9	84,5	80,4	77,7
Lengyelország	103,5	102,7	102,4	100,7	101,8	102,9	104,0	99,9	101,2	101,2
Lettország	109,8	112,6	115,6	114,5	121,6	120,1	113,7	101,5	101,4	104,8
Litvánia	105,7	105,9	107,1	107,1	110,1	113,3	111,8	101,8	101,9	102,7
Luxemburg	80,4	76,2	75,8	74,5	69,2	67,7	70,0	69,0	69,2	69,6
Magyarország	101,9	103,8	103,6	102,1	100,9	99,1	99,5	95,1	94,3	93,5
Málta	96,3	99,8	102,3	103,1	104,8	101,2	101,8	102,3	100,9	96,5
Németország	95,5	96,1	95,0	94,8	94,4	93,0	93,7	95,1	94,4	94,8
Olaszország	99,1	99,5	99,3	100,1	100,8	100,3	100,8	100,5	101,9	101,4
Portugália	108,3	106,8	108,3	109,4	108,7	108,0	110,1	107,4	107,7	104,4
Románia	105,6	107,5	109,0	110,2	112,0	113,9	113,0	106,0	105,7	105,4
Spanyolország	102,1	102,4	104,0	105,3	106,4	106,7	105,8	101,9	102,2	101,1
Svédország	93,3	93,2	91,8	92,2	91,9	92,5	93,2	93,5	93,8	94,4
Szlovákia	107,3	101,9	102,8	104,7	104,0	101,1	102,4	100,5	100,2	99,5
Szlovénia	98,8	100,2	101,3	100,4	100,5	101,7	102,5	97,8	98,5	98,5

Forrás: Eurostat

M9: Az import alakulása a GDP%-ában az Európai Unióban, 2002-2011.

Import GDP%	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Ausztria	43,9	44,7	47,7	49,9	51,3	53,2	53,5	45,6	50,0	54,3
Belgium	71,0	68,5	71,0	74,7	77,0	78,7	83,6	71,0	77,7	84,2
Bulgária	55,5	58,9	63,4	55,6	78,8	79,2	78,7	56,3	59,3	66,5
Ciprus	52,7	48,8	50,8	51,2	51,8	54,5	57,0	46,5	48,2	47,6
Csehország	58,8	60,3	62,1	61,7	64,0	65,6	62,1	54,9	63,2	68,7
Dánia	41,4	39,1	40,4	44,1	48,9	49,9	51,6	43,7	44,9	48,4
Egyesült Királyság	28,6	27,8	27,9	29,4	31,3	29,2	31,6	30,0	32,3	33,6
Észtország	78,3	76,7	80,1	84,2	82,9	76,3	75,1	58,3	72,3	86,8
Finnország	31,3	31,9	33,3	37,7	40,8	40,7	43,1	35,7	39,0	41,7
Franciaország	26,0	25,0	25,7	27,0	28,1	28,4	29,1	25,2	27,8	29,9
Görögország	34,6	32,3	32,4	32,5	34,6	37,9	38,6	30,7	31,5	33,1
Hollandia	57,6	56,7	59,0	61,1	65,1	66,0	68,0	61,6	70,6	75,3
Írország	76,6	67,3	68,6	69,6	69,6	71,4	74,3	74,2	81,2	81,1
Lengyelország	32,1	36,0	39,8	37,8	42,2	43,6	43,9	39,4	43,4	46,2
Lettország	51,1	54,8	59,7	62,6	66,6	62,6	56,8	45,4	54,9	63,6
Litvánia	58,2	56,8	58,9	64,4	69,0	67,1	71,5	56,0	69,7	79,9
Luxemburg	121,1	113,2	128,2	130,3	139,1	143,6	151,8	131,0	140,0	148,0
Magyarország	65,1	65,2	66,9	68,1	78,7	80,4	81,2	72,7	79,4	85,2
Málta	77,7	76,8	78,6	78,1	93,5	93,4	93,6	84,1	92,6	95,0
Németország	31,2	31,8	33,5	36,1	39,9	40,2	41,9	37,5	42,0	45,4
Olaszország	24,5	23,9	24,5	25,9	28,4	29,1	29,3	24,3	28,5	30,2
Portugália	35,9	34,4	36,4	37,1	39,6	40,2	42,5	35,4	39,0	40,1
Románia	41,0	42,3	44,8	43,2	44,3	43,2	43,5	36,6	41,2	45,3
Spanyolország	29,4	28,7	29,9	30,9	32,7	33,6	32,3	25,8	29,5	31,9
Svédország	37,6	36,7	37,8	40,6	43,0	44,4	46,8	41,5	43,3	44,3
Szlovákia	78,4	77,8	77,3	80,9	88,5	88,0	85,9	71,1	80,6	89,0
Szlovénia	53,9	54,0	59,1	62,6	67,1	71,2	70,4	57,2	65,3	71,5

Forrás: Eurostat

M10: A nettó megtakarítás alakulása a GDP%-ában az Európai Unióban, 2002-2011.

Nettó megtakarítás GDP%	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Ausztria	9,6	8,9	9,6	9,2	10,4	12,2	12,3	7,6	8,7	9,0
Belgium	10,0	9,5	9,9	9,5	9,8	10,8	8,5	3,2	6,1	5,0
Bulgária	4,6	2,0	2,7	1,9	1,0	-5,1	2,4	6,6	7,8	8,2
Ciprus	4,6	4,7	4,0	3,4	3,1	-0,1	1,0	-2,0	-0,1	1,9
Csehország	3,4	2,2	4,0	6,0	7,1	7,1	8,3	1,7	0,8	1,9
Dánia	6,6	6,6	7,0	9,3	9,9	8,7	8,2	2,4	5,8	7,1
Egyesült Királyság	4,1	4,5	4,2	4,5	3,8	5,2	5,8	1,4	1,3	2,4
Észtország	9,8	9,7	9,4	11,3	10,8	10,9	8,4	7,0	7,7	12,3
Finnország	12,4	9,2	11,0	9,7	10,4	11,7	9,5	3,6	4,0	3,1
Franciaország	7,4	6,7	7,1	6,8	7,3	7,7	6,6	3,2	3,5	4,2
Görögország	-1,8	-0,3	-0,3	-1,7	-1,3	-3,1	-6,8	-9,9	-11,3	-14,3
Hollandia	10,8	10,4	12,6	11,8	14,5	14,5	10,9	6,2	7,5	10,7
Írország	10,4	13,0	13,2	13,3	14,0	11,3	6,1	1,8	3,6	3,2
Lengyelország	2,9	3,3	1,7	4,1	4,3	6,3	6,8	6,2	6,0	7,3
Lettország	-0,5	1,4	1,4	3,1	0,4	4,1	3,2	10,1	4,6	6,7
Litvánia	0,1	0,4	1,2	3,5	3,1	4,2	1,7	-1,5	2,6	4,5
Luxemburg	nincs a	ninc s a	nincs a	nincs a	12,5	18,9	13,6	-3,8	3,8	4,6
Magyarország	2,0	0,0	1,7	1,8	1,8	0,2	1,8	1,4	3,1	3,4
Málta	nincs a	ninc s a	nincs a	nincs a	nincs a	nincs a	nincs a	nincs a	nincs a	nincs a
Németország	5,3	4,9	7,6	7,6	10,1	12,3	10,6	6,7	8,5	9,5
Olaszország	6,0	5,0	5,5	4,5	4,7	5,2	2,6	-0,2	-0,6	-0,6
Portugália	0,8	0,1	-1,1	-3,8	-4,6	-4,1	-6,7	-8,3	-7,8	-6,9
Románia	-1,5	-4,0	-1,5	-4,1	-1,4	1,3	4,1	3,4	3,4	3,5
Spanyolország	9,8	10,0	8,7	8,0	7,6	-3,1	-6,8	-9,9	-11,3	-14,3
Svédország	9,3	11,3	11,3	12,4	14,3	16,6	16,0	9,3	12,3	12,9
Szlovákia	0,9	-2,3	-0,1	1,0	1,5	5,2	4,4	-1,8	0,1	2,3
Szlovénia	8,6	9,1	9,6	10,1	11,7	12,8	10,9	5,2	4,0	4,1

Forrás: Eurostat

M11: A foglalkoztatottsági ráta alakulása az Európai Unióban 20-64 év korosztály, 2002-2011.

Foglalkoztatottsági ráta	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.
Ausztria	71,8	72,0	70,8	71,7	73,2	74,4	75,1	74,7	74,9	75,2
Belgium	65,0	64,7	65,6	66,5	66,5	67,7	68,0	67,1	67,6	67,3
Bulgária	55,8	58,0	60,1	61,9	65,1	68,4	70,7	68,8	65,4	62,9
Ciprus	75,1	75,4	74,9	74,4	75,8	76,8	76,5	75,3	75,0	73,4
Csehország	71,6	70,7	70,1	70,7	71,2	72,0	72,4	70,9	70,4	70,9
Dánia	77,7	77,3	77,6	78,0	79,4	79,0	79,7	77,5	75,8	75,7
Egyesült Királyság	74,5	74,7	75,0	75,2	75,2	75,2	75,2	73,9	73,6	73,6
Észtország	69,2	70,0	70,6	72,0	75,8	76,8	77,0	69,9	66,7	70,4
Finnország	72,6	72,2	72,2	73,0	73,9	74,8	75,8	73,5	73,0	73,8
Franciaország	68,7	69,7	69,5	69,4	69,3	69,8	70,4	69,4	69,2	69,2
Görögország	62,5	63,6	64,0	64,6	65,7	66,0	66,5	65,8	64,0	59,9
Hollandia	75,8	75,2	74,9	75,1	76,3	77,8	78,9	78,8	76,8	77,0
Írország	70,7	70,6	71,5	72,6	73,4	73,8	72,3	66,9	64,6	63,8
Lengyelország	57,4	57,1	57,3	58,3	60,1	62,7	65,0	64,9	64,3	64,5
Lettország	67,0	68,9	69,3	70,3	73,5	75,2	75,8	67,1	65,0	66,3
Litvánia	67,2	68,9	69,0	70,6	71,6	72,9	72,0	67,2	64,3	66,9
Luxemburg	68,2	67,2	67,7	69,0	69,1	69,6	68,8	70,4	70,7	70,1
Magyarország	61,4	62,4	62,1	62,2	62,6	62,6	61,9	60,5	60,4	60,7
Málta	57,7	57,8	57,9	57,9	57,6	58,5	59,2	58,8	60,1	61,5
Németország	68,8	68,4	68,8	69,4	71,1	72,9	74,0	74,2	74,9	76,3
Olaszország	59,4	60,0	61,5	61,6	62,5	62,8	63,0	61,7	61,1	61,2
Portugália	73,6	72,9	72,6	72,3	72,7	72,6	73,1	71,2	70,5	69,1
Románia	63,3	63,7	63,5	63,6	64,8	64,4	64,4	63,5	63,3	62,8
Spanyolország	62,7	64,0	65,2	67,2	68,7	69,5	68,3	63,7	62,5	61,6
Svédország	78,5	77,9	77,4	78,1	78,8	81,3	82,3	81,7	81,1	81,8
Szlovákia	63,6	64,8	63,7	64,5	66,0	67,2	68,8	66,4	64,6	65,0
Szlovénia	69,0	68,1	70,4	71,1	71,5	72,4	73,0	71,9	70,3	68,4

Forrás: Eurostat

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Életünk minden egyes napján megtanulunk valamit. A tudás gondolatokat ébreszt, a gondolat céllá formálódik. A kitűzött cél eredménye az „Értekezés”. Munkám végén az utolsó gondolat a köszöneté, amely megilleti mindazokat, akik e mű létrejöttét támogatták.

Köszönetemet fejezem ki témavezetőmnek, Dr. Pataki Lászlónak, aki tapasztalataival, tanácsaival és ötleteivel támogatta az értekezés elkészültét. A kutatás hipotéziseinek megalkotása során nyújtott segítségét külön is köszönöm.

Köszönetet mondok Opponenseimnek, Dr. Fellegi Miklósnak és Dr. Vágyi Ferenc Róbertnek, hogy a munkahelyi vitán értékes meglátásaikkal segítették kutatásomat.

Köszönöm a NAV Vas megyei Adóigazgatóság osztályvezetőjének, Nagyné Pukler Andreának hasznos szakmai tanácsait és ötleteit.

Köszönöm szemem fényének, gyermekemnek, a 3 éves Máténak, hogy kutatói munkámat aprócska lényének minden szeretetével és a tőle elvárható megértéssel, szófogadással segítette.

Mérhetetlen szeretettel köszönöm Édesanyámnak és Édesapámnak, hogy a doktori évek alatt mindben támogattak, erőt adtak, és a felmerülő nehézségeken átsegítettek.

Köszönettel tartozom Árendás Györgynek, a doktori iskola munkatársának, aki áldozatos munkájával segítségemre volt a doktori évek alatt.

Köszönettel tartozom továbbá minden kérdőívet kitöltő személynek, akik idejüket áldozva az értekezés, illetve a kutatás alakját képező adatfelvételben közreműködtek.

A disszertáció a TÁMOP 4.2.4. A/2-11-1-2012-0001 azonosító számú Nemzeti Kiválóság Program – Hazai hallgatói, illetve kutatói személyi támogatást biztosító rendszer kidolgozása és működtetése konvergencia program című kiemelt projekt keretében zajlott. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

JOGI NYILATKOZAT

NYILATKOZAT

Alulírott Pétervári Zsófia jelen nyilatkozat aláírásával kijelentem, hogy
**AZ EURÓPAI UNIÓBAN ALKALMAZOTT SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓ
RENDSZEREK ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉSE, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A
MAGYAR SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓ RENDSZERRE**

című

PhD értekezésem

önálló munkám, az értekezés készítése során betartottam *a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. tv.* szabályait, valamint a Széchenyi István Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskola által előírt, a doktori értekezés készítésére vonatkozó szabályokat, különösen a hivatkozások és idézések tekintetében.¹

Kijelentem továbbá, hogy az értekezés készítése során az önálló kutatómunka kitétel tekintetében a programvezetőt illetve a témavezetőt nem tévesztettem meg.

Jelen nyilatkozat aláírásával tudomásul veszem, hogy amennyiben bizonyítható, hogy az értekezést nem magam készítettem, vagy az értekezéssel kapcsolatban szerzői jogsértés ténye merül fel, a Nyugat-magyarországi Egyetem megtagadja az értekezés befogadását.

Az értekezés befogadásának megtagadása nem érinti a szerzői jogsértés miatti egyéb (polgári jogi, szabálysértési jogi, büntetőjogi) jogkövetkezményeket.

Sopron, 2014. augusztus 29.

.....
doktorjelölt

¹1999. Évi XXVI. Tv. 34. § (1) a mű részletét – az átvevő mű jellege és célja által indokolt terjedelemben és az eredetihez híven – a forrás, valamint az ott megjelölt szerző megnevezésével bárki idézheti.
36. § (1) nyilvánosan tartott előadások és más hasonló művek részletei, valamint politikai beszédek tájékoztatás céljára – a cél által indokolt terjedelemben – szabadon felhasználhatók. Ilyen felhasználás esetén a forrást – a szerző nevével együtt – fel kell tüntetni, hacsak ez lehetetlennek nem bizonyul.